marineblad

nummer 1 februari 2010, jaargang 120

Uitgave van de Koninklijke Vereniging van Marineofficieren

KVMO

- xxxxxxxx
- xxxxxxxxx
- xxxxxxxxxxxx

3 **COLUMN**
Voorzitter KVMO

4 **DE VISIE VAN**
Knopen doorhakken in 2010

7 **REACTIES**

10 **ARBEIDSVOORWAARDEN**
De heidagen van een Medezeggenschaps Commissie zijn zeker geen sinecure

12 **CARTOON**

13 **VEILIGHEID**

14 **IN BEELD**
xx

16 **KENNIS EN WETENSCHAP**
Afghanistan, quo vadis?

21 **COLUMN**
Colijn

22 **KENNIS EN WETENSCHAP**
Het project Herintroductie Mijnenvegen

27 **BOEKEN**

28 **DE MARINEFAMILIE**
De familie Timmerman

31 **ESSAY**
Naar een Europese maritieme politiemacht

34 **TERUGBLIKKEN MET...**
Q. A. de Wijn

36 **HISTORIE**
Van Willemsoord naar Ludwigsburg

41 **FILMS**

42 **VETERANENZAKEN**

43 **KVMO ZAKEN**

Knopen doorhakken in 2010

4

Medezeggenschaps Commissie

10

Afghanistan, quo vadis?

16

Het project Herintroductie Mijnenvegen

22

Lotgevallen van Nederlands Marinepersoneel in Duitse Arbeitskommando's, 1943 - 1945

36

KVMO

Het Marineblad is een uitgave van de Koninklijke Vereniging van Marineofficieren en verschijnt 8 keer per jaar

ISSN: 0025-3340

Redactie
Mw. drs. M.L.G. Lijmbach, hoofdredacteur
KLTZ b.d. mr O.W. Borgeld, redacteur a.i.
KLTZA R.C. Hunnego

Artikelencommissie
LTZT 1 F.G. Marx M.Sc., LTZE 2OC ir. W.L. van Norden, KTZE ir. V.C. Rademakers, LTZ2OC drs. R.M. de Ruiter, KTZ b.d. L.J.M. Smit, LNTKOLMARNS drs. A.J.E. Wagemaker MA

Medewerkers:
Mw. drs. Z. Borgeld-Guman,
LNTKOLMARNS H.J. Bosch,
prof.dr. J. Colijn, KLTZT H. Boomstra (cartoon)
AVDD (foto's, tenzij anders vermeld)

Adres redactie
Wassenaarseweg 2
2596 CH Den Haag
Tel. 070-383 95 04
marineblad@kvmo.nl
www.kvmo.nl

Vormgeving
Frank de Wit
Tel. 038-455 17 54

Drukwerk
PlantijnCasparie Zwolle
Postbus 1025
8000 BA Zwolle

Advertenties
070-383 95 04

Abonnementsprijs
Voor leden van de KVMO is het Marineblad gratis
Niet-leden betalen € 49,50 (NL) of € 69,50 (buitenland) per jaar

Copyright Marineblad
Overname van artikelen is enkel toegestaan na schriftelijke toestemming van de redactie en onder uitdrukkelijke vermelding van de bron. Artikelen in het Marineblad vertolken niet noodzakelijk de visie van het hoofdbestuur van de Koninklijke Vereniging van Marineofficieren of van de redactie. De inhoud van artikelen blijft geheel voor verantwoording van de auteur(s). De wijze van aanleveren van artikelen is in te zien op **www.kvmo.nl/marineblad**.

Adreswijziging
Zo tijdig mogelijk schriftelijk doorgeven aan:
Secretariaat KVMO
Antwoordnummer 93244
2509 WB Den Haag
(geen postzegel nodig)
of **secretariaat@kvmo.nl**

Foto Cover:
Mariniers in Uruzgan (AVDD)

Besluiten

De laatste oliebollen waren nog niet weggegooid of het kabinet verslikte zich al bijna in de overhandiging van het rapport van de commissie Davids inzake de besluitvorming rond de inval in Irak. Een inval die in 2003 wel politiek maar niet militair werd gesteund door de Nederlandse regering. Een simpele dankbetuiging richting de voorzitter van de commissie voor het geleverde werk en de toezegging dat het kabinet binnen een gepaste termijn met een formele reactie zou komen, was blijkbaar te moeilijk.

Na deze bijna-ramp in de Nederlandse politiek werd de wereld opgeschrikt door een echte ramp: de zware aardbeving in Haïti met vele tienduizenden doden en een volledig verwoeste infrastructuur tot gevolg. Een ramp in één van de armste landen ter wereld, een land dat al decennialang wordt geteisterd door semi-burgeroorlogen en natuurgeweld. Gelukkig was Nederland in staat snel hulp te bieden door, naast financiële hulp, een *Urban search and rescueteam* te sturen en marine-eenheden vanuit Curaçao en Aruba in te zetten. Deze marine-eenheden zijn getraind in het bestrijden van de gevolgen van natuurrampen in het Caribische gebied. Dit in het kader van een hoofdtaak van defensie: het ondersteunen van civiele autoriteiten. Hoewel initieel gericht op orkaannoodhulp op de Bovenwindse Eilanden is deze defensiecapaciteit natuurlijk ook uitermate geschikt voor de bestrijding van de gevolgen van deze immense natuurramp op Haïti.

Het komende jaar staat het kabinet voor een fors aantal zware besluiten. Elk van deze besluiten kan de voor haar taak berekende zeemacht raken.
Bijvoorbeeld de AOW-discussie, waardoor de operationele eenheden van het CZSK wellicht steeds ouder wordend personeel moeten inzetten. De uitdrukking 'de grijze vloot' krijgt zo een geheel andere betekenis. En de fysieke en psychische druk van de zoveelste oefening en/of uitzending wordt door een 50-plusser heel anders ervaren dan door een dertiger.

Ook de politieke afwegingen rond de vele ambtelijke werkgroepen 'Brede Heroverwegingen', in combinatie met de uitkomst van het ambitieuze project Verkenningen, kunnen verstrekkende gevolgen hebben voor de zeemacht. Zeker wanneer er slechts aan korte termijn financieel gewin wordt gedacht en de lange termijn van Nederlandse en Europese economische en handelsbelangen van een vrije zee en veilige handelsvaart uit het oog worden verloren.
Tenslotte de kwestie Uruzgan/Afghanistan: doorgaan of weggaan, en als het doorgaan wordt, in welke vorm?
De CZSK-organisatie heeft sinds 2004 een belangrijke bijdrage geleverd aan de Nederlandse inzet in Afghanistan met het *winning team*: een combinatie van vlootpersoneel en mariniers. Provinciale reconstructieteams in Pol-e-Khomri, het SRF-bataljon in Mazar-e-Sharif, talloze individuele uitzendingen en, sinds 2009, de versterkte marinierscompagnie in de *battle group* in Tarin Kowt. Er is dus breed binnen de blauw/groene CZSK-organisatie veel kennis en ervaring over Afghanistan en er wordt over 'weggaan of blijven' gediscussieerd. In dit nummer enkele artikelen die aan de discussie kunnen bijdragen.

Op 22 januari jl. heeft luitenant-generaal der mariniers Zuiderwijk het commando over de zeestrijdkrachten overgedragen aan vice-admiraal Borsboom. In een woelige tijd heeft generaal Zuiderwijk de CZSK-organisatie weer op een duidelijke koers gekregen. Dank daarvoor. Het is aan admiraal Borsboom die ingezette koers verder uit te werken en de zeestrijdkrachten opnieuw door zeer zwaar weer te loodsen. Ik wens hem daarbij veel wijsheid en zeemansgeluk toe. Ik wens u veel leesplezier.

Knopen doorhakken in 2010

'In 2010 staat er weer veel te gebeuren bij Defensie'. Een dergelijke openingszin aan het begin van het nieuwe jaar heeft al weinig meerwaarde en zeker bij Defensie,waar altijd wat gebeurt. De minister van Defensie spreekt in de *Defensiekrant* van 10 december: '2010 wordt een zwaar jaar, in 2010 zullen meer militairen buiten onze grenzen actief zijn dan ooit.' Het *Marineblad* denkt dat de minister onze activiteiten in en tegen Indonesië even vergeten is. In 1962 reikte de Nederlandse sterkte in Nederlands Nieuw Guinea tot ruim 9.000 man, vanuit alle krijgsmachtdelen. Verder zegt hij: 'een leger bestaat om ingezet te worden, zeker een expeditionair leger, zoals de Nederlandse krijgsmacht'. Een interessant standpunt, zeker nu het kabinet de knoop moet doorhakken over het wel of niet beëindigen van de expeditionaire missie van onze krijgsmacht in Uruzgan.

Gaat de zon op of onder over Uruzgan?

Als bijdrage aan de discussie heeft het Marineblad een aantal defensiespecialisten om hun mening gevraagd met onderstaande uitgangspunten als kader:

- dat de Nederlandse missie in Uruzgan planmatig wordt beëindigd in 2010;
- dat de Tweede Kamer een motie heeft aangenomen dat de krijgsmacht niet langer zal blijven;
- dat de Afghaanse bevolking graag ziet dat Nederland blijft

Prof. dr. J. Colijn, columnist Marineblad en hoogleraar aan de Erasmus Universiteit Rotterdam:
'Nederland moet nog even in Uruzgan blijven. In de novemberbrief van 2007 stond "dat Nederland hoe dan ook zijn leidende militaire verantwoordelijkheid in Uruzgan per 1 augustus 2010 zal beëindigen. Vanaf 1 augustus 2010 zal de terugtrekking van de Task Force Uruzgan zo spoedig mogelijk geschieden, zodat deze per 1 december 2010 is afgerond". De hoofdindiener van de kamermotie, die op 29 september de deur dichtgooide, Martijn van Dam (PvdA), hield minister Verhagen een jaar eerder op zijn weblog voor dat er met de verkiezing van Obama een nieuwe situatie was ontstaan en verlangde nadenken en meebewegen.

'we zullen samen op moeten trekken. De wereld is onzeker. Het is niet meer ideologie die ons verdeelt, maar eigenbelang. Ieder voor zich'

Ook schreef hij de behartigenswaardige woorden: "We zullen samen op moeten trekken. De wereld is onzeker. Het is niet meer ideologie die ons verdeelt, maar eigenbelang. Ieder voor zich. In zo'n wereld vind je geen houvast door je af te keren van het buitenland, maar door de handen ineen te slaan, je vriendschappen en bondgenootschappen te koesteren en gezamenlijk in het

geweer te komen tegen iedereen die je idealen bedreigt". Dat is precies het tegendeel van wat Van Dam met zijn septembermotie heeft bereikt. Hij heeft solistisch en uit eigen (kiezers-)belang gehandeld en het bondgenootschap niet gekoesterd. De rede van Obama op 1 december jl. en het aanbod van de Amerikaanse ambassadeur bij de Navo, Ivo Daalder, bieden een uitgelezen mogelijkheid om het vertrek uit Uruzgan ten minste een half jaar uit te stellen, waarna Uruzgan in 2011 als eerste provincie aan het ANA kan worden overgedragen.
Ergens anders opnieuw het wiel uitvinden lijkt me héél 3D: de motie Van Dam-Voordewind is dom, dwaas en duur.'

Professor dr. J.S. van der Meulen, hoogleraar aan de Universiteit van Leiden en de Nederlandse Defensie Academie (NLDA):
'Weg uit Uruzgan….vanwege de gemeenteraadsverkiezingen? Nederland besluit om de huidige missie in Uruzgan nog één jaar op volle sterkte voort te zetten. In plaats van 2010 wordt 2011 het laatste jaar als *lead nation*. Ook daarna blijven we nog, maar bouwen langzaam maar zeker af. Aldus lopen we perfect in de pas met de nieuwe Afghanistan-politiek van president Barack Obama: een extra inspanning op de korte termijn, gevolgd door een gestage terugtrekking daarna. Zo doen we een slimme investering in nog betere relaties met het ons zoveel sympathieker Washington dan voorheen. Belangrijker, het strookt met de eigen, Haagse rechtvaardiging van de missie tot dusver als een noodzakelijke, nobele en succesvolle onderneming. En voorbeeldig bovendien: de *Dutch Approach* staat zo goed als model voor het beste wat *ISAF* te bieden heeft. Hillary Clinton zegt het zelf.

Wat let ons? Het korte antwoord is: het politieke kapitaal in de Nederlandse samenleving is op. De missie in Uruzgan heeft nooit een sterk publiek draagvlak gehad, Nederland was wat dat betreft geen uitzondering op een Europees patroon. Daar zijn allerlei oorzaken voor, deels gerelateerd aan de missie zelf, deels aan zijn bredere context en voorgeschiedenis. Inmiddels wordt er ook meer algemeen maatschappelijk ongenoegen op dit dossier geprojecteerd. Tegen deze achtergrond was het in feite al een politieke krachttoer om het vier jaar lang in Uruzgan vol te houden. De rek is er nu echt uit, niet bij één partij in het bijzonder, maar over de volle breedte van het links-rechts spectrum. Het is verleidelijk om ogenschijnlijk kristalheldere veiligheidspolitieke logica te verheffen boven het morsige gedoe van onze democratie. Moeten we weg uit Uruzgan vanwege de gemeenteraadsverkiezingen? Hoe provinciaals kun je zijn? Dergelijke minachting is echter misplaatst, al was het maar omdat we nu juist in Afghanistan het heil van ons soort democratie verkondigen.
Dat alles betekent niet dat er geen te leren lessen zijn, voor politici én burgers. Eén ervan kan waarschijnlijk meteen al in de praktijk worden gebracht. Wanneer wordt besloten om elders in Afghanistan een andere missie te beginnen, is het verstandig om daar op dit moment geen onwrikbare exitdatum aan vast te plakken. Dat doet Obama ook niet.'

Vader met dochters, foto A.J.E. Wagemaker

KOLMARNS F.V. van Sprang, militair met recente Afghanistan ervaring, is er nog niet van overtuigd dat de Nederlandse regering de missie in Uruzgan wil continueren. Hij zegt: 'Persoonlijk ben ik wel van mening dat Nederland aanwezig moet blijven in Uruzgan. De manier waarop en in welke vorm kan echter variëren van de huidige situatie. Als de Nederlandse regering nu uit Afghanistan weggaat, dan heeft men niet begrepen waarom deze missie zo belangrijk is. Afgezien van de toewijding aan het Afghaanse volk heeft men dan kennelijk niet door wat de gevolgen van een instabiel Afghanistan zijn voor de regio, maar ook voor de westerse wereld en dus ook Nederland. Een simpele blik in de atlas zou deze lacune aan inzicht moeten vullen.
Een tweede gemist punt betreft de tijd die nodig is om een land na 30 jaar oorlog en conflict weer op het juiste spoor te krijgen. Kennelijk hebben de westerse klok en de verkiezingskoorts in eigen land de overhand in een complexe situatie gekregen. Als Nederland blijft dan moeten de pijlen gericht zijn op de opbouw van goed bestuur, de ontwikkeling van de behoeften van het Afghaanse volk en een goed werkend defensie- en veiligheidsapparaat dat zelfstandig kan functioneren. *Afghan ownership* in plaats van *Afghan face* is hierbij het sleutelprincipe. Daarvoor is een combinatie van civiele specialisten en militairen nodig. Mocht geconstateerd worden dat de rol van *lead nation* - zoals nu het geval is - niet kan worden volgehouden dan heb ik begrip voor reducties. Ik denk dan aan het behoud van minimaal het Provinciaal Constructie Team (PRT) en Observer Mentoring & Liaison Teams (OMLT) voor zowel het leger als de politie. Daarnaast zou Nederland er goed aan doen om schaarse ondersteunende capaciteiten voor de internationale partners maar ook de Afghaanse krijgsmacht te blijven leveren op het gebied van luchttransport. Een ander belangrijk aspect betreft de locatie Uruzgan. Het opgeven van de rol als *lead nation* begrijp ik, maar de overweging om wel in Afghanistan te blijven maar niet in Uruzgan begrijp ik niet. Datgene wat in Uruzgan in gang is gezet door Nederland kan niet zo maar worden losgelaten. Er is behoefte aan continuïteit en de lokale kennis en relaties tot op heden opgedaan, zullen daar aan bijdragen.'

Zijn collega, *LTZ 1 ir. T. Klootwijk*, ook een militair met recente Afghanistan ervaring is van mening dat de Nederlandse militaire aanwezigheid in Afghanistan is gebaseerd op het verzoek tot ondersteuning door de Afghaanse bevolking.
'De vorm van de huidige Nederlandse bijdrage is het resultaat van

Bespreking van de kristalheldere veiligheidspolitieke logica; foto: A.J.E. Wagemaker

vraag en aanbod binnen het bondgenootschap, de Nederlandse politiek-militaire ambitie, het draagvlak in de samenleving en het Nederlands militair potentieel. We mogen verwachten dat bij een heroverweging van de missie al deze aspecten weer aan de orde komen. Wil de Afghaanse bevolking ons nog steeds hebben? Het is mijn stellige overtuiging en ervaring van wel. Veiligheid, wederopbouw en bestuur in een land waar een collectief geheugen van een functionerende staat nauwelijks bestaat, is een zaak van de lange adem. Zeker wanneer deze omringd is door andere slechte of niet functionerende staten. Hoeveel kritiek er ook op de internationale gemeenschap is, het laatste dat de bevolking wil is een terugkeer naar communisten, burgeroorlog of Taliban.

Is de Nederlandse politiek-militaire ambitie gewijzigd? Waarschijnlijk niet zoveel, afgezien van het besef dat nu ook van andere (grotere) Europese landen verhoudingsgewijs een vergelijkbare inspanning (offers) gevraagd mag worden.
Is er draagvlak in de samenleving? Het respect voor de militairen is groot, maar ook de overtuiging dat de beurt nu aan een ander is. Een veelgehoorde misvatting is bovendien dat we er alleen voor de Amerikanen zitten, niet voor de Afghaanse of (indirect) voor de nationale veiligheid. Dat Al Quaida nog een actuele dreiging is – ook voor Nederland - werd echter op eerste kerstdag nog bewezen.
Hoe zit het met het militair potentieel? Wat we gedaan hebben, kunnen we militair gezien natuurlijk nog steeds. Maar waar personele, materiële, operationele en beleidsmatige inspanningen de laatste jaren voor een belangrijk deel gedreven zijn door Afghanistan, is minder aandacht geweest voor instandhouding en ontwikkeling van andere essentiële capaciteiten en recuperatie van mens en materieel.
Het is mijn overtuiging dat Nederland zijn internationale verantwoordelijkheid moet nemen en de voortdurende roep van de Afghaanse bevolking moet beantwoorden. Wellicht in afgeslankte vorm, maar liefst in Uruzgan om het rendement van de eerdere inspanningen te monitoren en te bewaken. De nadruk zou kunnen liggen op civiele ondersteuning van wederopbouw en lokaal bestuur, bijgestaan door een militaire eenheid voor beveiliging.
Het is voor het draagvlak en de effectiviteit van groot belang om de noodzaak van de missie in Nederland beter uit te leggen en van de Afghaanse autoriteiten een groter engagement en integriteit te eisen.'

Visie KVMO

Met de initiatieven van de Amerikaanse president, die de nadruk voornamelijk legt op het niet-kinetische deel in de operatie, is een nieuwe politieke werkelijkheid ontstaan, die nieuwe inzichten geeft. Binnen de militaire denkwijze noemen we dat voortschrijdend inzicht.
De KVMO is van mening dat we in Uruzgan moeten blijven. Meer en meer ziet men de NAVO-initiatieven vanuit een solidariteitsperspectief. Onze coalitiegenoten verwachten solidariteit van ons. De Afghaanse bevolking verwacht dat van ons. Een groot deel van de Nederlandse samenleving meent dat ook immers, onze eigen veiligheid en welvaart zijn ermee gediend.
Je zou deze opstelling ook een realistische kunnen noemen. Vanuit het realisme is het belangrijk om ook in het grote verband in de wereldpiste mee te doen, om op te treden. Datzelfde realisme moet dan vaststellen dat we de opgebouwde ervaringen en het geïnvesteerde geld als het ware weggeven, om niet te zeggen laten verdampen, als we weggaan uit Uruzgan en vervolgens elders in Afghanistan de zaak weer gaan opzetten.
Nederland wil in december 2010 vertrekken, president Obama heeft het over juli 2011 voor de Amerikaanse troepen. Is het wellicht verstandig om de terugtrekking synchroon te laten verlopen en een eenduidig signaal als NAVO-bondgenoten af te geven aan de Afghaanse bevolking?
In het afgelopen jaar is veel vooruitgang geboekt in Uruzgan. Nu de deur volledig dichtgooien door te vertrekken is niet verstandig. Nederland moet zich presenteren als een land met een 'morele oriëntatie'[1] en een land dat solidariteit hoog in het vaandel heeft.
Uit het bezoek van de voorzitter KVMO aan Afghanistan kwam naar voren dat Nederland op het gebied van PRT en het opleiden en trainen van de *Afghan security forces* een belangrijke rol speelt en kan blijven spelen. Daarbij zou de *battlegroup* en alle ondersteuning door een ander NAVO-land geleverd kunnen worden. Hiermee blijven de lokaal opgebouwde ervaring en het lokaal opgebouwde vertrouwen gehandhaafd.
De KVMO is kortom van mening dat de Nederlandse regering wel met de missie in Uruzgan door moet gaan, maar het kinetische takenpakket moet afbouwen. Dan wordt rekening gehouden met zowel het door Nederland uitgezonden personeel en de uitzenddruk, als ook de Afghaanse bevolking en onze coalitiegenoten binnen NAVO.
Tenslotte is het belangrijk te vermelden dat niet alleen de militairen hierover hun mening moeten geven. Het is een Nederlandse missie, niet een militaire missie.

Noten
[1] Maxime Verhagen in de militaire Spectator van oktober 2008.

Reactie op de piraterij artikelen

Marineblad 6 - 2009

Er is meer dan zeeroverij

In het artikel van KLTZ Woudstra wordt helder omschreven dat de maritieme strategie van een land meer behelst dan alleen die facetten die te maken hebben met veiligheid.

Wederom bevestigt dit artikel het vitale belang voor Nederland van een ongehinderd gebruik van de zee en alles wat daarmee in verband staat.

De wereld is kleiner geworden door veranderende politieke machtsverhoudingen en snelle communicatie en transport-middelen. Dit heeft er onder andere voor gezorgd dat de wereld economieën nauwer met elkaar zijn verbonden en daardoor gevoeliger zijn geworden voor verstoringen. Zoals terecht wordt opgemerkt zijn de maritieme verstoringen niet beperkt tot piraterij maar kunnen ze ook van geheel andere aard zijn zoals de ongehinderde toegang tot en transport van grondstoffen.

Ook de potentiële tegenstanders is deze ontwikkeling niet ontgaan en zij maken daar dankbaar gebruik van. Zij proberen een maximaal effect te creëren met minimale middelen, waarbij directe confrontaties zoveel als mogelijk is worden voorkomen. Zoals is aangegeven in het artikel vraagt dat niet alleen om een internationale maar ook om een interdepartementale aanpak om een zeer divers maritiem dreigingsbeeld het hoofd te bieden.

De conclusie van het artikel, dat daarvoor een integrale maritieme strategie voor Nederland een vereiste is, staat volgens mij buiten kijf. Gezien de belangen voor Nederland en onze plaats op de maritieme ranglijst dient in deze bescheidenheid te worden gemeden want groots zaken doen vereist groots denken. Of de noodzaak en het daarmee gepaard gaande 'prijskaartje' voor een dergelijke strategie ook buiten het Commando Zeestrijdkrachten (CZSK) wordt erkend valt te betwijfelen. De tijd zal het leren wanneer en door wie (welke departementen?) en onder wiens leiding (de premier?) deze strategie zal worden opgesteld? Misschien dat de auteur daar nog een nadere toelichting op kan geven.

Antizeeroof operaties door het Commando Zeestrijdkrachten

Vanuit de optiek van de CZSK schetst het artikel van LTZ1 Corveleijn-Verburg een goed beeld van de bijdrage die werd en wordt geleverd door de eenheden van de CZSK bij de bestrijding van piraterij rond de Hoorn van Afrika. Het is een zeer complex geheel met veel spelers, geen eenhoofdige leiding, uiteenlopende belangen, een grote mate van vrijwilligheid en de nodige juridische valkuilen. Daarbij komt nog een terughoudendheid bij het toewijzen van middelen door en een gebrek aan politieke wil tot daadkrachtig optreden van een huiverige internationale gemeenschap.

Omdat de afstemming in de bestrijding van piraterij in de Hoorn van Afrika niet geschiedt onder eenhoofdig leiding maar in een dialoog tussen alle spelers zal het waarschijnlijk lang duren om gewenste effecten te bereiken. Het is de verdienste van het professionele optreden van wal staven, de eenheden ter plaatse en van het onderlinge vertrouwen dat zij in de loop der tijd hebben opgebouwd dat we staan waar we nu staan.

Omdat het probleem van piraterij niet op zee kan worden verholpen en ouvertures om de situatie aan de wal te verbeteren langzaam op gang komen zullen maritieme eenheden nog lang in het gebied aanwezig zijn (symptoombestrijding). Gezien de belangen voor Nederland, zoals uiteengezet in het artikel van KLTZ Woudstra, zal dit waarschijnlijk gaan resulteren in een langdurige, Westschip-achtige rotatie van eenheden van CZSK. Die eenheden zullen onder wisselende leiding (EU, NAVO, etc) hun taken verrichten in een omgeving die vraagt om een 'gezamenlijk optreden in comité' en wordt gedragen door vertrouwen dat is opgebouwd met professioneel optreden.

Dit is volgens mij 'spekkie naar het bekkie' voor de Koninklijke Marine. Zowel onze opleiding, training, kennis, ervaring en middelen als onze aanleg voor polderen stellen ons in staat om een gedegen bijdrage te leveren aan dit proces.

Bij het artikel plaats ik de volgende kanttekeningen. In de discussie over het stationeren van beveiligingsteams aan boord van koopvaardijschepen wordt gesteld dat daarom de piraten zich mogelijk zwaarder gaan bewapenen. Ik durf dat te betwijfelen. Je kunt maar een beperkte hoeveelheid wapens meenemen in een skiff en om met die zwaardere wapens effectief op te treden tegen een beveiligingsteam kent zo zijn eigen uitdagingen. Daarbij komt dat, tot op heden, piraten een aanval altijd hebben afgebroken indien zij tegenslag ondervonden bij het naderen/boarden van een schip. Naar mijn mening zouden vanuit die optiek de voordelen van een geëmbarkeerd beveiligingsteam ruimschoots opwegen tegen de nadelen.

Eveneens kunnen vraagtekens worden gezet bij; 'het indien nodig, inzetten van gewapende eenheden indien een marineschip in de nabijheid is'. Ik vermoed dat hier wordt bedoeld;'indien wenselijk en mogelijk' want er zijn incidenten geweest waarbij (niet-Nederlandse) marineschepen in de buurt waren maar niet is ingegrepen ondanks dat dat nodig werd geacht.

Mocht het echt lang gaan duren heeft de auteur dan nog enige adviezen voor CZSK om lacunes in de door haar ingezette middelen te verhelpen? Mogelijk kan daarbij een beroep worden gedaan op de andere krijgsmachtdelen (bv onbemande observatie systemen, beveiligingsteams) en/of andere departementen (bv arrestatie teams van de politie, voorlichtingsteams voor landbouw en visserij).

Somalië: lessen uit het verleden

Het artikel van dr. Enthoven geeft een heldere kijk op de telkens terugkerende aspecten bij zeeroof (slachtoffers, periferie en aanleiding) en de relatie van deze aspecten met de huidige zeeroof in de Hoorn van Afrika. In de paragraaf met als titel 'Pirates of the Caribbean' worden sociale ongelijkheid en klassenstrijd aangevoerd als oorzaken van zeeroof. Dat zal ongetwijfeld hebben meegespeeld maar ik vermoed dat dit, net als in Somalië, toch meer zijn oorzaak had en heeft in de aanwezigheid van rich pickings (koopvaardijschepen met waardevolle lading zoals bv de Spaanse Zilvervloten, container schepen, etc.) en het feit dat ondernemende lieden hierin een kans zagen en zien om met relatief eenvoudige middelen groot gewin te behalen.

Uit mijn commentaar op de voorgaande artikelen moge duidelijk zijn dat ik de conclusies in het artikel deel dat de huidige vorm van de aanpak van zeeroof rond de Hoorn van Afrika zich beperkt tot symptoombestrijding, een zaak is van de lange adem en kansen biedt voor participatie door CZSK met personeel, eenheden, commando en ondersteunende faciliteiten. Maar is dit niet tevens een bedreiging? De hoeveelheid middelen zijn eindig en de budgetten zullen de komende tijd onder druk blijven staan. Als men dan wordt geconfronteerd met langdurig optreden rond de Hoorn van Afrika zal het onderhouden van kennis en vaardigheden om op te kunnen treden in het gehele geweldsspectrum in het gedrang kunnen komen. CZSK zit dan echt gevangen tussen *the devil and the deep blue sea*. Misschien heeft de auteur nog adviezen, gebaseerd op ervaringen uit het verleden die deze bedreiging het hoofd kunnen bieden?

KLTZ H.W. Kapma is geplaatst als Commander Maritime Air bij het Allied Martime Component Command Northwood. Dit commentaar komt voor rekening van hem persoonlijk en vertegenwoordigt niet de visie van zijn hoofdkwartier en/of de NAVO.

Antwoord van de eerste auteur

Ik dank KLTZ Kapma voor zijn reactie. Hij vraagt zich af door wie en onder wiens leiding een maritieme strategie zou moeten worden opgesteld.
Een moderne maritieme strategie is onderdeel van de *Grand Strategy* van een land. In dit verband is het aardig op te merken dat zeer recent, in december 2009, de Franse maritieme strategie is verschenen, *Livre bleu - Stratégie nationale pour la mer et les océans*, getekend door de Franse premier François Fillon. Onder de Nederlandse maritieme strategie zou de handtekening van onze minister-president moeten staan. Maar wie neemt het voortouw bij het schrijven ervan?
De Amerikaanse maritieme strategie, a *Cooperative Strategy for 21st Century Seapower* uit 2007 is het resultaat geweest van een knap staaltje teamwork. De totstandkoming van de strategie is revolutionair te noemen: internationale partners, professionals, burgers uit de hele Amerikaanse samenleving en diepgaand wetenschappelijke onderzoek, analyse en debat hebben bijgedragen aan deze strategie. Ondanks deze brede betrokkenheid is het resultaat zeer beknopt: het is een document van slechts vijftien pagina's, inclusief afbeeldingen.
De voormalige *Chief of Naval Operations* (CNO), admiraal Michael Mullen, gaf de eerste aanzet tot de nieuwe strategie. Dat deed hij tijdens het tweejaarlijkse International *Seapower Symposium* in 2005. In de daarop volgende twee jaren hebben gesprekken in het land plaatsgevonden met vertegenwoordigers van burgers, academici en de zakenwereld, onder andere in Atlanta, Phoenix, Seattle en San Francisco.
De Franse maritieme strategie is generieker dan de Amerikaanse, die alleen vanuit veiligheidsperspectief is geschreven. Nederland kan *benchmarken* met Frankrijk en de VS.
Een moderne maritieme strategie bevat een plan voor het behoud van Nederlandse invloed in internationale betrekkingen, het bevorderen van de Nederlandse concurrentiepositie en de bescherming tegen interstatelijke, transnationale en ecologische dreigingen. Deze diplomatieke, economische en veiligheidsaspecten vergen een brede deelname van verschillende departementen, het bedrijfsleven en de academische wereld.
Maritieme strategie vindt haar oorsprong in marinestrategie. De Koninklijke Marine is een *blue water navy* die zich op het snijvlak van economische belangen, diplomatie en veiligheid bevindt. Het ligt daardoor voor de hand dat de KM de leiding neemt bij de totstandkoming van een Nederlandse maritieme strategie.

KLTZ mr N.A. Woudstra

Reactie op EBO is dood! Leve EBAO!

Marineblad 7/8 - 2009

Professor Soeters e.a. beschrijven in het decembernummer het sterven en de wederopstanding van Effect Based Approach to Operations. Helaas wordt in dit artikel de veelvoorkomende verwarring tussen de begrippen 'EBO' (*Effect-based Operations*) en ' EBAO' niet weggenomen. EBO vond zijn oorsprong in de doctrine van de luchtoorlogvoering zoals die door de kolonels Warden en Deptula tijdens Operatie **Desert Shield** werd ontwikkeld: de benadering om de vijand niet als losse doelen te zien maar als een verbonden systeem waarop door *smart targeting* een strategisch of operationeel effect kan worden bereikt. Ook de *US Army* beschouwde EBO als een *smart targeting* - proces. In het begin van deze eeuw werd deze benadering uitgebreid om, naast militaire doelen, door inzet van militaire middelen ook effecten te bereiken op politieke, sociale, infrastructurele, economische en informatie (PMESII) systemen. Deze benadering was zeer technologisch gedreven en introduceerde concepten als *Operational Net Assesment* en *System-of-Systems Analysis*. Het is deze laatste, uitgebreide EBO-benadering die generaal Mattis de nek heeft omgedraaid. In *zijn Joint Forces Commander's Guidance for Effect-based Operations* maakt ook Mattis het onderscheid tussen EBO en EBAO, hij sluit dit laatste begrip duidelijk van zijn *Guidance* uit. Zijn belangrijkste punten van kritiek zijn dat de technische systeembenadering een schijnnauwkeurigheid van resultaten van militaire operaties oplevert en de menselijke factor in de complexe materie van oorlogvoering veronachtzaamt. Ook veroorzaakt het centralisatie en micromanagement van hogere hoofdkwartieren waarmee het door hem noodzakelijk geachte principe van *Mission Command* wordt ondermijnd. Tevens leidt het tot stafgeleide in plaats van commandantgeleide processen. De discussie speelt zich voornamelijk in de VS af. De voorstanders komen met name uit de sterk technologisch georiënteerde US Air Force, de tegenstanders uit de (lichte) US Army (Rangers en Special Forces) en de US Marines die veel meer contact met de vijandelijke omgeving hebben en zich daarmee meer bewust zijn van de Clausewitzian *Fog of War*. De discussie spitst zich toe op de vraag of krijgskunde wetenschappelijk beschouwd moet worden als een *Art* of een *Science*.
Binnen de NAVO is EBO, met dezelfde argumenten die generaal Mattis aandraagt, nooit geaccepteerd. EBAO vindt wel acceptatie binnen NAVO. SACEUR ontwikkelt een nieuw *Comprehensive Operations Planning Directive* (COPD) ter vervanging van de *Guidelines for Operational Planning*. In een initieel concept wordt EBAO omschreven als het creëren van effecten die

> *… contribute to the accomplishment of objectives and the end-state. Actions are designed to create effects that contribute to changes in the capabilities, behaviour or opinions (perceptions) of actors within the engagement space, and to changes in the strategic environment. Effects can be physical and non-physical.*

In tegenstelling tot EBO zijn effecten dus geen doel op zich, maar een middel om doelstellingen te bereiken. Hierbij gaat het niet alleen om de gewenste effecten die moeten leiden tot de beoogde doelstelling. Commandanten moeten zich ook terdege bewust zijn welke ongewenste effecten, met name in het niet-militaire domein, kunnen optreden en dus voorkomen moeten worden.
In het soort conflict waarbij de NAVO steeds vaker is betrokken, hebben de te bereiken doelstellingen steeds meer een niet-militair karakter. Dit maakt het niet alleen moeilijker deze doelstellingen te kwantificeren, maar ook de tijd die nodig is om ze te halen wordt steeds groter. Ik ben het daarom volledig met de schrijvers eens dat veel meer aandacht moet worden geschonken aan het *assessment process* waarbij duidelijk onderscheid moet worden gemaakt tussen tactische, operationele en strategische *assessment*. Het COPD gaat hier uitvoerig op in en in het nieuwe planningsproces, dat uit 7 fases gaat bestaan, komt *assessment* twee maal voor: in stap 2, de *Operational Appreciation and Assessment* en stap 6, de *Campaign Assessment*. Wetenschappelijk ondersteuning is hierbij essentieel, maar een *assessment* blijft een

assessment, d.w.z. een *Commander's* evaluatie die is gebaseerd op de best beschikbare data.
De informatie die voor een goede *assessment*, zowel voor planning als campagne-evaluatie, nodig is strekt zich ver buiten het traditionele militaire inlichtingengebied uit. Het vergt een multidisciplinaire aanpak dat binnen een Joint hoofdkwartier moet worden ondergebracht in een *Knowledge Management Directorate*. De ingrijpende wijziging van het NAVO planningsproces dat recht doet aan de *Comprehensive Approach* vergt dus een aanpassing van de hoofdkwartierstructuren. Naast de traditionele *warfighting* planning divisies moet plaats komen voor bijvoorbeeld *assessment* en *effect management branches* of, zoals nu in ISAF HQ is gebeurd, een speciaal directoraat voor stabilisatie en wederopbouw. Ook bij selectie en opleiding van stafofficieren vereisen deze ontwikkelingen meer aandacht. Naast de traditionele militaire kennis en kunde zal meer plaats voor andere disciplines moeten worden ingeruimd. Ook zal een cultuuromslag moeten plaatsvinden om deze, in de ogen van vele *war-fighters* 'zachte', disciplines hun rechtmatige plaats in Commandogroep en stafstructuren te laten innemen.

SBN b.d. J.G.A. Brandt is lid van de Senior Mentor pool van *Supreme Allied Command Transformation*. Deze pool assisteert commandanten van NATO en NRF hoofdkwartieren bij het opwerken van hun HQ voor operationele inzet.

Reactie van de auteur

De opmerkingen van Schout bij Nacht Brandt vormen waardevolle toevoeging aan ons artikel. Met de slotconclusies zijn wij het als auteurs onverkort eens.

Prof. dr. J.M.M.L. Soeters

Reactie op artikel Wettelijke grondslag voor de Kustwacht voor de Nederlandse Antillen en Aruba

Marineblad 7/8 - 2009

Als oud-medewerker van de Kustwacht voor de Nederlandse Antillen en Aruba heb ik met veel belangstelling het artikel over de wettelijke grondslag van de KWNA&A gelezen.
De recent afgekondigde Rijkswet voorziet inderdaad in een eenduidige wettelijke grondslag voor de Kustwacht. Bovendien levert artikel 10 van de Rijkswet en het Uitvoeringsbesluit een bruikbare geweldsinstructie op. Toch wil ik enkele opmerkingen plaatsen bij het door KLTZA mr F.N.J. Jansen geschreven artikel.
Overste Jansen geeft in zijn artikel aan dat de enige eis die het Uitvoeringsbesluit stelt ten aanzien van het gebruik van geweldmiddelen het geoefend zijn van de aangewezen opvarenden in de toepassing van het gebruikte geweldmiddel. Dat is enigszins te kort door de bocht. Artikel 3 van het uitvoeringsbesluit stelt het volgende:

> het gebruik van een geweldmiddel ter uitvoering van de taken van de Kustwacht is uitsluitend toegestaan aan de commandant, onderscheidenlijk aan een aangewezen opvarende aan wie dat geweldmiddel rechtens is toegekend, en die in het gebruik van dat geweldmiddel is geoefend.

Overste Jansen geeft in zijn artikel duidelijk aan wat de gevolgen zijn van de tweede eis (geoefendheid). Hij gaat echter niet in op de eerste eis. Dat is jammer want daar geeft het Uitvoeringsbesluit ook uitsluitsel over. Voor de geweldmiddelen vuurwapens, niet-penetrerende munitie, handboeien en *pepperspray* wordt in diverse artikelen aangegeven wanneer deze mogen worden toegepast. Om deze artikelen goed toe te kunnen passen is een zekere kennis van het Antilliaanse en Arubaanse strafrecht noodzakelijk. De vraag hoort dus te zijn op welke wijze betrokken commandanten en opvarenden de benodigde kennis wordt bijgebracht ten aanzien van het mogen toepassen van geweldmiddelen (wat, waar en wanneer). De eis over geoefendheid is meer gericht op de wijze waarop de geweldsmiddelen toegepast dienen te worden (wie en hoe).
Met het stellen van bovengenoemde vraag kom ik bij een tweede opmerking over het artikel. Overste Jansen stelt in zijn artikel dat de noodzaak voor het volgen van de BAVBOL-cursus niet meer nodig is voor degenen die geweldmiddelen gaan toepassen. Dit zou alleen maar nodig zijn voor een beperkt aantal personen en voornamelijk gericht op het schrijven van een proces-verbaal. Daarmee reduceert overste Jansen de BAVPOL-cursus tot een soort *tick-a-box* cursus. De BAVPOL-cursus en aanwijzing tot BAVPOL was blijkbaar alleen nodig om het recht te hebben om geweldmiddelen toe te kunnen passen. Maar de BAVPOL-cursus houdt ook in dat de nodige kennis over het Antilliaanse en Arubaanse strafrecht werd bijgebracht. Daarmee ook de kennis om te weten wanneer de geweldmiddelen toegepast mochten worden.
Niet vergeten moet worden dat commandant en opvarenden de kustwachttaken uitvoeren in het kader van opsporing (justitie) en toezicht (scheepvaart, milieu, etc.). Voldoende kennis van relevante wetgeving van de Nederlandse Antillen en Aruba is hiervoor onontbeerlijk. Dat gaat veel verder dan het toepassen van geweldmiddelen. Ik nodig overste Jansen uit om in een vervolgartikel nader in te gaan op de wijze waarop commandanten en opvarenden worden voorbereid op het uitvoeren van opsporings- en toezichthoudende taken onder de vlag van de Kustwacht voor de Nederlandse Antillen en Aruba.

KLTZ R.A. van Vuure

Reactie van de auteur

KLTZ R.A. van Vuure heeft een goed punt aangeroerd waarover momenteel binnen de kustwacht de nodige discussie gaande is. Kort weergegeven: wat moet de Koninklijke Marine met de BAVPOL opleiding en in hoeverre moeten opvarenden van het stationsschip worden geschoold in het Antillaanse, Arubaanse en binnenkort (gelet op de staatkundige veranderingen) in het Nederlandse strafrecht (formeel en materieel)? Hij doet aan het einde van zijn artikel een suggestie om hier in een vervolg artikel aandacht aan te besteden. Ik pak deze handschoen graag op en wil volgaarne voor een volgende editie van het *Marineblad* een artikel schrijven en hier meer aandacht aan besteden. Mogelijk is de discussie binnen de KWNA&A dan ook afgerond. In dat kader is het wel aardig om op te merken dat ook het college van procureurs-generaal met dit onderwerp worstelt. Bij dit forum speelt de vraag in hoeverre een commandant van een stationsschip een proces-verbaal op basis van de ambtseed op kan maken. Dit heeft vooralsnog tot een uiterst pragmatische oplossing (althans voor de Kustwacht) geleid. Het college van PG onderkende dit probleem een heeft aangegeven dat een CDT, dan wel een door hem aangewezen opvarende, een rapport naar waarheid op kan maken. Dit zal als bewijsmiddel in een strafzaak worden erkend.

KLTZA mr F.N.J. Jansen

Door: Drs. Maurice Buskens

De heidagen van een Medezeggenschaps Commissie zijn zeker geen sinecure

We kunnen stellen dat de medezeggenschap binnen Defensie goed is geregeld. Het Besluit Medezeggenschap Defensie (BMD), waarin de regels en procedures rondom medezeggenschap binnen Defensie staan beschreven zorgt hiervoor. Het BMD kan gezien worden als het 'handboek soldaat' met de spelregels voor medezeggenschap binnen Defensie. Zowel de zeggenschap, het Hoofd Dienst Eenheid (HDE) als ook de Medezeggenschapscommissie (MC) van een eenheid kunnen hier behoorlijk mee uit de voeten. Maar, zoals gesteld, het BMD betreft de spelregels waarmee deze partijen te maken hebben, 'het spel' spelen zij zelf, daar zitten keuzemomenten in.

De manier waarop het spel tussen MC en HDE gespeeld dient te worden is vaak onderwerp van discussie. MC-leden gaan regelmatig op cursus om met elkaar hierover te praten (het BMD biedt MC-leden de mogelijkheid om 5 dagen per jaar te gebruiken voor scholingsdoeleinden). Het blijft niet bij praten alleen; er wordt gewerkt aan professionalisering, aan een gezamenlijke visie op de betreffende eenheid (vanuit de medezeggenschap), aan vertrouwen (zowel onderling als tussen MC en HDE) en er worden prioriteiten gesteld. In dit artikel worden een aantal veelvoorkomende discussies, vragen en dilemma's benoemd, die tijdens de cursussen of 'heidagen' van de MC's de revue passeren. Het betreft een opsomming bezien vanuit het oogpunt van de trainer of cursus begeleider en geeft een beeld van veel voorkomende onderwerpen die tijdens cursussen van de MC's worden behandeld.

Visie op medezeggenschap; vroegtijdige betrokkenheid bij de besluiten

Een vast item op de agenda van de cursus voor nieuwe MC's is de behandeling van het Besluit Medezeggenschap Defensie (BMD). Door middel van een aantal artikelen doet het BMD de werking van medezeggenschap uit de doeken en vormt daarmee de basis voor ieder MC-lid, als ook voor het HDE. Het BMD geeft echter beperkt houvast voor hoe medezeggenschap beleden moet worden. De MC-leden vormen dan ook gezamenlijk een visie op medezeggenschap en de manier waarop de MC hieraan vorm wil geven. Uit deze visie komt onder andere naar voren waar in de beslissingstrechter van het HDE de MC betrokken wil worden. Men spreekt van vroegtijdige betrokkenheid als de MC op een vroegtijdig tijdstip geïnformeerd en geconsulteerd wordt door

het HDE over wat er zoal speelt binnen de eenheid en waarover het HDE op korte, middellange of lange termijn besluiten moet nemen. Dit kunnen beleidsrichtingen, operationele besluiten of reorganisatietrajecten zijn. Op enig moment dient het HDE zijn/haar besluit aan de MC voor te leggen en om advies te vragen. Het BMD biedt duidelijkheid over de terreinen en onderwerpen die adviesplichtig zijn. Over het algemeen willen de MC's al voordat het HDE adviesplichtig is, dus de MC om advies dient te vragen, weten wat er speelt en wat de denkrichting van de HDE is. Vroegtijdige betrokkenheid leidt volgens de meeste MC's tot meer invloed op en gedragenheid van de uiteindelijke besluiten daar de MC reeds in een vroeg stadium de mogelijkheid krijgt mee te praten over het onderwerp. Bijkomend voordeel voor het HDE is dat hij/zij met een welingelichte MC sneller tot uitvoering van zijn/haar voorgenomen maatregel kan komen. Vroegtijdige betrokkenheid betekent echter ook, dat een MC zich inhoudelijk bekwaamt op het onderwerp alsook een mening heeft over of een visie op het betreffende onderwerp. Hier komt voor de MC al het eerste keuzemoment naar voren. Want de meeste MC's hebben niet de behoefte om bij alles wat er aan de bestuurstafel of in het management team besproken wordt vroegtijdig betrokken te zijn. Daarvoor is er vaak te weinig tijd voorhanden. De MC's willen wel betrokken worden bij de belangrijkste besluiten en beleidsterreinen binnen de eenheid. De MC heeft aldus behoefte aan prioriteitstelling al dan niet in overeenstemming met het HDE.

Visie op de eenheid of organisatie

Om na te gaan wat er zoal belangrijk is voor de eigen eenheid, wordt er dikwijls een 'visiedocument' opgesteld waarin verleden, heden en (gewenste) toekomst van de organisatie worden gedefinieerd. Tevens wordt daaraan soms een SWOT-analyse gekoppeld. Dit is een analyse van de sterke en zwakke punten van de eenheid en de kansen en bedreigingen waarmee de eenheid te maken heeft. Aan hand van het visiedocument en de SWOT-analyse ontstaat er bij de MC-leden behoefte om gezamenlijk prioriteiten of een strategie vast te stellen aangaande de onderwerpen waarover het HDE de MC uitgebreid van informatie dient te voorzien en (vroegtijdig) dient te consulteren. Over het algemeen zijn dit onderwerpen die de diensteenheid en de medewerkers flink 'raken'. Te denken valt aan organisatiewijzigingen, uitvoering van personeelsbeleid, verhuizingen, roosterveranderingen, reorganisaties, Arbeidsomstandigheden, Arbeidstijden Wet (ATW), et cetera. Als deze prioriteiten zijn benoemd (eventueel in gezamenlijkheid met het HDE), ontstaat er al snel een behoefte aan taakverdeling binnen de MC. Welke leden houden zich met welke onderwerpen bezig? Natuurlijk dient er dan ook een inhoudelijke verdiepingsslag op de onderwerpen plaats te vinden. Ook deze vraag wordt regelmatig door MC-leden neergelegd bij de cursusleider.

De toegevoegde waarde van medezeggenschap voor de organisatie

Een veel besproken cursusonderwerp is de toegevoegde waarde van de betreffende MC voor de organisatie. De MC-leden gaan daarbij samen op zoek naar de daadwerkelijke invloed die zij hebben (gehad) op de onderwerpen, die op de vergaderagenda staan (of hebben gestaan). Een kritische MC heeft dan sterk de behoefte om te leren van het verleden en de eigen toegevoegde waarde te versterken. Ook kijkt de MC daarbij naar de manier waarop MC en HDE met elkaar omgaan: hoe gaat de samenwerking tot nu toe? Regelmatig wordt het HDE in de cursus uitgenodigd (vaak voor een dagdeel) om met de MC de samenwerking te bespreken. Wat gaat goed en wat verdient verbetering? De gemiddelde MC schroomt daarbij niet om ook aan het HDE duidelijk te maken waar hij/zij de samenwerking met de MC meer mag opzoeken. Deze informele gesprekken zijn vaak zeer constructief en vergroten het vertrouwen van de partijen in elkaar. Het goedwillende HDE hecht over het algemeen veel waarde aan medezeggenschap, daar het overleg met de MC de betrokkenheid van de medewerkers en het draagvlak voor besluiten vergroot. Tevens is de MC voor het HDE een platform waar hij/zij direct kennis kan nemen van wat er leeft op de werkvloer.

Reorganisatietrajecten

Binnen Defensie vinden er veel reorganisatietrajecten plaats. Deze trajecten zijn in een redelijk vast format gegoten (het zogenaamde ROR), waarbij er diverse stappen worden ondernomen om te komen tot een Voorlopig Reorganisatieplan (VRP) met uiteindelijk de uitvoering en evaluatie van de reorganisatie. De praktijk en de theorie lopen overigens nog wel eens uiteen. De medezeggenschap speelt als het goed is een prominente rol in deze reorganisatietrajecten en wordt op verschillende momenten om (informeel) advies gevraagd. Reorganisatietrajecten zijn echter ook vaak omslachtig en weerbarstig en er komt veel bij kijken om het tot een succes te maken. Vandaar dat er bij de MC's veel behoefte is om langere tijd stil te staan bij het advies. Om te komen van beeldvorming via oordeelsvorming naar besluiten wordt de nodige cursustijd gereserveerd voor reorganisaties. Projectleiders, die behept zijn met een reorganisatie, worden daarbij regelmatig uitgenodigd door de MC voor uitleg en informatieverstrekking.

vroegtijdige betrokkenheid leidt volgens de meeste MC's tot meer invloed op en gedragenheid van de uiteindelijke besluiten

Vergaderen, onderhandelen en andere vaardigheden

Naast bovenstaande onderwerpen is er bij de MC-leden regelmatig vraag naar het trainen van basisvaardigheden die nodig zijn voor een goed overleg. Voorbeelden zijn: vergadertechnieken, onderhandelen, communicatietechnieken (waaronder communicatie met de achterban), het geven van feedback, et cetera. De dagelijks besturen (DB's) van de MC's waarin de voorzitter, plaatsvervangend voorzitter en de secretaris plaatsnemen hebben daarnaast de behoefte getraind te worden in het geven van sturing aan de MC en groepsdynamica.

Problemen voor de MC

Cursussen worden door de MC's ook gezien als een evaluatie moment. Daarbij kijkt men kritisch naar zichzelf en wordt de eigen werkwijze tegen het licht gehouden. Regelmatig komt daarbij de werkverdeling binnen de MC naar voren en de motivatie voor het MC-werk. Niet ieder MC-lid toont een even grote inzet

en dat terwijl de eenheid volop in beweging is en er veel beslag wordt gelegd op de MC. Redenen voor verminderde inzet komen dan ter tafel. De meest gehoorde rede is: 'Er is te weinig tijd voor het MC-werk omdat de reguliere functie zoveel tijd vraagt.' Goede afspraken met het HDE en direct leidinggevende over de tijdsbesteding aan het MC-werk zijn dus van fundamenteel belang. Echter, ook stuiten MC-leden regelmatig op onbegrip bij hun directe collega's als zij weer eens weg moeten voor een vergadering of cursus. De collega's dienen dan namelijk het werk over te nemen van het afwezige MC-lid. Waarschijnlijk krijgt de MC de toegevoegde waarde daarbij onvoldoende voor het voetlicht, want een MC-lid vertegenwoordigd juist zijn collega's in het overleg. Een goede informatievoorziening vanuit de MC richting de achterban is dan ook van essentieel belang. Bij de discussie over de inzet van de individuele MC-leden past echter ook het werken aan de effectiviteit van het team. Door middel van samenwerkingsoefeningen wordt deze in cursussen regelmatig onder de loep genomen, geëvalueerd en verbeterd.

Bouwen aan competenties; de toegevoegde waarde voor het individuele MC-lid

Uit bovenstaande blijkt dat er behoorlijk wat komt kijken bij professioneel MC-werk. Geen wonder dat je MC-leden ziet groeien in hun rol naarmate de zittingsperiode vordert. Voor een MC-lid dat zijn/haar rol goed vervult en de juiste verantwoordelijkheid neemt is het MC-werk een toegevoegde waarde die zijn weerga niet kent. Zo bouwen MC-leden aan competenties die zij in hun reguliere taken goed kunnen gebruiken. Denk bijvoorbeeld aan het ontwikkelen van kritisch denkvermogen, het ontwikkelen van een helikopterview, het kunnen debatteren, het kunnen abstraheren of het analyseren van en nemen van besluiten over moeilijke organisatorische issues. MC-werk biedt aldus een toegevoegde waarde voor het CV van het individuele MC-lid waarmee hij of zij de rest van de carrière een voordeel kan doen.

Veelbesproken cursusonderwerpen nog eens op een rij:

- Kennisname van het BMD en daaruit voortvloeiende rechten voor de MC;
- Visie op medezeggenschap;
- Visie op de eenheid of het organisatieonderdeel;
- Opstellen van een SWOT-analyse;
- Opstellen van prioriteiten of strategie van de MC;
- Taakverdeling binnen de MC;
- Inhoudelijke bekwaming op specifieke onderwerpen (bijvoorbeeld Arbo en ATW);
- Toegevoegde waarde van de MC voor de organisatie;
- Teameffectiviteit;
- Gesprek met de HDE over de samenwerking;
- Reorganisatie trajecten en de rol van de MC;
- Vaardigheden zoals vergaderen, onderhandelen en communicatie met de achterban;
- Inzet en motivatie van de MC-leden;
- Zicht krijgen op en bouwen aan competenties van individuele MC-leden.

Drs. Maurice Buskens
Trainer en adviseur bij GITP Medezeggenschap

CARTOON

Ministerie van Integrale Veiligheid

Er is een ministerie van Defensie. Ooit was er een ministerie van Oorlog (tot 1959) en een periode dat de Marine (voor 1843) er niet onder viel. Wordt het niet eens tijd voor een ministerie waarin bestaande ministeries worden samengevoegd? Een ministerie van Integrale Veiligheid[1]

Geschiedenis

We gaan terug in de tijd. 2003, de overwinnaar van de Golfoorlog (1991) doet het dunnetjes over en ontdekt, terwijl het beeld van Sadam Hoessein geënsceneerd omver wordt getrokken door mariniers, journalisten en burgers, dat het eigenlijke conflict begint als iemand zichzelf uitroept als winnaar. Mogelijke tegenstanders zullen in de toekomst een conventioneel gevecht vermijden. Niet meer twee nagenoeg dezelfde partijen die elkaar treffen en slaags raken. We gaan terug in de tijd. 2009, president Bush verontschuldigt zich in zijn laatste persconferentie dat het spandoek met de tekst 'Missie volbracht' ooit de verkeerde boodschap bracht.

Toekomst

Conflicten zullen diffuus en complex zijn. Het zal niet in de 'zandbak' plaatsvinden, maar vooral in de grote steden. Gevechten worden aangewakkerd door wapens, maar meer nog door ideeën, eigen cultuur en economie. In moderne conflicten gaat het niet om het doden van militairen, de hoeveelheid vernietigde tanks, het tot zinken brengen van slagschepen of het neerschieten van gevechtsvliegtuigen. Het beslechten van conflicten is niet voorbehouden aan militairen die tegen militairen vechten. De zaak moet integraal worden aangepakt. Het gaat erom hoe je de tegenstander stukje bij beetje 'uit-elkaar-pluist'. Toevallige terroristen troeven bestaande leiders af. Opportunistische oproerkraaiers destabiliseren de maatschappij. De gelegenheidsguerrilla zorgt voor angst en een gevoel van onveiligheid bij de burgers. Die tegenstander is militair georganiseerd, lijkt op een militaire organisatie, maar is het niet. In lijn met de uitspraak van Dag Hammarskjöld[2] zou je kunnen zeggen: het is geen militaire organisatie, maar de enige vergelijking die enigszins past is die van een militaire organisatie.
In *'De evolutie van de oorlog'* [3]beschrijft Martin van Creveld de oorlogen vanaf 1900 tot heden. Steeds minder militairen op het slagveld, en steeds minder geaccepteerde doden. In *"The accidental guerrilla"* [4]beschrijft David Kilcullen hoe de gelegenheidsguerrilla ontstaat en welke mogelijke manieren er zijn om dit in te dammen. Beiden schrijvers stellen dat er tegenwoordig eigenlijk overal ter wereld *'Low Intensive Conflicts'* plaatsvinden. Martin van Creveld geeft in zijn boek twee mogelijke modellen van waaruit we de conflicten kunnen benaderen. Wat opvalt, is dat de morele component een prominente plek krijgt. Oorlog is en blijft onvoorspelbaar, niet gestructureerd, vies, smerig en laag bij en op de grond. Commandanten moeten flexibel blijven, creatief zijn, innoveren. David Kilcullen wijst ons er fijntjes op dat de militairen zich moeten richten op de bevolking en niet achter de terroristen moet aanjagen. Voorkom dat je als militair jezelf terugtrekt in je eigen 'Fort'.

Het moet vooral anders

Veiligheid is nu versnipperd over een groot aantal ministeries. Waarom is dat eigenlijk zo? Zou het niet efficiënter en effectiever zijn om dat vanuit één departement aan te sturen? Militairen verdedigen niet langer de eigen landsgrenzen, maar moeten de veiligheid garanderen voor de samenleving. Geüniformeerde diensten doen al veel zaken samen, maar dat kan nog verder worden geïntensiveerd[5]. De politie roept nu al vaak de hulp in van de burgers en de militairen. Militairen beschikken over middelen die nu nog onvoldoende gebruikt worden door bijvoorbeeld politie en brandweer. Omdat de diensten onvoldoende op elkaar zijn afgestemd ontstaan systeemfouten en gecombineerd met menselijk falen kunnen deze leiden tot catastrofale blunders. Komt er een integraal veiligheidsdepartement? Met een gezamenlijke strategie: Professionele humanitaire hulp aan en voor de samenleving.

2010 en verder

We kennen de Nederlandse 3-D-aanpak, *Defence, Diplomacy and Development,* waarin Defensie, Binnenlandse en Buitenlandse Zaken en Ontwikkelingssamenwerking samenwerken tijdens expeditionaire activiteiten van de militairen. Wanneer de expeditionaire activiteiten geanalyseerd worden (de juiste 3-D bril opzetten), dan is verscheidenheid in de uitvoering zichtbaar. Het varieert van beschermen van bevolking, het voorkomen en stabiliseren van conflicten tot het op tijd ingrijpen waar mogelijk. Defensie, met haar krijgsmacht, is goed toegerust om deze zaken uit te voeren. De afgelopen jaren is zeer veel ervaring opgebouwd met de civiel- militaire samenwerking. Het kan ook geen kwaad om al in Europees verband naar de toekomstige ontwikkelingen te kijken. Een Europese president en minister van buitenlandse zaken bestaan al. Het ministerie van Defensie moet maar eens initiatieven ontplooien om te komen tot een verbetering van de integrale veiligheid in en buiten Nederland. Integrale veiligheid is een zorg van ons allen. Het wordt tijd voor een ministerie van Integrale Veiligheid.

H.J. Dick Bosch, vice voorzitter KVMO.

Noten

1 Integraal in de betekenis van alles omvattend.
2 Dag Hammarskjöld was secretaris-generaal van de Verenigde Naties van 10 april 1953 tot 18 september 1961.
3. De evolutie van de oorlog, van Marne tot Irak. Martin van Creveld Spectrum. 2007. ISBN 979 90 274 4550 6.
4. The Accidental Guerrilla. Fighting small wars in the midst of a big one . David Kilcullen Hurst and Company, Londen. ISBN 978-1-85065-955-6.
5 Afgelopen jaar (2009) zijn er verschillende incidenten geweest waar achteraf voorzichtig werd geconcludeerd dat de verschillende diensten onvoldoende met elkaar communiceerden.

Simon Leendert Schot

Deze keer is de seinlamp gericht op Sim Schot. Sim is geplaatst bij CZSK maar werkt aan boord van ITS Etna.

Een deel van de internationale staf aan boord van ITS Elba, foto V. Beninato, ITN

Hoe ziet je verkorte CV er uit?
'Ik ben aangetreden op het KIM in 1982. Tot aan het volgen van de HKV in 2002 heb ik de normale plaatsingen van een zee-officier gevolgd, met als vermeldenswaardige momenten het commando over Hr.Ms. Schiedam, instructeur aan de Engelse CCO opleiding in Portsmouth en Stafofficier Operaties bij de toenmalige Staf Eskader. Vervolgens een periode bij de Marinestaf van de BDZ, het commando over Hr.Ms. Van Amstel en stafofficier operationeel jaarplan bij de Directie Operaties van CZSK.
Mijn huidige primaire plaatsing is bij de afdeling bestuursondersteuning van CZSK, maar sinds half november vorig jaar ben ik in het kader van de EU missie Atalanta uitgezonden als chef staf van de Force Commander in het operatiegebied.'

Korte inleiding over de missie
'De joint EU missie Atalanta staat algemeen bekend als de maritieme Europese anti-piraterij operatie bij Somalië, maar heeft om meer precies te zijn als primaire taak het beschermen van de scheepsladingen van het *World Food Programme*, die bestemd zijn voor Somalië. Overige taken zijn het beschermen van de schepen die de bevoorrading verzorgen van de militaire VN missie in Somalië en tenslotte het beschermen van overige kwetsbare scheepvaart in het gebied.
Deelname aan deze maritieme missie met personeel en materieel staat open voor alle 27 landen van de EU. Voor de uitvoerende eenheden zoals schepen en vliegtuigen is het internationale karakter niet altijd merkbaar: de bemanningen zijn immers van één nationaliteit en getraind om samen te werken volgens geijkte procedures. Voor de staven is dit duidelijk anders: het operationele joint hoofdkwartier in Northwood heeft voor haar vulling te maken met vele nationaliteiten, belangen en afwijkende operationele standaarden en achtergronden.
Nederland levert een belangrijke bijdrage met een gestage stroom aan eenheden en een proportioneel aandeel in de vulling van de staven. Daarnaast hebben wij voor de derde rotatie van 4 maanden zowel het stafschip als de Force Commander en de helft van zijn staf geleverd. Ook voor 2010 staan er weer drie Nederlandse eenheden in de planning.'

Sinds wanneer vervult u deze plaatsing? Voor hoelang bent u uitgezonden?
'Ik vervul deze functie sinds half november. Op dat moment was commandeur Pieter Bindt de *Force Commander* (FCDR) en ik loste in Muscat (Oman) mijn Spaanse voorganger af aan boord van Hr.Ms. Evertsen. Na een maand ben ik met 5 buitenlandse collega's overgestapt op het Italiaanse bevoorradings- en stafschip Etna, op het moment dat rear-admiral Giovanni Gumiero het commando over Atalanta op zich nam. Medio maart verwacht ik weer thuis te zijn.'

Hoe is het voorbereidingstraject verlopen? Zijn er specifieke opleidingen noodzakelijk geweest?
'Mijn voorbereidingstraject was met vijf weken erg kort. Gezien de te vervullen werkzaamheden en mijn operationele achtergrond hoefde er qua opleidingen niet veel te gebeuren. Wel waren er de andere voorbereidingen: medische keuringen, tropenkleding, aanpassen laptop, security clearance, postverzorging, etc.. Het was heel erg plezierig om te merken dat de verschillende

mensen die ik hiervoor nodig had zich heel flexibel opstelden en de "can do" mentaliteit de boventoon voerde.'

Wat zijn uw werkzaamheden, beschrijft u een gemiddelde werkdag?

'De werkzaamheden in de staf zijn veelal routinematig en onafhankelijk van de dag van de week en of het stafschip in een haven ligt of niet. De overige eenheden zijn dan namelijk nog steeds op zee of vliegen hun missies en moeten worden ondersteund en aangestuurd. Vier maanden lang is elke dag een maandag zeggen wij vaak gekscherend tegen elkaar.
Mijn aandeel hierin als chef staf is gelukkig heel veelzijdig. De staf bestaat uit ongeveer dertig personen waarvan de helft op dit moment Italianen zijn. De overigen zijn Frans, Grieks, Fins, Duits, Noors, Spaans, Portugees of Zweeds. De operatie zelf is vergeleken met een *Nato Response Force* of andere "klassieke" maritieme operatie niet ingewikkeld en want er is maar één dreiging, maar vraagt wel continue alertheid en aandacht.
De dag begint voor mij met een praatje met de afkomende stafofficier van de wacht en het lezen van de 's-nachts binnengekomen berichten en e-mail. Om 9 uur is er een stafbriefing waarbij de gebeurtenissen van de afgelopen nacht en de belangrijkste items van de komende dag worden gepresenteerd aan de FCDR.
Vervolgens heb ik een korte afstemmingsvergadering met de afdelingshoofden binnen de staf. De rest van de ochtend ben ik dan bezig om de grote lijnen te bewaken waar de verschillende specialisten in de staf mee bezig zijn. Het hoofdkwartier in Northwood kent een tijdsverschil van 4 uur zodat we deze uren meestal gericht op de eigen taakgroep en interne procedures kunnen besteden. Als er aanleiding voor is dan bel ik met de commandanten van de schepen om zaken te verduidelijken of om bijzondere inspanningen te vragen.
Logischerwijs is dus de middag meer gericht op contacten met het hoofdkwartier. Naast het berichten-, telefoon- en e-mailverkeer wordt er ook regelmatig gebruik gemaakt van video *teleconferencing*. De toegevoegde waarde van de laatste optie is erg afhankelijk van de setting. Voor een korte informatieoverdracht aan een kleine groep kan het echter verhelderend werken.
Tegen de avond wordt alle verzamelde info van de dag getrechterd richting de langere "decision briefing", als inleiding op de stroom aan berichten die er 's-avonds uitgaan. Instructies aan de eigen eenheden, schepen en vliegtuigen, maar ook terugkoppelingen aan het hoofdkwartier, logistiek en operationeel. Mijn taak hierbij is coördinerend en filterend, zodat de juiste vragen aan de FCDR worden voorgelegd en ik die zaken al heb afgevangen waarvoor hij mij gedelegeerd heeft.
Gedurende de rest van de avond kan ik me dan bezig houden met het coachen van de verschillende stafofficieren en het onderhouden van de belangrijke menselijke aspecten van het leiding geven: praten met de stafleden, van hoog tot laag. Dit keer dan het liefst niet werkgerelateerd maar met een persoonlijke noot.'

Wat maakt deze missie bijzonder?

'Het bijzondere aan deze missie is dat het direct raakt aan de kern van datgene wat ons als marinemensen met de paplepel is ingegoten: het recht van het gebruik van de vrije zee. De Somalische criminele organisaties (piraten klinkt op de een of andere manier te romantisch) maken daar met het kapen van koopvaardijschepen en het gijzelen van de bemanningsleden keihard inbreuk op. Ondanks de aandacht en inzet van de internationale gemeenschap is het heel lastig dit alleen vanaf zee een halt toe te roepen. Bij alle betrokken eenheden is er de voelbare frustratie als een schip wordt gekaapt of wanneer op heterdaad betrapte en gearresteerde piraten door omstandigheden moeten worden vrijgelaten. De zaak van de verdachten die de Evertsen uiteindelijk heeft moeten laten gaan is hier een voorbeeld van.
Dat maakt de voldoening bij elke verijdelde kaping overigens niet minder.'

U geeft volgens de functiebenaming leiding aan de (internationale) staf van Atalanta. Ervaart u dat ook zo, bent u de spin in het web tussen de commandant Atalanta en de stafofficieren?

'Dat is een lastige vraag om te beantwoorden. In dit soort functies krijg je vaak de ruimte die je commandant je wil geven, op voorwaarde dat je er zelf op aandringt. Ik heb natuurlijk het verschil gezien tussen een Nederlandse en Italiaanse force commander en hun overwegend nationale staven. Beide situaties hebben voor- en nadelen, waarbij de Italiaanse manier van werken hiërarchischer is en een andere manier van omgaan met elkaar met zich mee brengt . Het is echter een valkuil om je te focussen op de verschillen terwijl de overeenkomsten veel talrijker zijn.
Ik denk dat ik wel de spin in het web ben, zeker op het gebied van uitgebrachte voeldraden binnen de staf. Ook dat is een afgeleide van je eigen opstelling. Het is zonder meer een bijzondere en leerzame ervaring.'

Overleg met schout bij nacht Giovanni Gumiero, foto V. Beninato, ITN

Het is een internationale functie, brengt dat nog extra uitdagingen met zich mee?

'Het internationale karakter is zeker een uitdaging, maar ik denk dat dat aspect uit geen enkele hedendaagse daadwerkelijke inzet is weg te denken. Na eerder opgedane ervaringen met NAVO staven kan ik wel zeggen dat deze operatie van de Europese Unie weer hele andere aspecten met zich mee brengt. Dat wordt mede bepaald door de kortere afstand tot de politiek vanuit Northwood.
De afgelopen feestdagen heb ik op zee doorgebracht en was ik natuurlijk liever thuis geweest. Toch was het ook een aparte ervaring om mee te maken hoe kerst en oud-en-nieuw varend op een Italiaans schip gevierd worden. De saamhorigheid en wil om er het beste van te maken is iets wat ons als marinemensen bindt, welk vlaggetje er ook op je mouw zit. Daarnaast is er natuurlijk de pasta, veel pasta....'

Door: LNTKOLMARNS drs. A.J.E. Wagemaker MA

Afghanistan, quo vadis?[1]

President Obama maakte begin december 2009 bekend op korte termijn dertigduizend man aan troepen extra naar Afghanistan te sturen. Vele NAVO partners volgden dit voorbeeld, de discussie over het nut en de noodzaak van de extra troepen is er niet minder om. Vanuit militair perspectief is de troepeninjectie beslist geen overbodige luxe vanwege de groeiende invloed van de extremistische Taliban in met name het Zuiden en Oosten.

De troepen- en middelenuitbreidingen zijn het gevolg van de strategiewijzigingen, die generaal Stanley McChrystal, commandant van de International Security Assitance Force (ISAF) sinds zijn aantreden in juni 2009, doorvoert. Het gaat hem er niet om de Taliban militair te verslaan, dat is sowieso onmogelijk in een *counterinsurgency* campagne, maar om te voorkomen dat de Taliban en hieraan gelieerde organisaties vaste voet onder de bevolking krijgen. Het is een proces van de lange adem; treffend haalde McChrystal Winston Churchill aan bij de introductie van de bijgestelde plannen: '*They are neither an end, nor even the beginning of the end, but it might be the end of the beginning.*' Dit artikel gaat over de *surge*[2]*;* de tussensprint waarmee McChrystal het initiatief wil heroveren, die de missie een nieuwe impuls geeft en over de noodzaak voor additionele middelen.

Generaal McChrystal brieft

Boven: Population centric

Initial Assessment

McChrystal's eerste daad na zijn aantreden was de situatie grondig en multidisciplinair te laten analyseren door een team van zeer uiteenlopend pluimage: academici, militairen, strategen, *counterinsurgency* experts. Dit team bracht binnen een maand of twee een advies aan McChrystal uit op basis waarvan hij aanbevelingen deed aan de NAVO-leiding en president Obama om te voorkomen dat de missie zich eindeloos zou blijven voortslepen. Zijn bevindingen in het *initial assessment* rapport, dat in augustus via de Washington Post 'lekte', waren nauwelijks positief te noemen. De situatie was het afgelopen jaar verslechterd en in een impasse geraakt; een *surge* was noodzakelijk om het initiatief te heroveren.
De revisie van het operatieplan werd noodzakelijk gevonden. De veiligheidssituatie bleek verslechterd door de jarenlange focus op het afdwingen van veiligheid en het bestrijden van 'de vijand' (*enemy centric* optreden) met een relatieve overdaad aan kinetisch[3] optreden in combinatie met gebrek aan het creëren van duurzame stabiliteit. De herijking van prioriteiten – van *enemy centric* naar *popula-*

tion centric – en het nadrukkelijker volgen van een *counter-insurgency* strategie zijn het gevolg. Dit leidt tot een andere wijze van denken en opereren. Er moet minder kinetisch worden gedacht en niet nadrukkelijk in vijandtermen. De bevolking moet juist gewonnen worden (*winning hearts and minds*) door de mensen te ondersteunen en te assisteren in het bereiken van duurzame vrede. Afghanisering is de sleutel tot succes; een functionerende Afghaanse overheid vormt de uitdaging en is de voorwaarde voor een duurzame vrede en samenleving. McChrystal gelooft in de deugdelijke opbouw van lokaal bestuur en economie om de situatie te stabiliseren, waarvoor het afgedwongen stoppen van het gewapend conflict (negatieve vrede) met behulp van militaire middelen

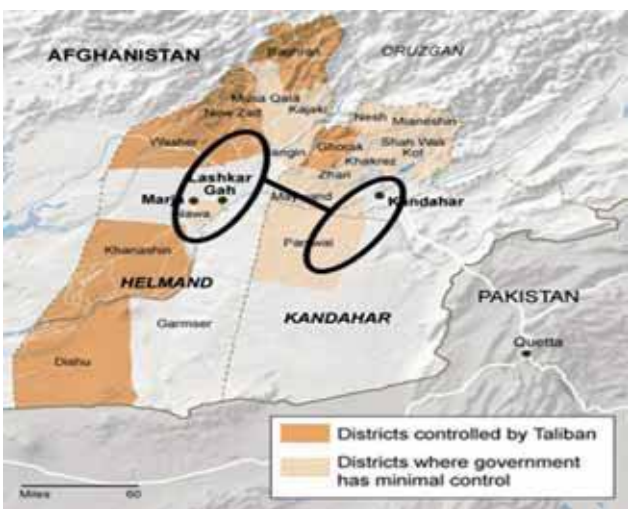

randvoorwaardelijk is. Hiermee brengt hij stabilisatie op gelijke voet met (fysieke) veiligheid. Crux is dat primair bevolkingscentra gestabiliseerd moeten worden – de doorsnee burger moet daadwerkelijk ervaren dat de situatie verbetert.

Veiligheid

In Kandahar stad, de tweede stad in het land en een Taliban bolwerk, wordt de nieuwe strategie behoorlijk getest. Vechten in steden is meer dan een militaire uitdaging en zeker tegen een tegenstander die zich bedient van bermbommen en zelfmoordcommando's – equivalent van Westerse precisiebombardementen. Hinderlagen worden gevaarlijker en professioneler, er vallen meer dodelijke slachtoffers onder Westerse militairen, hetgeen gevolgen heeft voor de steun aan de missie in de thuislanden. Het is een uitputtingsoorlog waarin militairen veiligheid op cruciale plaatsen afdwingen en aanvankelijk ook moeten handhaven.

Het zwaartepunt van de militaire operaties en de inzet van Obama's extra troepen ligt in het Pashtun hartland in de provincies Kandahar en Helmand. De inzet lijkt op een halter: in het oosten draait het om Kandahar stad en directe omgeving; in het Westen om de vruchtbare landbouwgrond rond de steden Lashkar Gar en Gereshk. De verbinding tussen de twee uiteinden van de halter wordt gevormd door de weg, die de twee verbindt om zo economische vooruitgang in het gebied mogelijk te maken en de 'narco-economie' in vooral Helmand lam te leggen. Een deel van de extra troepen wordt ook naar het oosten, westen en noorden gestuurd om daar de activiteiten van de oppositionele, *insurgent* groeperingen zoals de Taliban, het Haqqani netwerk en de vazallen van Hekmatyar te verstoren en veiligheid daar te handhaven.
Succes in Afghanistan hangt af van de steun van de bevolking door middel van de legitimiteit van het openbare bestuur. Maar hoe kan het dan dat de Taliban zoveel aanhang heeft? Het korte antwoord is dat het in Afghanistan niet uitmaakt hoe macht en gezag verkregen wordt maar hoe het gebruikt wordt. Twee factoren bepalen de politieke trouw van de dominerende politieke elite: veiligheid en elementair bestuur. Op beiden scoort de Taliban hoger dan de regering in Kaboel. De sleutel tot het verbeteren van de toekomst van de Afghaanse regering zit in het handhaven van de orde en het voorzien in bestuur. Bestuurlijke vernieuwingen moeten logisch en rationeel overkomen en bovendien passen binnen het Afghaanse normen- en waardestelsel.

in Afghanistan maakt het niet uit hoe macht en gezag verkregen wordt maar hoe het gebruikt wordt

Modernisering

Afghanistan heeft een haatliefde verhouding met modernisering. Een probleem is de paradox tussen de Sharia en de mensenrechtennormen voor de rechtsstaat enerzijds en het gewoonterecht, de Islam en democratisering anderzijds. Moskee en staat zijn in Afghanistan niet gescheiden, pogingen dit wel te doen zijn de afgelopen eeuw steeds op een debacle uitgelopen. De moeite die getroost werd door middel van wijzigingen in de grondwet om openingen voor modernisering en liberalisering te creëren, resulteerden hoogstens tijdelijk en lokaal tot meer vrijheden.
Het moderniseren van een traditionele samenleving zoals de Afghaanse, eist dat de bevolking zelf inziet dat veranderingen nodig zijn. Hiervoor zijn sterke, overtuigende bestuurders op alle niveaus nodig. Bovendien is een werkend justitieel apparaat onontbeerlijk om dissonanten de mond te snoeren. In een centralistisch geregeerd land - dat Afghanistan nog steeds is en waarbij meer dan tachtig procent van de ambtenaren in de hoofdstad verblijven, politieagenten corrupt en rechters nauwelijks opgeleid zijn, gouverneurs moeilijkheden per definitie uit de weg gaan - zijn alle ingrediënten aanwezig zodat de traditionele levenswijze in stand kan blijven. Het verweer tegen vernieuwingen in de provincies heeft in de loop van de geschiedenis steeds grillige vormen aangenomen. De radicalisering van traditionalisten ontwikkelde zich door de eeuwen heen van een religieus-tra- Ł

ditionalistische muiterij van Tadzjiekse 'bacha-e saqqaw' tot de meest extremistische clanculturele Pashtun-tirannie van de Taliban. Om dit te kunnen doorbreken is overtuigingskracht, wederzijds respect, tijd en geduld noodzakelijk. De realiteit is ook dat traditie en gewoonterecht noodzakelijk zijn bij het ontbreken van een functionerende rechtstaat.
Het is duidelijk dat er een sterke behoefte is aan goed, verantwoordelijk en professioneel lokaal bestuur, dat voorkomt dat misbruik wordt gemaakt van macht en positie, maar ook één die zorg draagt voor duurzame ontwikkeling en participatie in bestuur. Het gaat niet om het winnen van het gevecht maar om het voorzien in veiligheid. Dit kan ISAF niet alleen doen, coördinatie en coöperatie met *United Nations Assistance Mission in Afghanistan* (UNAMA) en de Afghaanse regering zijn essentieel. Natuurlijk zijn de Afghanen zelf verantwoordelijk voor veiligheid en bestuur, maar daartoe soms nog maar deels in staat. Daarom moet de internationale gemeenschap bijspringen, assisteren en ondersteunen in het bouwen van nationale instituties. Immers, zonder instituties is veiligheid een lege huls. Drie issues zijn fundamenteel om het momentum in de interventie van de internationale gemeenschap gaande te houden: corruptie, krijgsheren en de Taliban.

Corruptie

Corruptie is endemisch in Afghanistan, het lijkt ingebakken in de cultuur en lastig aan te pakken. Het lijdt geen twijfel dat de wijdverbreide corruptie in Afghanistan een cruciaal probleem vormt. Het adresseren van het volledige corruptiespectrum is echter ondoenlijk en ineffectief. Aanpak van staatscorruptie is haalbaar en past in het transparant maken van het bestuur. De internationale gemeenschap speelt hierin een actieve rol via de *Provincial Reconstruction Teams* (PRTs) en internationale organisaties maar ook door de eigen praktijken kritisch bezien. Corrupte overheidsfunctionarissen, die claimden tegen de vijand te zijn, wordt door de internationale gemeenschap de hand boven het hoofd gehouden, waardoor er 'een cultuur van onschendbaarheid' kon ontstaan. Zowel op regionaal als op provinciaal niveau beperkt dit de rol van ISAF en UNAMA en daarmee de voortgang van de missie: de aanpak van staatscorruptie is cruciaal.
Voor de huidige president, Hamid Karzai, moet het aanpakken van de staatscorruptie de hoogste prioriteit hebben. Het drijft een wig tussen overheid en de bevolking – de Taliban buiten dit nadrukkelijk uit – bovendien is het aanpakken ervan randvoorwaardelijk geworden voor de voortzetting van de steun van de internationale gemeenschap. In zijn afgelopen regeerperiode heeft Karzai wel diverse initiatieven ondernomen om corruptie terug te dringen, maar veel leverde het niet op. Zelfs de speciaal opgerichte anticorruptie rechtbank bleek corrupt met als klap op de vuurpijl dat veroordeelden pardon van de president kregen. De in 2008 opgerichte anticorruptie *task force* was zo machteloos dat het binnen een jaar ter ziele ging. Het werd opgevolgd door de *High Office of Oversight*

and Anticorruption (HOOAC) maar beschikt over bijna net zo weinig middelen en mogelijkheden als zijn voorganger. In de tussentijd loopt de corruptie tot ongekende hoogten op en wordt niemand veroordeeld voor corruptie. Geen wonder overigens in een land waar steekpenningen de normaalste zaak van de wereld lijken te zijn en zelfs bestuurders de strijd tegen corruptie nauwelijks serieus nemen. De Taliban spinnen garen bij de corruptiepraktijken omdat zij in tegenstelling tot de Afghaanse regering corruptie wel serieus lijken te nemen. In 33 van de 34 provincies hebben ze anticorruptie comités opgezet. Met name in het Zuiden hebben de Taliban ook hun eigen (Sharia) rechtbanken die bekend staan om hun snelle afhandeling en niet gevoelig zijn voor steekpenningen.
Voor Afghanen zijn er drie vormen van corruptie. Ten eerste is er de kruimelcorruptie door de lagere ambtenaren, die simpelweg een aanvulling op hun karige salaris nodig hebben om te overleven. Ondanks dat dit geaccep-

teerd of gedoogd wordt, moet een cultuuromslag plaatsvinden, maar die staat en valt met het voorbeeld dat door de bestuurlijke bovenlaag gegeven en afgedwongen wordt. Ten tweede is er de grootschalige corruptie door de bovenlaag van de samenleving, vaak met een internationale dimensie omdat geld weggesluisd wordt naar Dubai en verbonden is met de 'narco-economie'. Ook deze is moeilijk aan te pakken omdat de bovenlaag zich lastig confirmeert en deels in een grijs circuit opereert. Zo werd aan het verzoek van de HOOAC in 2009 aan hogere bestuurders om hun bezittingen en middelen te laten registreren niet of nauwelijks gehoor gegeven – te meer omdat er geen sancties konden worden opgelegd. Het is de vraag of afdwingen zou helpen, ook hier geldt dat een mentaliteitsverandering wezenlijk is. Ten derde is er de corruptie die Karzai bestempelt als 'door het Westen gedreven corruptie'. Deze laatste categorie is een doorn in het oog van vele Afghanen en zegt bovendien meer over onszelf. Het gaat hier om internationale (hulp)organisaties die er een riant leven er op na houden in Kaboel, huizenprijzen en salarissen op drijven en weinig efficiënt werken. Sterker nog, Afghanen profiteren nauwelijks van de hulpgelden omdat contracten vele malen verhandeld en internationaal uitbesteed worden en zo het gezag van de regering ondermijnen. Uit angst voor corruptie storten donorlanden hun gelden niet in de Afghaanse schatkist maar besteden ze het buiten de Afghaanse regering en de Afghaanse economie om. Opbouwprojecten worden door de Afghanen beschouwd als het werk van buitenlanders en geassocieerd met corruptie. *Bottom line* is dat zowel Afghaanse bestuurders als internationale organisaties en de internationale gemeenschap het goede voorbeeld moeten geven bij het stabiliseren van Afghanistan door vooral vertrouwen te stellen in het Afghaanse bestuur. Als dit vertrouwen geschaad wordt, dan moeten treffende maatregelen getroffen worden.

de toekomst van Afghanistan gaat daarom niet over militaire strategie; het gaat over de perceptie van de Afghanen

Krijgsheren

Afghanen hebben hun president nogal eens uitgemaakt voor Amerikaanse marionet. Iedereen is zich bewust van zijn Amerikaanse afhankelijkheid om in het zadel te blijven. Maar zoals blijkt tijdens de kabinetsformatie, de krijgsheren trekken veel sterker aan de touwtjes; zij lijken de werkelijke macht in handen te hebben. De relatie met de krijgsheren heeft voor de Westerse regeringen iets paradoxaals: enerzijds willen ze de krijgsheren graag kwijt of op zijn minst marginaliseren omdat zij het democratiseringsproces in de weg staan en op zijn best het stabilisatieproces vertragen omdat hun schimmige zaken gebaat zijn bij enige vorm van chaos; anderzijds weten alle troepenleverende landen hoe afhankelijk hun PRTs zijn van de goodwill en (lokale) macht van de krijgsheren. Karzai heeft bovendien meermaals geopperd de illegale milities van de krijgsheren te gebruiken in de strijd tegen de Taliban. Europa beziet zulke suggesties met afschuw, want veel krijgsheren hebben mensenrechten geschonden en door ze in het zadel te houden zouden hun illegale praktijken juist beloond worden. Amerikanen denken pragmatischer en in termen van korte termijn succes; het zou nu niet het moment zijn om halsstarrig vast te houden aan principes. Krijgsheren aanklagen wegens corruptie of machtsmisbruik levert hoogstens korte termijn succes omdat de aanklacht tegen een van hen averechts zal werken op de medewerking van de anderen. Bovendien, vele krijgsheren hebben officiële functies, bekendste voorbeeld is Ismael Khan als minster van Energie en Water.
Gedurende zijn verkiezingscampagne heeft Karzai vele krijgsheren beloftes gedaan. Geruchten zeggen dat het zelfs veel meer zijn dan hij ooit zou kunnen waarmaken. In hoeverre hij boven zichzelf zou kunnen uitstijgen hangt enerzijds af van wie er in zijn kabinet zitten en anderzijds door wie hij zich laat omringen. Het is bekend dat de adviseurs rond Karzai erg machtig en invloedrijk zijn, schoonschip maken zou een krachtig signaal zijn maar of dit realistisch is valt te betwijfelen. De president koos de machtige en door en door corrupte Tadzjiekse krijgsheer Fahim als zijn running mate en vicepresident. Op vergelijkbare manier werd de Hazara krijgsheer Khalili de tweede vicepresident, werden 'afspraken gemaakt' met Hazara krijgsheer Mohaqeq en Uzbeekse krijgsheer Dostum, en werden openlijk en in het geheim onderhandelingen gevoerd met de Taliban en Gulbudin Hekmatyar. Ongeacht de samenstelling van het kabinet, het zal zwak blijven en de krijgsheren invloedrijk. ISAF en UNAMA moeten er mee werken op nationaal en lokaal niveau. Toch zijn er mogelijkheden de macht van de krijgsheren te breken. Het bestuur op provinciaal niveau dient versterkt te worden waardoor het bestuur dichter naar de burger toekomt en er mogelijkheden zijn om direct en actief te participeren. Natuurlijk zou het mooier zijn om vanaf lokaal of districtsniveau *bottom-up* te werken, de realiteit is echter dat daarvoor nauwelijks capaciteit is, laat staan structurele mogelijkheden voor de 362 districten om zich te voorzien van structurele steun van ISAF en UNAMA. De provinciale schakel ontbreekt, bovendien kan een provinciaal bestuur door middel van provinciale strategische plannen zelf prioriteiten stellen en ze uitvoerbaar maken. Waar nodig kunnen internationale organisaties, die wel structureel aanwezig zijn, op provinciaal niveau maar niet op lokaal niveau assisteren en ondersteunen.
Transparant bestuur maakt participatie, betrokkenheid en controleerbaarheid mogelijk en daarmee de praktijken van de krijgsheren zichtbaar. De keuze van generaal McChrystal om zich te focussen op bevolkingscentra en daar de *hearts and minds* van de bevolking te winnen is een logische; het zal draagvlak van de krijgsheren ondermijnen.

Taliban

Dertig jaar oorlog heeft de Afghanen geleerd te overleven en opportunistisch partij te kiezen. Typisch kiezen ze voor de partij waarvan zij menen dat die de meeste wapens, macht en geld heeft. In Afghanistan gaat het daarom vooral om het winnen van de perceptie. Hierdoor krijgt de mededeling van Obama om de dertigduizend man aan extra troepen medio 2011 weer terug te trekken in Afghanistan een andere lading. De Afghanen zullen beginnen zich voor te bereiden op een moeilijke tijd, die dan aanbreekt en zich bovendien afvragen hoe het toch kan dat de Taliban sterker dan ooit lijken, waarom ze toch een reële bedreiging vormen voor de machtige Westerse coalitie en waarom de Amerikanen en ISAF spreken over exit-strategieën en reconciliatie. De toekomst van Afghanistan gaat daarom niet over militaire strategie of welke kant de Afghanen zullen kiezen of over democratie en mensenrechten. Het gaat over de perceptie van de Afghanen, namelijk van wie zij denken dat die over vijf tot tien jaar de sterkste is; het gaat over de keuze voor de winnende kant, het gaat over overleven. In de praktijk staat het Westen er slechter voor omdat het de verwachting van de Afghanen is dat de coalitie over vijf tot tien jaar sterk uitgedund of misschien wel verdwenen is. Hiermee worden de Afghanen de facto in de armen van de Taliban gedreven.

Toch is dit proces tegen te gaan door de Afghaanse veiligheidsdiensten – leger, politie, inlichtingendiensten – sterker, capabeler en effectiever te maken net zoals dit dient te gebeuren met het bestuur. Bovendien, de Taliban is geen monolithische groep maar een bonte verzameling van groepen die zich slechts deels centraal laten aansturen door de hun 'hoofdkwartier' in het Pakistaanse Quetta – ook wel de Quetta Shura genoemd onder leiding van Mullah Muhammad Omar. Voorlopig lijkt van een geïntegreerd commandosysteem geen sprake, een situatie waar ISAF en de Afghaanse veiligheidsdiensten gebruik van kan maken. Echter, in combinatie met de opkomst van de Taliban schaduwregeringen, penetratie onder de bevolking en kleinschalige Taliban hulpverleningsprojecten is er een geduchte uitdaging. Dit toont het belang voor ISAF, UNAMA en de Afghaanse regering om tot een coherente en geïntegreerde militaire, stabilisatie en ontwikkelingsstrategie te komen. Voorzien in de bescherming van de bevolking, met name in bevolkingscentra en in de provincies Helmand en Kandahar, en uitzicht op een betere toekomst is belangrijker dan ooit. Hoe goed de intenties ook zijn, om de *hearts and minds* van de Afghanen te winnen, is er tijd, overtuigingskracht en de perceptie bij de Afghanen nodig dat ze niet binnen afzienbare tijd in de steek worden gelaten; tevens ook het besef bij de Coalitie dat de Taliban militair niet te verslaan zijn en dat *hard core* extremisten altijd actief zullen blijven.

Afsluiting

De Afghanistan-missie is complex, zowel op het politiek-strategische niveau als daar waar het de operationele en tactische aspecten betreft. De missie vindt plaats in een coalitie van 42 landen met de VS in een dominante rol. Voor het slagen van de missie wordt primair met de Afghaanse regering en UNAMA gecoördineerd, afgestemd en geïntegreerd opgetreden. De crux is dat langdurige toewijding door de Westerse coalitie nodig is om het tij duurzaam te keren. Het beveiligen van bevolkingcentra is essentieel en het opgang brengen van duurzame ontwikkeling van vitaal belang. Ondanks dat vooral het Zuiden instabiel is door de vele activiteiten van de Taliban, moet de rest van Afghanistan niet vergeten worden omdat de Taliban en hieraan gelieerde groeperingen steeds nadrukkelijker aanwezig zijn maar ook omdat de macht van de krijgsheren moet worden teruggedrongen ten gunste van een werkend Afghaans bestuur. Sterker nog, juist de gebieden die relatief rustig zijn en zich confirmeren aan het Afghaanse regeringsbeleid moeten beloond worden met extra ontwikkelingsgelden, die verstrekt worden door de Afghaanse regering, die hiervoor de steun en middelen van de internationale gemeenschap behoort te krijgen. Als we de *surge* serieus nemen moeten we uitstralen dat we vertrouwen hebben in de Afghaanse regering en gecommitteerd zijn aan het stabiliseren van Afghanistan.

LNTKOLMARNS drs. A.J.E. Wagemaker MA is universitair hoofddocent op de NLDA en doet promotieonderzoek over ontwikkelingen in Afghanistan. Hij was in 2009 geplaatst op het hoofdkwartier van ISAF te Kaboel.

Noten

1 De foto's bij dit artikel zijn van de auteur
2 Het gaat in dit geval om uitbreidingen van troepen en middelen en intensiveringen van het gebruik ervan.
3 'Kinetisch' is een veel gebruikte term voor gewapend optreden maar waarbij gevochten wordt.

Prof. dr. J. (Ko) Colijn is defensiespecialist, redacteur van Vrij Nederland en hoogleraar aan de Erasmus Universiteit Rotterdam

'Ook al vond uiteindelijk geen 'omlabeling'van Nederlandse marinevaartuigen ten behoeve van tegen Irak gerichte operaties plaats, de vraag kan worden gesteld of niet toch indirect steun werd verleend aan de Amerikaans-Britse operatie in en rond Irak, voorafgaand aan de invasie van dat land op 19 maart 2003'.

Buiten de tasking

Zo begint de commissie-Davids in hoofdstuk 10 van het befaamde rapport de paragraaf 'inzet van Nederlandse marineschepen'. De conclusie van de commissie is, zoals bekend, ontlastend: nee, geen steun.

De algemene indruk die sinds 12 januari rond dit punt is blijven hangen is dat de onderzoeksjournalistiek, die volgens commissievoorzitter Davids 'met enige regelmaat berichten (heeft) gepubliceerd met betrekking tot werkelijke militaire bijdragen die Nederland zou hebben verleend' op die gedenkwaardige dag pijnlijk door het stof ging.

Ik heb géén informatie om die conclusie te bestrijden, maar zet er toch twee kanttekeningen bij. De onderzeeboot Walrus 'heeft op geen enkele wijze bijgedragen aan de voorbereiding van de opbouw van een geallieerde invasiemacht' (conclusie 38). Wat deed zij daar dan wel? Volgens scheepsjournalen en inlichtingen uit de eerste hand is zij nooit dichter dan de haven Jebel Ali, op ruim 800 km van de Iraakse kust geweest. Bovendien voer zij daar in het kader van Enduring Freedom, voor het afluisteren van radioverkeer onder de Iraanse kust. Staatssecretaris Van der Knaap heeft echter tegenover de cie-Davids niet ontkend dat hij in een RTL-interview heeft gezegd dat de Walrus herfst 2002 voor de Amerikanen een Irakrelevantie kon hebben. Hij had in het interview gesproken over 'de toegangsweg tot Irak'. De commissie hoorde van de commandant van de Walrus dat het woord 'Irak' niet in de tasking was voorgekomen. Ik wil geen spijkers op laag water zoeken, maar ben niet 100% overtuigd door de woorden van Davids c.s. Ten eerste: er zijn meer functies denkbaar dan 'bijdragen aan de voorbereiding van de opbouw van de invasiemacht'. Het rapport gaat hier niet in op het feit dat de Walrus nòg een keer naar de Perzische Golf ging, ook in het kader van OEF, voor vier maanden is uitgeleend aan CentCom voor de strijd tegen het internationale terrorisme (de Tweede Kamer was hierover op 23 december 2002 keurig ingelicht). De regering herinnerde de Kamer nog eens aan die tweede missie van de Walrus op 2 april 2003, toen de oorlog nog volop aan de gang was, dus de verzekering dat de Walrus niet heeft bijgedragen aan de 'de voorbereiding van de opbouw' vind ik dan niet meer ter zake. Ten tweede: de suggestie dat 'ver weg' minder relevant is voor enigerlei deelname aan Iraqi Freedom vind ik militair-operationeel niet sterk. Dat geldt ook voor het door Davids c.s. gebruikte argument dat operaties in internationale wateren plaatsvonden, niet in Irak zelf. De militaire planning van OEF vond in Washington plaats, ver buiten Irak. Het commandovoering was in Qatar gesitueerd. De eerste kruisraketten op Bagdad werden vanuit internationale wateren gelanceerd: ik wil maar zeggen dat geografie betrekkelijk is. Ten derde: leg mij uit wat het afluisteren van Iran, tot dan toe om veel redenen bekritiseerd maar niet om zijn opstelling jegens Al Qaida, zo noodzakelijk was in het kader van Enduring Freedom. Ik vind 'de toegangsweg tot Irak'-redenering iets meer voor de handliggen.

ik wil geen spijkers op laag water zoeken, maar ben niet 100% overtuigd door de woorden van Davids

Over de inzet van het fregat Van Nes is de commissie zelfs duidelijk: ja, het schip is een paar keer betrokken geweest bij het escorteren van OEF-gerelateerde schepen. 'Dat was ook het geval in de dagen tijdens en direct volgend op de invasie van Irak op 20 maart 2003'(p.375). Nu permitteer ik mij een andere kanttekening. De cie-Davids heeft keer op keer gezegd zich tot de feiten te willen beperken en geen politieke duiding te willen geven. Maar wat doet zij? Ze wikt en weegt en kwalificeert de inzet als 'een zeer indirecte bijdrage aan de *voorbereiding* van de opbouw' en schrijft letterlijk dat ze 'meent (…..) dat in redelijkheid aan de minister van Defensie of de Nederlandse regering over deze inzet geen verwijt kan worden gemaakt'(p.376). Maar wat heeft de commissie hier eigenlijk te menen? Ik zou zeggen dat deze conclusie –afgezien van de vraag of ze terecht is of niet- nu juist buiten de opdracht van de commissie viel, buiten de door haar zelf beleden feitelijke aard van haar opdracht, en dat zij aan de Tweede Kamer had moeten worden overgelaten. Deze afweging viel buiten haar 'tasking'.

Het project Herintroductie Mijnenvegen

Dit artikel behandelt de aanstaande herintroductie van het mijnenvegen binnen de Koninklijke Marine. Omdat het al weer een aantal jaren geleden is dat deze vorm van mijnenbestrijding bij de Marine gangbaar was, volgt eerst een kort overzicht van de historische ontwikkeling van de mijn, gevolgd door een korte uitleg over de twee verschillende vormen van mijnenbestrijding.

Hierna komen de twee technieken aan bod: mijnenjagen en mijnenvegen en de relatie van deze technieken met moderne opsporings- en vernietigingsmethoden. Vervolgens beschrijft het artikel het traject voor de start van de verwervingsfase, om uiteindelijk de huidige status van het project te schetsen.

De mijn

De zeemijn stamt uit de 19de eeuw en is voor het eerst toegepast in de Amerikaans burgeroorlog in de vorm van een aan de oppervlakte drijvend houten vat gevuld met buskruit, voorzien van een primitief afvuurmechanisme dat reageerde op contact tussen het vat en het doelschip. Vanaf dat moment, tot in de Tweede Wereldoorlog, werden uitsluitend dit soort contactmijnen gebruikt. De samenstelling wijzigde echter wel. De mijn ontwikkelde zich tot een bol van metaal, gevuld met explosieven, met positief drijfvermogen, die door middel van een kabel verankerd is aan de zeebodem. Door het variëren van de lengte van de kabel kon de detonatiediepte worden gevarieerd. Het ontstekingsmechanisme bestond uit stoothoorns, die bij contact met een schip het afvuurmechanisme in werking stelden en zo de mijn lieten ontploffen. In de Tweede Wereldoorlog werd de invloedsmijn ontwikkeld: een cilinder die op de zeebodem lag en reageerde op de verandering van het aardmagnetisch veld, veroorzaakt door de passage van een schip. Later werden daarnaast akoestische sensoren in de mijn ingebouwd, die reageerden op door het schip geproduceerd geluid. Weer later werd een druksensor ingevoerd, die reageerde op druk variaties, geproduceerd door de passgage van een schip. Ten slotte werden combinaties van sensoren ingevoerd en kon de mijn ook reageren op veranderingen in het elektrisch veld dat door een schip wordt opgewekt. De ontwikkeling van de diverse sensorpakketten en mijnlogica waren een gevolg van de ontwikkeling van maatregelen die tegen invloedsmijnen, zoals degausing (het reduceren van de magnetische signatuur van een schip) en mijnenvegen. Tegenwoordig, door de invoering van moderne sensor- en computertechnologie, is de mijn een volwassen maritiem wapen.

Soorten Mijnenbestrijding

Er bestaan twee soorten mijnenbestrijding: offensief en defensief. Met offensieve mijnenbestrijding probeert men te voorkomen dat de opponent mijnen legt. Dit kan bijvoorbeeld door het onderscheppen van mijnenleggers of het vernietigen van mijndepots. Defensieve mijnenbestrijding is het verminderen van het effect van de mijnenleg van de opponent. Dit kan zowel passief

Tewaterlating van de Van Hamel. Collectie: O.B.Borgeld.

als actief. Voorbeelden van passief defensieve mijnenbestrijding zijn: omleiden van de scheepvaart en/of scheepsgebonden beschermingsmaatregelen, die ervoor zorgen dat het uitgestraalde geluid kleiner wordt of de verstoring van het aardmagnetische veld wordt onderdrukt. Dit artikel gaat over de actieve vorm van defensieve mijnenbestrijding, het verminderen van het effect van vijandelijke mijnen door het opruimen van die mijnen.
Bij opruimen onderscheidt men twee methoden: mijnenjagen en mijnenvegen. Mijnenjagen is het opsporen en vervolgens vernietigen van mijnen. Mijnenvegen is het aanspreken van de mijnsensoren door het nabootsen van scheepsinvloeden waardoor de

mijn tot ontploffing komt. In het vervolg van dit artikel worden beide technieken in meer detail uitgelegd.

Mijnenjagen

Mijnenjagen is het opsporen van mijnen op de zeebodem door die zeebodem door middel van sonar af te zoeken naar objecten. Met een mijnenjachtsonar kan de positie van een mijn op de zeebodem worden bepaald waarna de mijn onschadelijk kan worden gemaakt. Dit gebeurt met een op afstand bedienbaar systeem, zodat de bemanning een minimaal risico loopt. Een dergelijk systeem kan een explosieve lading naast de mijn leggen of een torpedoachtig wapen afvuren op de mijn.

Mijnenjagen levert onder de juiste condities een hoge betrouwbaarheid op, het is echter minder effectief onder omstandigheden, waarbij de mijnen niet goed met een sonar zijn waar te nemen. Dat kan veroorzaakt worden door de mijn of door de omgeving. Er bestaan mijnen die zichzelf kunnen ingraven of die door hun vorm of sonarabsorberend materieel slecht detecteerbaar zijn. Daarnaast kunnen door natuurlijke omstandigheden grondmijnen verzand raken of gewoon in de modder zakken waardoor ze voor de sonar onzichtbaar worden. Verder zijn bepaalde zeegebieden ongeschikt voor de mijnenjacht als gevolg van de omgevingscondities. Zo kan de sonar bij een rotsachtige bodem minder goed onderscheid maken tussen rotsen en mijnen. Maar ook een met vegetatie begroeide zeebodem, verschillen in zoutconcentraties en temperatuursverschillen beïnvloeden de sonarpresentaties negatief.

Mijnenvegen

Tot aan de uitvinding van de invloedsmijn was mijnenvegen het doorsnijden van de verankeringskabel van de contactmijn. De mijnbol kwam daardoor aan de oppervlakte, en werd daar met explosieven of kanonvuur vernietigd. Met de intrede van de invloedsmijn werd mijnenvegen het nabootsen van de magnetische-, elektrische-, akoestische- en druk-invloeden die een schip kenmerken met als oogmerk detonatie van de mijn door het aanspreken van de magnetische-, elektrische-, akoestische- of druksensoren die zich in de mijn bevinden. Dit artikel gaat dieper in op mijnenvegen, het aanspreken van de mijnsensoren door het nabootsen van scheepsinvloeden door een mijnenveegtuig.

De klassieke methode van vegen is de *Mine Setting Mode* (MSM). Deze techniek gaat er vanuit dat het mogelijk is om de mijnlogica te laten geloven dat er een schip passeert via het aanspreken van de mijnsensoren met magnetische-, elektrische- of akoestische-pulsen of een combinatie daarvan. Zoals eerder aangegeven, de sensoren zijn de onderdelen van de mijn, die de magnetische, elektrische, akoestische en druk invloeden meten. Mijnlogica bestaat uit in de mijn ingebouwde elektrische- of elektronische circuits die een gemeten waarde vergelijkt met een vooraf ingestelde waarde. Het is uiteindelijk de mijnlogica die bepaalt of de mijn afgaat of niet. MSM richt zich daarmee op de mijn en zijn instelling. De oudere typen invloedsmijnen hebben eenvoudige sensoren en een mijnlogica die reageert op de aan- of afwezigheid van een bepaald niveau van magnetisme, geluid of druk. Daardoor is het mogelijk door het pulsen van die invloeden - het repetitief aan en af zetten van akoestische of magnetische invloeden tot een bepaald niveau - het mijncircuit aan te spreken.

Voor mijnenvegen in MSM is echter specifieke kennis van de sensoren, logica en instellingen van de betreffende mijn nodig. De gemaakte pulsen moeten 'passen' op de mijninstelling. Haalt de puls het gewenste niveau niet dan gaat de mijn niet af. Moderne invloedsmijnen zijn instaat om pulsen te herkennen. Ze hebben een mijnlogica die meer vereist dan de eenvoudige aan- of afwezigheid van een akoestisch of magnetisch niveau. Ze 'kijken' naar het geheel van de signatuur van een doelschip. Hierdoor kunnen ze niet of nauwelijks met de MSM-techniek worden geveegd en is deze klassieke techniek veel minder effectief tegen moderne zeemijnen.

Om de sensoren, maar vooral de mijnlogica, van een moderne invloedsmijn aan te spreken is een nieuwe techniek nodig. Deze

Hr.Ms. Dokkum. Collectie Nederlands Instituut voor Militaire Historie, Den Haag.

techniek heet *Target Simulation Mode* (TSM). Bij deze techniek wordt de mijn een gesimuleerd doel aangeboden, waarvan de signaalstructuur vrijwel overeenkomt met een scheepssignatuur, ofwel *target simulation*. De mijn detecteert dit gesimuleerde doel en vergelijkt het met gegevens opgeslagen in de mijnlogica, verwart het met een echte scheepssignatuur en de mijn komt tot ontploffing. Hoewel deze techniek belangrijke beperkingen van het klassieke mijnenvegen (MSM) oplost, kan nog steeds geen garantie worden geboden dat een gebied volledig mijnenvrij is. Dit komt doordat zowel oude als nieuwe zeemijnen zijn uitgerust met technieken, die het vegen compliceren. Voorbeelden hiervan zijn een schepenklok en instelbare perioden van waken en slapen van de mijnlogica. Een schepenklok bepaalt of een mijn direct afgaat na aanspreken van de mijnlogica of dat dit wordt uitgesteld naar een volgende passage van een mijnenveeguig of schip. Als er een schepenklok is geïnstalleerd, die bijvoorbeeld op twee of meer is afgesteld, moet de mijnlogica meerdere malen worden

Hr.Ms. .....

aangesproken om geruimd te worden. Een oplossing tegen de schepenklok is het meerdere malen vegen van het zelfde gebied, wat mijnenvegen tot een tijdrovende bezigheid maakt. Door perioden van waken en slapen in te stellen in de mijnlogica zal een mijn niet altijd actief zijn. De mijn zal tijdens een periode van slapen bij de passage van een veegtuig of schip dus niet afgaan, zelfs niet bij het aanbieden van een juiste puls of signatuur. Ten slotte wordt mijnenvegen bemoeilijkt doordat simpelweg een verkeerde puls of scheepssignatuur wordt aangeboden. Daarom is een combinatie van gedegen voorkennis van de dreiging (technische en tactische inlichtingen) en de inzet van zowel mijnenvegen als mijnenjagen een belangrijke voorwaarde voor het succesvol vegen van vaarroutes, ankerplaatsen en havenaanlopen.

Jagen of Vegen

Welke techniek is het meest geschikt? Naast de bovengenoemde verschillen tussen jagen en vegen is er een ander elementair verschil. Bij jagen wordt met behulp van een sonar vóór het schip het zeegebied afgezocht naar mijnen. Mits dit goed gebeurt vaart een mijnenjager nooit over een mijn heen. Het vernietigen gebeurt met een onbemand systeem op afstand, alhoewel dit niet van gevaar ontbloot is blijft ook hier de bemanning relatief veilig.
Bij mijnenvegen wordt het mijnenveegtuig àchter het schip gesleept om zo de mijn tot ontploffing te brengen. Dat houdt dus in dat een mijnenveger altijd eerst over een mijn heen vaart voor hem te activeren. Bedenk hierbij dat bij een verkeerde inschatting van de instelling van de mijn, bijvoorbeeld akoestisch hoogdrempelig terwijl de mijn laagdrempelig is ingesteld, de mijn onder de mijnenveger af gaat in plaats van er achter.

Waar, voor de invoer van de mijnenjacht, mijnenvegen de techniek was om mijnen te bestrijden wordt tegenwoordig bijna alleen nog mijnenjacht gebruikt. Maar omdat over de jaren is gebleken dat mijnenjacht in een aantal situaties niet in staat is de dreiging adequaat te bestrijden keert mijnenvegen terug als oplossing in die situaties. Wellicht dankzij de essentiële verschillen zijn mijnenvegen en mijnenjagen elkaar aanvullende technieken geworden om een zeegebied met voldoende zekerheid van mijnendreiging te ontdoen. Mijnenjagen levert een hoge betrouwbaarheid omdat de gevonden mijn aanwijsbaar is vernietigd. Maar het is een tijdrovend proces en niet in alle omstandigheden tegen alle mijnen effectief. Mijnenvegen levert een lagere betrouwbaarheid, omdat dan niet met zekerheid kan worden vastgesteld dat alle mijnen tot detonatie komen. Deze techniek is echter minder tijdrovend en minder afhankelijk van de omstandigheden. Daarom wordt voor mijnenbestrijding de stelregel gehanteerd: ‘Jaag waar je kunt, veeg waar je moet’.

waar mijnenvegen de techniek was om mijnen te bestrijden wordt tegenwoordig bijna alleen nog mijnenjacht gebruikt.

Herintroductie Mijnenvegen

Vanaf het moment dat in 1996 de laatste Dokkum-klasse mijnenbestrijdingsvaartuigen zijn afgestoten, beschikt Nederland uitsluitend over mijnenjaagcapaciteit. Omdat, zoals eerder aangegeven, mijnenjagen en mijnenvegen complementaire technieken zijn, dekt de Nederlandse mijnenbestrijdingscapaciteit niet het volledige dreigingspectrum. De herintroductie van mijnenvegen is daarom gewenst. Dit geldt niet alleen voor expeditionaire operaties maar ook voor de bestrijding van een potentiële terroristische dreiging. Voordat de formele behoefte door de Chef Defensie Staf (in 2007) is gesteld zijn er diverse studies uitgevoerd over dit onderwerp. Uiteindelijk resulteerde dit in 2008 in een nieuw project binnen de Directie Materieel Organisatie (DMO): de

Herintroductie Mijnenvegen (ook wel aangeduid als NLRCIMS: *Netherlands Remote Controled Influence Minesweeping system*).

Het nieuwe veegconcept

In de afgelopen jaren heeft Defensie in samenwerking met TNO een marktverkenning uitgevoerd naar beschikbare akoestische, magnetische en elektrische mijnenveegtuigen. Deze zijn hoofdzakelijk beoordeeld op effectiviteit (de mate waarin de mijnlogica aan werd gesproken) en hanteerbaarheid. Uit dit onderzoek blijkt dat er geen tuig bestaat dat alle behoeften dekt. Het is wel mogelijk met een aantal componenten een bepaald deel van de gewenste akoestische-, magnetische- of elektrische-signalen te produceren, zowel voor pulsen als simuleren. Uit verder onderzoek blijkt dat een modulair concept van verschillende veegtuigen gecombineerd in een veegsysteem naar verwachting de beste en meest flexibele oplossing biedt. Om goed aan te sluiten bij de mogelijke inzet van de Koninklijke Marine moet een dergelijk modulair systeem inzetbaar zijn in Nederlandse wateren en tijdens expeditionaire operaties. Daarnaast is het uit oogpunt van veiligheid voor het personeel gewenst dat het systeem tijdens het vegen onbemand is en op afstand bestuurbaar.

jaag waar je kunt, veeg waar je moet

Hr.Ms. Van Hamel. Collectie Nederlands Instituut voor Militaire Historie, Den Haag.

Omdat de Alkmaar-klasse na haar modernisatie niet alleen kan opereren als mijnenjager maar ook als besturingsschip voor een mijnenveegsysteem lijkt het logisch dat het systeem vanaf dit type schip wordt ingezet. Het is dan mogelijk om snel en flexibel met een minimale inzet aan platformen de benodigde mijnenbestrijdingscapaciteit in het operatiegebied beschikbaar te hebben. Afhankelijk van de taakstelling kan dan een deel van de Alkmaarklasse dan met een mijnenveegsysteem worden uitgerust, terwijl een ander deel mijnen jaagt. Op deze wijze verkrijgt Nederland, zonder uitbreiding van het aantal mijnenbestrijdingsvaartuigen, verschillende opties voor het bestrijden van zeemijnen die gezamenlijk het gewenste resultaat leveren. Hierbij wordt invulling gegeven aan de, reeds genoemde, stelregel 'Jaag waar je kunt, veeg waar je moet'. Door het besturing van het veegsysteem op een ander platform over te brengen, iets wat met moderne radio- en computertechnologie simpel is, kan uiteraard elk platform geschikt gemaakt worden als besturingsschip.

De praktische invulling van dit concept kan op twee manieren worden uitgevoerd. Eén methode is gebaseerd op een onbemand sleepvaartuig, de sleepdrone, met een daarachter gesleept veegtuig waarmee de magnetische, akoestische en elektrische pulsen worden gemaakt of signaturen van kleine tot grote doelschepen kunnen worden gesimuleerd. Het is mogelijk om door langzamer te varen met het tuig dan met het te beschermen schip of door aanpassing van de puls lengte de mijn te foppen maar daar zitten technische beperkingen aan. Over het algemeen geldt: hoe groter het schip hoe langer het tuig dient te zijn om een correcte simulatie van de signatuur te verkrijgen.

Een tweede methode bestaat uit relatie kleine onbemande vaartuigen, veegdrones, die zelf de magnetische, akoestische en elektrische pulsen of signaturen van kleine tot grote doelschepen simuleren. Afhankelijk van het formaat van het doelschip en de daarvoor vereiste doelsimulatie zullen de veegdrones in formatie vegen.

Deze twee methoden moeten onder vergelijkbare omstandigheden zowel voor nationale taken als bij expeditionair optreden kunnen worden ingezet in kustwateren en havenaanlopen. Daarom worden aanvullende eisen aan de manoeuvreerbaarheid en transporteerbaarheid van de sleep- en veegdrones gesteld.

De totale lengte van deze sleepdrones veegcombinatie vereist de nodige manoeuvreerruimte, waardoor deze methode minder bruikbaar is voor veegoperaties in nauwe vaarwateren. Dat kan weer worden opgelost door het tuig dichter achter de sleepdrone te voeren en die drone beter bestand te maken tegen mijnexplosies. Veegdrones zijn uiteraard prima geschikt voor nauwere en meer ingewikkelde operatiegebieden maar zullen vanwege hun geringe omvang mogelijk op open zee minder goed voldoen.

Het gehele concept zal daarom bestaan uit een mijnenveegsysteem geschikt voor kustwateren en nauwe vaarwateren, waarmee mijnenveegoperaties in zowel Mine Setting Mode (MSM,

pulsen) als in Target Simulation Mode (TSM, simulatie scheepssignatuur) kunnen worden uitgevoerd voor de bescherming van kleine tot grote schepen met en zonder degausing. Een mogelijke samenstelling is: een aantal sleepdrones, veegdrones en veegtuigen die door zowel de sleepdrones als de veegdrones kunnen worden gesleept. Het uiteindelijke samenstel van sleepdrones, veegdrones en tuigen wordt een *capability package* genoemd waarvan er een aantal nodig zullen zijn om de operationele behoefte te vervullen.

De samenstelling van *capability packages* wordt afgestemd op de operationele mogelijkheden van een Alkmaar-klasse. Uit onderzoek door TNO blijkt dat een Alkmaar-klasse effectief twee sleepdrones met een gesleept veegtuig, of maximaal vier veegdrones kan aansturen. Eén systeem bestaat daarom maximaal uit twee sleepdrones, vier veegdrones en een aantal akoestische, magnetische en elektrische veegtuigen waarmee de Alkmaar-klasse veegoperaties kan uitvoeren passend op de aanwezige dreiging.

De studie 'Bemanningsreductie Alkmaar-klasse' (BRAK) uit 2005 heeft geleid tot een modulair bemanningsconcept. De omvang en competentie van de bemanning wordt afgestemd op de vereiste operationele capaciteit tijden een missie. Hierbij wordt uitgegaan van een bemanning bestaande uit een kernbemanning met daaraan toegevoegd modules voor mijnenjagen, zelfbescherming of 'lange reizen'. Voor mijnenvegen moet het bemanningsconcept worden uitgebreid met een veegmodule. Uitgangspunt hierbij is dat de mijnenveegcapaciteit binnen de huidige maximale bemanningssterkte moet worden gerealiseerd. Het aantal personen om de mijnenveegsystemen te bedienen en op zee te onderhouden is daarom beperkt en is een randvoorwaarde in de keuze van het veegsysteem.

Gezien de omvang van de bemanning van de Alkmaar-klasse zal die niet in staat zijn onderhoud boven het reguliere scheepsniveau aan drones en tuigen uit te voeren, of die drones voor langere periode tijdens transit van en naar een operatiegebied te bemannen of te bewaken. Hiervoor moet een beroep worden gedaan op walondersteuning. Bij de ontwikkeling van het bedrijfsvoeringconcept wordt nadrukkelijk aandacht besteed aan consequenties van het centraal bewaken van drones die voor langere tijd binnen liggen in Den Helder vanuit een faciliteit op het haventerrein. De werkplekken voor de (wal)ondersteuning worden voorzien in het voormalige Mijnendienst-complex.

Het project Herintroductie Mijnenvegen

Om het hierboven beschreven concept te realiseren is er door de CDS, Directie Operationeel Beleid Behoeftestelling en Plannen, een behoeftestelling gesteld in een DMP-A document 'Herintroductie Mijnenvegen van augustus 2007'. In dit document wordt de behoefte gesteld voor een, in dit artikel, beschreven veegconcept. Na acceptatie van dit A-document (februari 2008) is binnen de DMO een projectgroep geformeerd.

De projectgroep heeft in samenwerking met de CDS, een programma van wensen geschreven, en dit eind 2008 aangeboden aan de industrie. Het programma richt zich op de levering van een, liefst, bestaand product voor een taakstellend budget, met de nadruk op bruikbaarheid, betaalbaarheid en exploiteerbaarheid. Ontwikkeling van een bestaand product valt dan ook niet binnen de doelstellingen van het project. De industrie is nadrukkelijk gewezen op het feit dat het hier gaat om een totaalconcept, niet om afzonderlijke tuigen. Daarnaast zijn de levensduurkosten van doorslaggevend belang bij keuze van de fabrikant. Met het programma van eisen hoopt de DMO consortia te identificeren die een volledige geïntegreerd veegsysteem kunnen leveren. Met het programma van wensen wordt er naar gestreefd om, aanvullend op in het verleden uitgevoerde studies, actueel inzicht te verkrijgen in:

- de beschikbaarheid van een compleet en geïntegreerd mijnenveegsysteem;
- de kosten van een dergelijk systeem;
- de exploitatiekosten en de tijd waarbinnen e.e.a. verworven en ingevoerd zou kunnen worden.

Daarnaast moet het risico van zowel de systeemverantwoordelijkheid als de systeemintegratie voor de DMO worden beperkt, door dit bij de industrie te beleggen.

De planning van de doorloop van het project is na de goedkeuring van de behoeftestelling in Februari 2008:

- Goedkeuring gecombineerde voorstudie / studie — 1e kwartaal 2010
- Goedkeuring verwervingsvoorbereiding — 2e kwartaal 2011
- Ondertekening contracten — 3e kwartaal 2011
- Oplevering veegcapaciteit — vanaf 2013

Momenteel wordt het gecombineerde voorstudie/ studie document, het DMP B/C document, geschreven n.a.v. een marktverkenning als voorbereiding op politieke toestemming op de voortgang van het project naar de verwervingsvoorbereidingsfase.

De aanbiedingen tot nu toe

Het is in dit artikel van wege commerciële procedures niet mogelijk om in te gaan op de voor en tegens van de momenteel aangeboden producten of deze af te beelden.

In 2009 zijn van de volgende bedrijven antwoorden ontvangen op het programma van wensen: Abeking en Rasmussen (een Duitse werf die o.a. de huidige generatie Duitse mijnenjagers en mijnenvegers heeft gebouwd), ThyssenKrupp Marinesystems Kockums (een Zweeds onderdeel van een Duitse producent van onderzeeboten en mijnebestrijdingsvaartuigen), ITT (een Amerikaanse firma die het US3 sleepdrone-veegtuig concept aan de US Navy levert), Saab Systems (een Zweeds bedrijf dat veegcomponenten van derden integreert tot een volledig systeem) en Damen Schelde Naval Shipbuilding (een Nederlands bedrijf dat al vele schepen aan de Koninklijke Marine heeft geleverd).

KLTZ K.F.J. Henkelman is projectleider Herintroductie Mijnenvegen bij de Defensie Materieels Organisatie

D-day. Van de landing in Normandië tot de bevrijding van Parijs

Auteur: Antony Beevor
Uitgever: Ambo Amsterdam 2009 (vertaald)
ISBN: 9789026320972
Prijs: € 29,95
Omvang: 536 blz geïllustreerd

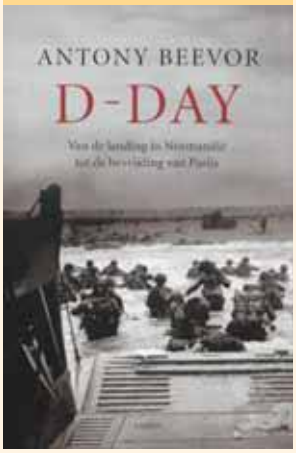

Het is de Britse krijgshistoricus Antony Beevor – na *Stalingrad* (1999) en *Berlijn*. De ondergang 1945 (2002) – opnieuw gelukt een bestseller te schrijven. In het voorjaar van 2009 belandde *D-day* meteen in de non-fictie-top-tien van Groot-Brittannië. Hoe is het mogelijk zo'n succes te hebben met een boek over een onderwerp waarover al zo veel is geschreven? Beevors geheim is allereerst zijn grondige speurwerk. Hij verrichtte niet alleen onderzoek in Britse, Canadese en Amerikaanse, maar ook in Duitse en Franse archieven. Ten tweede heeft de auteur een uitstekend begrip voor militaire zaken. Vóór hij ging schrijven, was Beevor cavalerieofficier. En ten slotte beschikt hij over een bijzonder vlotte pen: het boek leest als een roman. In de recensies is D-day terecht geprezen om de manier waarop Beevor laat zien hoe de oorlog 'van onderop' werd beleefd, niet alleen door de soldaten in beide kampen, maar ook door de burgers. Voor de laatsten betekende de bevrijding vaak het verlies van alles wat ze hadden. De slag om Normandië kostte bijna vijfendertigduizend Franse burgers het leven. D-day bestaat uit drie delen: de invasie zelf, de strijd om Normandië en de bevrijding van Parijs. De landing op 6 juni 1944 was moeilijk. Vooral de Amerikanen op *Omaha-beach* kregen het zwaar te verduren. 'Terwijl de kleppen van de landingsvaartuigen neervielen en de machinegeweren het vuur openden', vertelde een sergeant uit Wisconsin, 'vielen de mannen neer als maïskolven van een lopende band'. Desondanks waren de geallieerde verliezen op D-day veel lager dan aanvankelijk was gevreesd. De goede voorbereidingen betaalden zich uit. Door het volstrekte overwicht in de lucht en de voortdurende beschietingen van schepen langs de kust konden dat de Duitsers geen grote tegenaanval opzetten. 'Als je zilveren vliegtuigen ziet, zijn het Amerikaanse', luidde een bittere Duitse grap, 'als je kakikleurige ziet, zijn het Britse, als je helemaal geen vliegtuigen ziet, zijn het Duitse'.

Het zwaarste gedeelte kwam nà de invasie: de slag om Normandië zou bijna twee maanden duren. Britten en Amerikanen waren onvoorbereid op het prachtige, maar claustrofobische terrein van de *bocage*, het heggenlandschap met diep gelegen lanen en hoge hagen. De Duitsers spraken van een *schmutziger Buschkrieg* maar zij wisten dat het terrein in hun voordeel was. De geallieerde luchtmacht kon hier betrekkelijk weinig doen om de grondtroepen te helpen tegenover bekwame en vastberaden verdedigers. De gevechten waren ongekend fel. Aan beide zijden werd vaak geen kwartier gegeven. Beevor laat zien dat de strijd qua intensiteit niet onderdeed voor het Oostfront. De gemiddelde verliezen waren aan beide zijden zelfs aanzienlijk hoger. Beevor kan niet helemaal duidelijk maken waarom de Duitsers de strijd zo lang volhielden. Hij wijt dat vooral aan het fanatisme door de nationaal-socialistische indoctrinatie: het geloof in de uiteindelijke overwinning. Dat lijkt echter geen voldoende verklaring. Beevor zelf laat immers zien dat binnen de Wehrmacht weinig affiniteit bestond met nazi's en SS-ers. Het vermoedelijke antwoord gaf een Amerikaanse oorlogscorrespondent wiens oordeel over de Duitse soldaat wordt geciteerd in een voetnoot: 'Hij was beter getraind, gedisciplineerder en voerde zijn taak meestal doelmatiger uit dan wij.'

Pas begin augustus wisten de geallieerden een doorbraak te forceren. De bevolking van Normandië had het zwaar te verduren, maar hun offer vormde de redding van Frankrijk. De langzame opmars van de geallieerden in juni en juli was slopend voor het Duitse leger. De bevrijding van de rest van Frankrijk was sneller en minder verwoestend dan gevreesd.

D-day is uitstekend vertaald. Ook in het Nederlands blijft Beevors verhaal boeiend. Met de informatie van de talrijke kaarten is zorgvuldig omgesprongen. Maar het mooiste is toch dat de vertalers de moeite hebben genomen om in de noten de originele Duitse en Franse teksten op te nemen. Intussen is Beevor begonnen aan een geschiedenis van de Tweede Wereldoorlog. Die moet in 2012 klaar zijn. Uw recensent verheugt zich er al op.

J.W.L. Brouwer.

Nederlandse schoeners & brikken

Auteur: Ron de Vos
Uitgeverij: Van Wijnen Franeker 2009
ISBN: 978 90 5194 368 9
Prijs: € 69,95
Omvang: 320 blz geïllustreerd

Op 6 november 2009 zat ik samen met enige maritieme schrijvers in de stand van de Spiegel der Zeilvaart op de Klassieke Schepenbeurs in Enkhuizen. Dat is een jaarlijks terugkerend succesvol evenement en sinds twee jaar zijn maritieme schrijvers aanwezig om hun net verschenen boeken te promoten als uitvloeisel van de site www.maritiemeschrijvers.nl. Deze internetsite, die ondertussen op trouwe schare fans kan rekenen, is een initiatief van Ron en Elly de Vos. Het bedenken en bouwen van een dergelijke site is typisch iets voor Ron de Vos, die met een flinke stapel van zijn net verschenen boek *Nederlandse schoeners & brikken* naast mij in de stand zat. Ron is van oorsprong een onderwijzer uit de Amsterdamse Kinker- en Dapperbuurt en behaalde op de Zeevaartschool in Enkhuizen zijn stuurmansdiploma. Die achtergrond in combinatie met een jarenlang zwervend bestaan in Caraïbische en Zuid-Amerikaanse wateren aan boord van een lange, houten tot gaffeltopzeilschoener omgebouwde Deense visserskotter Fylla, maakt dat hij expert is op het gebied van schoener en brik. De Vos legt zijn ervaringen op schrift vast, omdat hij, zoals hijzelf zegt, in meerdere maritiem historische studies een ziel mist. *Nederlandse schoeners & brikken* is een omvangrijk levens- en standaardwerk geworden. Een groot formaat boek en op dik papier gedrukt. Kosten nog moeite zijn gespaard. Het resultaat van vijf jaren intensief onderzoek. Nog een boek schrijven over dit soort schepen is na *Nederlandse schoeners & brikken* overbodig geworden. Dit werk zal namelijk nog vele jaren meegaan. De rij voor de stand op de plek waar Ron zat was dan ook lang. Vele beursgangers waren speciaal naar Enkhuizen getogen om het boek met persoonlijke opdracht aan te schaffen. Een tafereel dat ik met genoegen heb gadegeslagen. *Nederlandse schoeners & brikken* voorziet in een hiaat en bezit onomstotelijk meerwaarde omdat het door een ervaren zeeman is geschreven. Vrijwel elke pagina is met praktische ervaring doordrenkt. Niemand hoeft Ron de Vos nog iets uit te leggen over deze twee scheepstypes. Dat De Vos weet waarover hij schrijft blijkt ook uit door hem zelf op de computer gemaakte afbeeldingen. Deze staan door het hele boek heen en kloppen tot in detail. De stand van de zeilen, de manoeuvres, de wendbaarheid en de technische gegevens. Alles is in orde! Prachtig voorbeeld van zo'n afbeelding is op bladzijde 93 afgedrukt. Daar gaat het over het overstag gaan en het wenden. De Vos doceert in 7 standen het zeilen met de wind van bakboord, het draaien met de kop in de wind om vervolgens wind van stuurboord te krijgen. Hij doet dat op een manier dat zelfs een leek kan begrijpen waar het over gaat. Een ander mooi voorbeeld staat op bladzijde 150. Daar wordt het halzen met behulp van een virtuele afbeelding uitgelegd. De manoeuvre om het schip bij de wind liggende, van de wind om over de andere boeg te draaien. Na het bekijken van dit plaatje zal iedereen direct begrijpen hoe dit werkt.

Ron Vos beschrijft de historische ontwikkeling van de schoener en de brik dus aan de hand van gedegen technisch onderzoek en dat in combinatie met zijn praktische ervaring maakt dat het hier een unieke uitgave betreft. Zorgvuldig vormgegeven. Elke bladzijde is een lust voor het oog. Veel kleur, afbeeldingen, technische tekeningen, doorsneden en modellen. Kortom een prachtig en verzorgd boek. Deze uitgave verdient het om succesvol te zijn, maar je kunt je de vraag stellen of er een groot publiek mee bereikt zal worden. Dat heeft niets met de kwaliteit van dit boek te maken, want die staat buiten kijf. Een prachtwerk vol klasse, allure, met erg veel liefde gemaakt, niet eerder vertoont en daarom onnavolgbaar. Nee, de reden daarvoor ligt in het feit dat de interesse voor gerichte maritieme geschiedenis en techniek in Nederland al een tijdje terrein aan het verliezen is. Wellicht kan dit boek dat tij keren. Dat hoop ik van harte. *Een afgeladen viskotter, met alleen het stuurhuis, de verschansing en het luikshoofd nog net boven water, vaart de haven van Esbjerg binnen met als eindbestemming de visfabriek. Het schip meert af onder de zuiginstallatie. De schipper komt uit het stuurhuis en geeft instructies aan de man achter het bedieningspaneel op de wal.* Dat zijn typische Ron de Vos zinnen en wie er na dit boek geen genoeg van kan krijgen moet zeker eens De race van zijn hand lezen! Een prachtig verhaal dat binnenkort een vervolg zal krijgen.

Graddy Boven

Het woord in dit nummer is aan twee leden van de familie Timmerman: vader Rob (57) en zoon Tim (28), beiden actief maar dan wel op heel verschillende gebieden.

De familie Timmerman

Rob Timmerman

Rob Timmerman trad op 15 december 1978 officieel aan bij de KM hoewel hij in 1974 al voor zijn dienstplicht met de Marine had kennisgemaakt. Hij ging op 1 mei 2007 met LOM als KTZAR. Zijn laatste detachering vanuit de Marinekazerne Erfprins was die van internist in het Gemini ziekenhuis in Den Helder. Daar werkt hij nog steeds als internist.

Vanwaar de keuze voor de KM?

'Die was eigenlijk het gevolg van een toevallige ontmoeting. Aan het begin van mijn 2e jaar geneeskunde kwam ik een vroegere klasgenoot tegen, die naar het KIM was gegaan. Na een jaar bedacht hij zich en diende een verzoek in om bij de KM om als beursaal geneeskunde te mogen studeren. Dit werd toegestaan.
Het woord "beursaal" klonk heel aanlokkelijk. Ik studeerde namelijk op kosten van mijn vader, die mij per jaar ƒ 3000,- gaf. Dat was ook in die tijd niet veel. Ik ben toen gaan informeren en ik hoorde dat ik een beurs zou krijgen op voorwaarde dat ik na mijn afstuderen verplicht 6 jaar bij de KM zou blijven werken. Omdat ik voor mijn dienstplicht van 2 jaar al ingedeeld was bij de Marine dacht ik: dan nog verplicht 4 jaar.... Ik ga dit doen! Zo is het gegaan. Alleen: ik ben na die verplichte jaren gebleven.'

Wat is u het meest bijgebleven van uw eerste contact met het KIM?

'Als beursaal kwam je 7 weken op het KIM voor een soort eerste militaire vorming. Daar heeft de toenmalige sergeant der mariniers (Willem Kievith) die de groep moest trainen diepe indruk op mij gemaakt. Ik heb ontzaggelijk veel van hem geleerd.'

Welke plaatsingen heeft u gehad?

Mijn eerste plaatsing op de Marinekazerne Willemsoord heeft wel 6 uur geduurd. Ik was net ingerouleerd toen ik door de plv IGDZ werd verzocht met spoed naar Valkenburg te gaan. Bij aankomst viel ik direct met mijn neus in de boter: de wachtkamer was propvol en ik moest onmiddellijk spreekuur draaien. Een goed begin dus.
Na een poosje bij het Keurings- en selectiecentrum in Hollandse Rading en de Marinekazerne in Amsterdam ben ik voor 9 maanden op Curaçao als arts voor KM personeel en families geplaatst met mijn gezin.
Terug in Nederland kwam ik (begin jaren '80) op de Marinekazerne Den Haag te werken in het zogenaamde 'knekelhuis' waar relatief oudere militairen werkten, die vaak nog voor de oorlog in dienst waren gekomen. Ik moet zeggen dat ik onder de indruk was hoe 'oud' mensen van 50 toen vaak waren. Dat is nu heel anders, mensen zien er nu op die leeftijd veel jonger uit. Dat wil toch wel zeggen dat tropenjaren er behoorlijk in hakten, ongetwijfeld ook het tekort aan voeding en de bijzondere manier van werken waar men vroeger aan was blootgesteld.
Via contacten met het Marinehospitaal in Overveen, groeide mijn belangstelling voor interne geneeskunde. Toen duidelijk werd dat de internist daar over een aantal jaren moest worden afgelost, heb ik gesolliciteerd. Ik werd toen in 1984 voor 5 jaar vrijgesteld om hiervoor de opleiding tot internist te gaan volgen. Toen ik in 1989 klaar was ging ik kort naar het Marinehospitaal en vervolgens naar het perifere team in Den Helder. Sinds begin 1990 zit ik hier en

heb met veel plezier als internist gewerkt, 50% voor de Marine en voor 50% voor de burgers in Den Helder. Geleidelijk aan veranderde dat naar 20% Marine en 80% burgers. Maar ik merkte wel vanuit de ziekenboegen dat aanwezigheid van een eigen (Marine-) internist erg werd gewaardeerd. In '91 kwam Cambodja, vervolgens Haïti, erna Irak, daarna werd het eigenlijk 1 voortdurende cyclus van uitzendingen. We hebben hier best wel te maken gehad met militairen met importziekten: malaria, worminfecties, vreemde abcessen, vaak zeldzame aandoeningen, voor artsen zeker interessant.
Ik ben in 2007 officieel wel gestopt maar mag van de maatschap nog niet weg. Dat wil ik eigenlijk ook niet, ik vind het werk veel te leuk, maar een half jaartje sabbatical zou niet gek zijn.'

Was u veel van huis? Hoe werd dat in uw gezin ervaren?

'Als marine arts verloopt je carrière natuurlijk anders dan die van een 'gewone' marineofficier. Ik heb helaas nooit een missie mogen meemaken hoewel ik er wel om hem gevraagd.
De tijd, dat ik mijn opleiding tot internist volgde, was wel vergelijkbaar met een varende plaatsing. De 1e maand van de opleiding heb ik me wel eens afgevraagd waar ik aan begonnen was. Weken van 120 uur waren heel gewoon. Met 5 assistenten deden we het werk dat nu met 25 mensen wordt gedaan. Toen ik in 1984 begon waren mijn kinderen 5, 3 en 1 en zeker de eerste drie jaar heb ik tot mijn grote spijt heel veel van ze moeten missen. Het thuisfront heeft dit echter altijd prima opgevangen'.

Welke plaatsing heeft de meeste indruk op u gemaakt?

'Het Gemini ziekenhuis. Ik zit hier nu 20 jaar en heb waanzinnig veel meegemaakt. Wat me zeer heeft aangegrepen: vaak jonge mensen die gestorven zijn door ongeneeslijke ziekten, die ze laat presenteerden omdat ze nu eenmaal de mentaliteit hadden: niet zeuren.'

Hoe ervaart u de werkdruk bij de KM?

'Ik heb de indruk dat die is toegenomen. Vroeger 'zaten' er mensen bij de KM, nu werken ze bij de KM. In de jaren '90 is het saneringsproces in gang gebracht, sindsdien is er een gigantische personeelsreductie geweest. Dat komt de werkdruk natuurlijk niet ten goede.'

Is de KM het onderwerp van gesprek thuis?

'Toen Tim rond zijn 16e jaar in de top 10 van Nederland tenniste, hebben we samen heel veel tijd doorgebracht op weg naar trainingen en wedstrijden. Het liefst wilde hij tennissen. Toen hij op een dag zei: "Wat vind je ervan als ik naar de Marine ga?" viel ik echt uit mijn stoel. Ik vond het leuk, want ik wist: het is een degelijke opleiding en je kan er overal mee terecht. Tim heeft ernaast nog economie gestudeerd, een verstandige aanvulling op de officiersopleiding. De KM is niet HET onderwerp van gesprek maar vanuit onze eigen invalshoek praten we er natuurlijk regelmatig over.'

Speelt de Marine nog een rol voor u?

'De Marine speelt nog steeds een prominente rol in mijn werk. Ik ben nog steeds aanspreekpunt voor militairen die geneeskundige zorg behoeven in de 2e lijn.'

Is de Marine veel veranderd?

'Heel veel. *Peace keeping* is nu *peace enforcing*, een spijtige ontwikkeling die mij zorgen baart. Men gaat toch met een zekere angst op uitzending naar Afghanistan tegenwoordig en die angst is nu toch wel gerechtvaardigd.
Ik hoop dat Defensie en de politiek op korte termijn een goede beslissing nemen over waar we naar toe gaan met onze krijgsmacht. Het bestaansrecht van onze krijgsmacht moet niet liggen in *Peace enforcing* operaties aan het andere einde van de wereld. Humanitaire hulp verlenen vind ik wel onderdeel van ons werk maar dan zijn we welkom en worden met open armen ontvangen. De Marine als *Peacekeeper*, daar ga ik voor, die KM zou ik dan met plezier aanbevelen.

Tim Timmerman

Zoon Tim Timmerman kwam in dienst op 18 augustus 1999. Zijn huidige rang is LTZA 2 OC en hij is momenteel Secretaris KVMO.

Vanwaar de keuze voor de KM?

'Mijn passie tijdens de middelbare school was tennissen. Ik was lid van meerdere clubs, waaronder de Officieren

Ł

Lawn Tennisclub Animo in Den Helder en daar kwam ik af en toe in contact met adelborsten. Ik droomde van een tenniscarrière, maar kwam in 6 VWO tot de conclusie dat doorbreken naar de absolute tennistop voor mij niet realistisch was.
Ik was laat met het oriënteren voor een studie en de stap om een kijkje te gaan nemen op het KIM was relatief klein. Ik bezocht de introductiedag en was zo enthousiast dat ik direct het inschrijfformulier heb ingevuld.'

Wat is u het meest van uw opleiding op het KIM bijgebleven?

'In algemene zin de saamhorigheid, de grappen en grollen op de BC1-gang in Neptunus en het vele sporten. Meer specifiek zal de introductieperiode mij altijd bijblijven. De Korps Introductie periode heeft ook blijvende herinneringen met zich meegebracht. Zowel in mijn jongstejaar als baroe als in het oudstejaar als baksmeester heb ik veel plezier beleefd.
Tot slot is voor mij mijn bootjesreis onvergetelijk. Ik had de eer om deze periode mee te mogen varen met Hr.Ms. Amsterdam tijdens de Fairwind 2000 reis in de Oost. Na een vlucht naar Jakarta en vier dagen havenbezoek begon daar het grote varende avontuur. Negentien dagen aaneengesloten op zee, op weg naar Kreta. En toen... een week voor het havenbezoek Kreta een gevechtswachtoefening op zee. Na de oefening begon het opruimen en kwam ik met mijn duim tussen een waterdichte deur. Met veel geluk (en kundigheid) is het topje er door de dokter aan boord weer aan gezet. Vanaf Kreta ben ik teruggevlogen om mijn duim te kunnen laten herstellen. Een bijzondere kennismaking met de varende Marine.'

Welke plaatsingen heeft u tot nu toe gehad?

'In 2004 heb ik het KIM afgerond en ben ik aan het werk gegaan bij het Marinebedrijf als beleidsmedewerker op de afdeling Inkoop. Met veel plezier heb ik anderhalf jaar gewerkt in het materieellogistieke domein. In september 2006 ben ik overgeplaatst naar Hr.Ms. Rotterdam, waar ik als Ondergeschikt Hoofd Logistieke Dienst aan de slag ben gegaan. Sinds 1 juni 2008 ben ik actief als secretaris van de KVMO en de FVNO|MHB. Een erg leuke en afwisselende functie, die ik iedere (jonge) collega kan aanraden. Zowel op bestuurlijk vlak, arbeidsvoorwaardelijke onderwerpen als op het gebied van organisatievermogen heb ik de afgelopen tijd veel geleerd. Door leuke en zinnige activiteiten te organiseren samen met werkgroepen en leden probeer ik het profiel van de beroepsvereniging te versterken.'

Hoe vaak/lang bent u van huis geweest?

'Tijdens mijn Praktische Bedrijfsintroductie aan boord van de Hr.Ms. Van der Hulst ben ik ca. drie maanden van huis geweest. Tijdens mijn varende plaatsing aan boord van Hr.Ms. Rotterdam ben ik niet lang, maar wel redelijk veel weggeweest. Na een werfperiode heb ik het intensieve opwerktraject meegemaakt met als hoogtepunt de succesvolle afronding van de eerste Amfibische Flag Officer Sea Training (FOST).'

Welke plaatsing heeft tot nu toe het meest indruk op u gemaakt?

'Iedere plaatsing heeft zijn charmes gehad. Mijn plaatsing aan boord van Hr.Ms. Rotterdam kende meerdere hoogte- en dieptepunten. Ik heb het als een grote uitdaging gezien om de logistieke dienstverlening aan boord te optimaliseren.
Mijn plaatsing bij de KVMO vind ik erg uitdagend. Het contact met veel collega's en het organiseren van diverse activiteiten voor zowel jongere als oudere leden levert veel voldoening op.'

Hoe ervaart u de werkdruk bij de Marine?

'De werkdruk is redelijk hoog. Een hoog ambitieniveau met vaak (te) weinig mensen.'

Wat vindt u van de huidige Marine?

'Het is een mooie organisatie met veel mogelijkheden. Het is wel uitermate teleurstellend dat Defensie voortdurend wordt achtervolgd door bezuinigingen en de bijbehorende reorganisaties. Er zullen spannende jaren voor Defensie aanbreken en versobering van de bedrijfsvoering is daarbij niet iets wat echt aanspreekt.'

Heeft uw vader invloed gehad op uw keuze om naar de Marine te gaan?

'Nee eigenlijk niet. Hij was uitermate verrast toen ik vertelde dat ik naar het KIM wilde gaan. Hij heeft mij wel altijd bij al mijn keuzes in het leven gestimuleerd.'

Wel eens overwogen de Marine te verlaten?

De Marine heeft mij veel goeds gebracht en doet dat nog steeds. Ik zit momenteel in mijn nadienverplichting en probeer met veel plezier mijn werk zo goed mogelijk te doen. Ik sluit niet uit dat ik de Marine ooit zal verlaten, maar zolang ik plezier heb in mijn werk en mijzelf kan ontwikkelen is de Marine een prima werkgever voor mij.'

Vormt u een echte Marinefamilie?

'Dat denk ik niet. De Marine heeft nooit centraal gestaan in mijn opvoeding en tijdens mijn jeugd. We zijn wel een vader en zoon die respectievelijk met veel plezier bij de Marine hebben gewerkt/werken.'

Door KLTZ mr N.A. Woudstra

Inleiding
Vorig jaar kondigde de KVMO het nieuwe onderwerp voor haar essaywedstrijd aan: 'De Europese Marine moet in het diepe'. Een onderwerp, zo dacht het hoofdbestuur, waarvoor de lezers van het Marineblad wel in de pen zouden klimmen. Helaas bleek dit een verkeerde inschatting; op de sluitingsdatum waren er slechts twee inzendingen binnengekomen. Door interne omstandigheden bij de KVMO is het vervolgens organisatorisch fout gegaan en in plaats van de essaywedstrijd te 'staken' en de inzenders hierover te informeren bleef het op dit front stil. Betreurenswaardig, zeker naar de schrijvers van de twee essays toe die de moeite hadden genomen hun gedachten en ideeën op papier te zetten. Om deze fout enigszins recht te zetten en omdat beide essays de moeite van het lezen waard zijn, heeft de KVMO de auteurs aangeboden hun essays te publiceren in het Marineblad.

In dit nummer het tweede van de twee essays over een Europese Marine. Het andere essay verscheen in het laatste Marineblad van 2009.

Naar een Europese maritieme politiemacht[1]

In verscheidenheid verenigd

Bij de opening van het academisch jaar 2008 - 2009 van de Leidse Universiteit hield minister Verhagen een pleidooi voor het militaire optreden van de Europese Unie (EU). Hij pleitte voor een grotere defensie-inspanning in Europees verband en voor meer uitgaven aan militaire capaciteiten. Immers, zo betoogde hij, politieke macht is niet geloofwaardig zonder de steun van militaire macht. Volgens hem moet Europa ook in militair opzicht zelfstandig kunnen optreden.

Na ruim vijftien jaar bezuinigingen bij Defensie klinkt een grotere defensie-inspanning als muziek in de oren voor de aanhangers van *Realpolitik*: want als je in de internationale arena blaft, moet je ook kunnen bijten. Toch valt er af te dingen op het betoog van de minister. Als de EU op dit moment geen militaire vuist kan maken komt dat omdat de lidstaten te weinig uitgeven aan militaire capaciteiten? Volgens een vernietigend *Policy Paper* van Nick Witney van het *European Council on Foreign Relations* worden de 200 miljard Euro, die Europa jaarlijks besteedt aan defensie, grotendeels verkwist. Hoewel er tegen de 2 miljoen actief dienende militairen zijn en bijna 1000 helikopters, blijkt het bijvoorbeeld de grootste moeite te kosten om enkele tienduizenden manschappen op de been te houden voor ISAF in Afghanistan. Extra helikopters kunnen met moeite geleverd worden. Hetzelfde gold voor de missie in Tsjaad, waar de Russen uiteindelijk in helikopters hebben voorzien. Capaciteiten zijn kennelijk aanwezig bij de EU, maar zijn om uiteenlopende politieke, budgettaire, bureaucratische en andere redenen slechts beperkt beschikbaar.
Er valt nog meer af te dingen op de uitspraken van de minister. Inderdaad, politieke macht is niet geloofwaardig zonder militaire macht. Maar andersom geldt evenzeer dat militaire macht slechts geloofwaardig is onder éénduidige politieke leiding. En daar schort het nu juist aan in Europa. Hoe kan men van 27 soevereine staten verwachten dat zij steeds gezamenlijk optrekken in het buitenlands beleid? De belangen lopen zeer uitéén, zozeer zelfs dat voor afzonderlijke internationale vraagstukken steeds verschillende coalities optreden. Anders dan de Verenigde Staten, met één opperbevelhebber die politieke ambities vertaalt in militaire inzet, is Europa een steeds wisselende lappendeken van meningen, belangen en uitzonderingen. Heeft militaire inzet op Europees niveau dan wel zin? Dit essay analyseert de argumenten voor en tegen Europese militaire inzet aan de hand van het motto van de Europese Unie: **'In verscheidenheid verenigd'**. Waarbij het de vraag is of Europa inderdaad verenigd is of dat verscheidenheid toch de boventoon voert.

Verscheidenheid in Europa

De voormalige Amerikaanse minister van Buitenlandse Zaken Henri Kissinger verwoordde het gebrek aan éénhoofdige politieke leiding in Europa met een kwinkslag: '*Who do I call if I want to call Europe?*' Vele jaren na zijn aftreden heeft zijn uitspraak nog steeds actualiteitswaarde. Wie heeft de leiding op het oude continent? De permanente voorzitter van de Europese Raad Van Rompuy, of de voorzitter van de Europese Commissie Barosso, of de halfjaarlijks roulerende voorzitter van de Raad van de Europese Unie, of de Hoge Vertegenwoordiger van de Unie voor Buitenlandse Zaken en Veiligheidsbeleid Ashton? Achter de schermen mevrouw Merkel, de heer Brown of Sarkozy, of, als het zo uitkomt, alle drie tegelijk?
Met steeds meer lidstaten lijkt een verdere verbrokkeling op te treden in het Europese buitenlandbeleid: zoveel hoofden, zoveel zinnen. Zo hebben Oost-Europese landen vaak een andere agenda dan de oorspronkelijke oprichters van de EEG. Met name hun houding naar Rusland is doordrenkt van ressentimenten en som-

militaire macht is slechts geloofwaardig is onder éénduidige politieke leiding

mige voormalige satellieten van de Sovjet Unie voelen zich meer geruggensteund door de Verenigde Staten dan door de EU. Door zoveel lidstaten treedt een verwatering op van standpunten en beleidslijnen. In haar buitenlandse politiek lijkt de EU hooguit een grootste gemene deler te kunnen presenteren waar heel Europa zich in kan vinden. De metafoor dringt zich op van het Gemeenschappelijk Buitenlands en Veiligheidsbeleid als kruiwagen met de lidstaten als kikkers. De kikkers springen er op onverwachte momenten uit en het is niet duidelijk wie de zwalkende en kiepende kruiwagen duwt en waar hij naartoe gaat. Europa is niet in staat gebleken problemen op de Balkan op te lossen zonder de Verenigde Staten, noch adequaat op te treden tegenover Rusland inzake Georgië. Het ontbreekt Europa vooral aan eensgezindheid. Zo bestaat over de toelating van Turkije tot de EU grote verdeeldheid.
Pogingen om het supranationale karakter van de Unie te versterken strandden ironisch genoeg op een 'nee' van twee oprichters van de EEG, Frankrijk en Nederland. De afgezwakte versie van de Europese grondwet, het verdrag van Lissabon, vond vervolgens geen genade in de ogen van de Ierse bevolking. Na veel vijven en zessen kwam het er toch van, waardoor de functie van Herman van Rompuy toegevoegd kon worden aan de toch al indrukwekkende Europese bureaucratie.
Met het gebrek aan politieke eenheid wekt het geen verbazing dat Europese militaire initiatieven nauwelijks van de grond zijn gekomen. De snelle Europese interventiemacht van 60.000 militairen waartoe in 1999 in Helsinki is besloten, heeft nooit het levenslicht gezien en de minder ambitieuze EU *battlegroups* zijn ook niet uit de startblokken gekomen. De relatief kleine EUFOR missies in de wereld zijn doorgaans gebaseerd op *soft power*. Hoewel onder Europese vlag, zijn zij opvallend vaak een Franse aangelegenheid, aangevuld met landen die willen volgen. Hierdoor zijn deze missies vooral gebaseerd op ad hoc coalities, waarbij niet deelnemende landen zelfs niet meebetalen.
Volgens Eurosceptici bewijzen Europese machthebbers weliswaar lippendienst aan het buitenlandbeleid van de EU omdat dat *bon ton* is, maar ondertussen willen zij hun eigen machtspositie niet prijsgeven aan Brussel. Iedere lidstaat richt onafhankelijk zijn eigen krijgsmacht in. Hoewel er veel aan defensie uitgegeven wordt, ongeveer een kwart van het mondiale budget, is van een politieke wil tot samenwerken nauwelijks sprake, alle retoriek ten spijt. Eurosceptici concluderen dan ook: het Gemeenschappelijk Buitenlands en Veiligheidsbeleid komt niet van de grond, laat staan een gemeenschappelijke Europese defensie. Eurocynici zien zelfs een tegenbeweging van het regionalisme. Als België bijvoorbeeld in twee staten uiteénvalt is het ontstaan van Vlaams en Waals buitenlands beleid een logisch gevolg. Dat leidt eerder tot nog meer versnippering dan een Europees geïntegreerd buitenlandbeleid.

Europa verenigd

In een ideale wereld, waarin machthebbers elkaar kunnen vertrouwen, is het rationeel om samen te werken. De praktijk is anders. Machthebbers handelen veelal volgens het *prisoner's dilemma*. Hoewel het collectief beter zou worden van de synergie van een Gemeenschappelijk Buitenlands en Veiligheidsbeleid, kiezen individuele landen toch de suboptimale en voor zekere winst van het eigenbelang. Daardoor is het niet verwonderlijk dat Europa geen éénduidige buitenlandse strategie heeft.
In tegenstelling tot een gezamenlijke buitenlandse strategie, zijn er echter beleidsterreinen waarvan het van te voren wèl vaststaat dat alle deelnemende staten er beter van worden. Zo is uit de economische wetenschap bekend, dat vrijhandel winstgevend is voor elk deelnemend land. Hierin schuilt het grootste succes van Europa. Harde economische groeicijfers sinds de oprichting van de Europese Gemeenschap voor Kolen en Staal tonen aan, dat de interne markt voor een ongekende welvaart heeft gezorgd. Zelfs

met het gebrek aan politieke eenheid wekt het geen verbazing dat Europese militaire initiatieven nauwelijks van de grond zijn gekomen

de meest verzuurde Eurocynicus kan daar niet om heen. Het succes geldt voor alle vier fundamentele vrijheden van de EU. Het vrije verkeer van personen, kapitaal, goederen en diensten heeft de EU tot een zeer aantrekkelijke regionale organisatie gemaakt, met de gezamenlijke munt als kroon op de totstandkoming van de interne markt.
De Europese Gemeenschap is hiermee het meest succesvolle onderdeel van de EU. De sterke economische verwevenheid van de interne markt is de ruggengraat van de Europese welvaart. Dit impliceert tevens een kwetsbare kant van Europa. Met de huidige logistieke systemen, die *just in time, just enough* voorzien in een continue stroom van grondstoffen, halffabrikaten en eindproducten van overzee, is tevens duidelijk dat onderbreking van deze stromen binnen enkele weken de nekslag kan betekenen van de Europese economie. Het hoge verbruik van fossiele energie maakt Europa strategisch afhankelijk van een continue toevoer, voornamelijk met supertankers. In het bijzonder Nederland is hiervan sterk afhankelijk, gezien het geringe aandeel van kerncentrales in de nationale energievoorziening.
De groeicijfers van de wereldhandel overtreffen al tientallen jaren de economische groei. De onderlinge economische samenhang en globalisering zijn steeds verder toegenomen. Producten uit de hele wereld passeren diverse zeestraten voordat zij Europa bereiken. Zij vinden grotendeels verder hun weg via de delta van de Rijn en de Maas. Gezien zijn strategische ligging is Rotterdam daardoor veruit de grootste haven van Europa, nummer vier in de wereld en voor Nederland een substantiële bron van inkomsten. Er zijn nog geen zeer ernstige verstoringen geweest in dit nauw verweven logistieke systeem, maar de open economie vormt de achilleshiel van Europa.

Bedreiging van vitale economische belangen

Het kwetsbare Europese economische systeem, waarbij import en export overzee een kritieke factor vormen, staat bloot aan uitéénlopende dreigingen. Globalisering geeft vijanden van de vrije wereld een lange arm om het systeem te schaden. Die vijanden kunnen staten zijn, maar ook terroristennetwerken, gewapende rovers en individuele fanatici. Zij kunnen de continue goederenstromen op verschillende manieren verstoren. Blokkades, zeeroverij, aanslagen op haveninstallaties en schepen onderbreken de

goederenstromen korte of langere tijd. Zij kunnen *Sea lines of communication* en commerciële knooppunten lamleggen met raketten, zeemijnen, vuile bommen, nucleaire wapens of zelfs een cyberaanval. Overigens vormen ook overbevissing en vervuiling ernstige bedreigingen voor het voortbestaan van het ecologische en dus het economische systeem. Illegale immigratie overzee ten slotte werkt niet alleen destabiliserend in Europa, maar vormt een groot gevaar voor de duizenden mensen die in gammele vaartuigen de oversteek naar Europa wagen.
Een individuele Europese staat kan deze dreigingen niet alléén aan. Zij vergen *defence in depth* en daar zijn veel middelen voor nodig.
De meeste EU landen zijn ook lid van de NAVO en een duplicering van de NAVO taken is verspilling en overbodig. De NAVO neemt de interstatelijke verdedigingstaken op zich en zal ook intensieve operaties in de wereld blijven uitvoeren. De maakbaarheid daarvan vindt zijn oorsprong in de VS als onbetwiste leider in de NAVO. Er zijn echter economische vitale belangen die niet gespiegeld worden door de militaire taken van de NAVO, noch door Europese staten individueel beschermd kunnen worden. Terrorisme, zeeroverij, illegale dumping, overbevissing, wapen- en drugssmokkel om een paar voorbeelden te noemen vergen niet zozeer een strikt militaire respons, maar veeleer een gezamenlijk politieoptreden op zee. Deze zogenaamde constabulary taken leveren altijd een *win–win* situatie op voor de deelnemende landen en zijn niet zozeer onderhevig aan politieke gevoeligheden. Het gaat om een vorm van zelfverdediging die niet door artikel 5 van het NAVO-verdrag wordt gedekt, maar die wel noodzakelijk is en zowel het collectief als het individueel belang dient. Geen van de 27 lidstaten zal zich verzetten tegen deze politietaken en (gedeeltelijke) financiering uit de EU begroting lijkt op voorhand niet onbespreekbaar.

Een Europees Maritiem Politiehoofdkwartier

Een zelfstandig optredende EU krijgsmacht, hoog in het geweldspectrum, lijkt nog heel ver weg. De afgelopen tientallen jaren hebben aangetoond dat de politieke wil tot de vorming, laat staan de inzet hiervan heeft ontbroken. Het is waarschijnlijk dat ook voor de nabije toekomst de vorming van een EU krijgsmacht op zich laat wachten, zolang de EU niet met één mond spreekt inzake buitenlandse politiek. Dit neemt niet weg dat de EU economische vitale belangen heeft die moeten worden beschermd. Noch de NAVO, noch individuele lidstaten voorzien in de veelheid aan maritieme politietaken die hieruit voortvloeien. Hier liggen kansen voor de EU. Een Europees *Maritiem Politiehoofdkwartier* zou een missie kunnen vervullen namens alle lidstaten. De lidstaten die beschikken over maritieme strijdkrachten leveren dan op permanente- of roulatiebasis eenheden aan dit hoofdkwartier. Aangezien het een *win-win* situatie oplevert voor alle lidstaten ligt EU financiering voor de hand.
De toename van de zeeroverij rondom Somalië heeft de EU stappen doen zetten in de richting van een aanpak op gemeenschappelijk niveau. Op 15 september 2008 hebben EU ministers besloten tot de oprichting van een coördinatie-eenheid in Brussel om de zeeroverij rond de Golf van Aden aan te pakken. Sinds december 2008 patrouilleert EU NAVFOR Atalanta in de wateren rond Somalië. Wellicht heet de coördinatie-eenheid over een paar jaar het EU Maritiem Politiehoofdkwartier. Dan krijgt minister Verhagen toch gelijk. Europa kán zelfstandig militair optreden. Maar dan wel als politiemacht ter zee, waarvan de sterke arm reikt tot in de uithoeken van de wereld.

Noot
1 Dit essay is per januari 2010 aangepast aan de ontwikkelingen binnen de Europese Unie

Marineclub
Proeverij nieuwe kaart

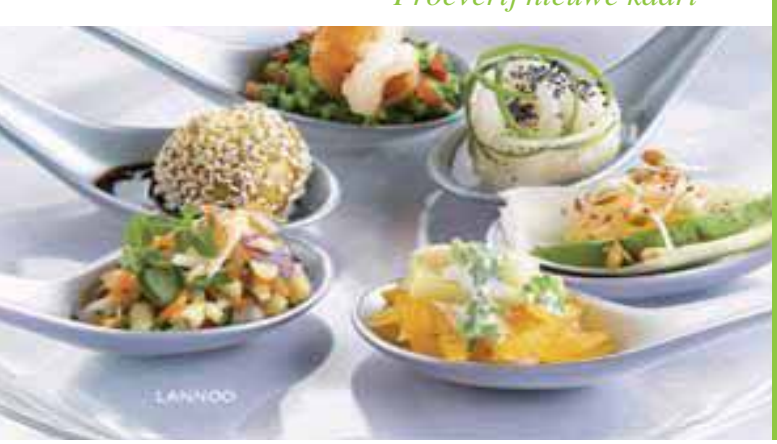

Februari

Zaterdag 20 februari "Proeverij v.d. nieuwe kaart"

Heeft u ook altijd moeite om een keuze te maken tussen al die heerlijke gerechten? Kom dan nu naar onze "proeverij v.d. nieuwe kaart" op zaterdag 20 februari. Wij verwelkomen u met een sprankelend aperitief om 18:30 uur. Om 19:30 uur gaan we van start met het drie gangen diner a €32,50 per persoon.

Proeverij van alle nieuwe voorgerechten
****
Keuze tussen vis- of vlees hoofdgerecht
****
Proeverij van alle nieuwe desserts

Reserveren: 0223-614225/ 657688
Website: www.marine-officiersclub.nl

Naam	: Quinten A. de Wijn
Geboren	: 6 december 1942 in Haarlem
In dienst	: 1989 horizontaal ingestroomd als burger op het niveau KLTZ
Uit dienst:	: tot 1998 voor de KM werkzaam geweest
Laatste functie	: Hoofd afdeling gebouwen en terreinen bij DMKM

Leven vóór de marine

'Na het behalen van mijn diploma gymnasium , ben ik Bouwkunde gaan studeren aan de TU in Delft. Daarna heb ik als architect gewerkt bij AGS architecten en planners, een middelgroot bureau met vestigingen in Heerlen,'s-Hertogenbosch en 's-Gravenhage, waar ik de leiding had.
Ik ben getrouwd en wij hebben twee zoons. Hoewel de KM mijn zoons destijds zeer aansprak is geen van beiden die kant opgegaan. Zoon Robert - inmiddels arts in opleiding tot chirurg - tekende als 10 jarige een superonderzeeboot die op de middenpagina van Alle Hens kwam en hem, zijn broertje en zijn ouders een bezoek aan de onderzeedienst opleverde.'

Waarom destijds bij de marine?

'Eigenlijk is dat toevallig gebeurd. In 1989 besloot AGS hoogwaardig te automatiseren. Dit betekende toen dat we al het werk zouden concentreren in Heerlen. Ik heb toen drie scenario's onderzocht:

- Zelfstandig doorgaan
- Een associatie aangaan met een ander bureau
- De markt verkennen.

Terwijl ik met de beide eerste scenario's bezig was, kwam ik een vacature tegen voor Hoofd Nieuwbouw (HNieuwbouw), bij Directie Materieel Koninklijke Marine (DMKM), afdeling gebouwen en terreinen (DMKM/BOUTER). Dat zag er interessant uit: nu niet als architect aan de slag, maar als opdrachtgever, een positie aan de andere kant van de tafel. De sollicitatieprocedure verliep voorspoedig en al snel kreeg ik de functie aangeboden. Naast een functie aan de andere kant van de tafel betekende dit natuurlijk ook het bedrijfsleven inruilen voor de "ambtenarij" van de overheid. Ik had geen flauw idee wat dat zou gaan inhouden. Maar de baan trok me aan en ik gaf mezelf twee jaar om serieus aan de slag te gaan.'

Wat was uw eerste plaatsing?

'Op 1 juli 1989 stroomde de nieuwe HNieuwbouw/PHBOUTER horizontaal de KM in als burger op het niveau van KLTZ. Die plaatsvervangende rol kreeg vrijwel direct inhoud toen de toenmalige HBOUTER overspannen thuis bleef en CDR Van der Voort mij vroeg om de taak van afdelingshoofd waar te nemen. Dat de KM het aandurfde om deze taak te geven aan iemand die het woord Marine nog maar nauwelijks kon schrijven, zei heel wat over de KM. '

Bedoelt u dat ze in hoge nood waren en geen ander konden vinden? Of juist vertrouwen in u hadden?

'Ja, natuurlijk zat de KM in hoge nood en was er op stel en sprong geen ander, maar de regel is natuurlijk dat de plaatsvervanger het roer overneemt als de baas uitvalt. Kennelijk hadden ze voldoende vertrouwen in me om die regel ook nu toe te passen.
Rond die tijd deed ik mijn eerste ervaring op met de "ambtenarij": het dossier van het KrachtWarmteStation (KWS) met een omvang van ƒ 95-miljoen behoefde 12 voorparafen, maar toen ik die in twee dagen allemaal had, was het mij duidelijk dat die ambtenarij wel degelijk heel slagvaardig kon zijn als het er op aan kwam.'

Welke plaatsing staat u het meeste bij? Waarom?
'Mijn benoeming in 1991 tot HBOUTER maakte definitief een einde aan mijn ideeën over een mogelijke terugkeer naar het bedrijfsleven. In mijn nieuwe functie deed ik zaken met vele onderdelen van de DMKM, Marstaf, Directie Economisch Beheer KM (DEBKM) en Directie Personeel KM (DPKM), alsmede met alle kazernecommandanten. Buiten de KM was de Dienst Gebouwen Werken en Terreinen (DGW&T) mijn aanspreekpunt. Daarnaast waren er contacten met Rijks- en andere overheden.

'de regel is natuurlijk dat de plaatsvervanger het roer overneemt als de baas uitvalt'

Hoewel ik er natuurlijk regelmatig op gewezen werd dat het bij de KM om varen gaat en dat vastgoed (of Infra zoals dat bij Defensie heet) relatief onbelangrijk is, was er op tal van fronten behoefte aan nieuwe huisvesting en kon ik mijn ideeën met betrekking tot architectuur en stedenbouw inhoud geven. Allereerst merkte ik dat er behoefte bestond aan structuurplannen, waarin richtlijnen voor een langere termijn zijn aangegeven, om op een kazerne samenhang en structuur in de gebouwde en ongebouwde omgeving aan te brengen, want daar ontbrak het nog wel eens aan. Ik prijs me gelukkig voor vrijwel alle marinekazernes –inclusief de West-zo'n structuurplan te hebben opgesteld. Als eerste is in dat kader op advies van de toenmalige Rijksbouwmeester in 1992 het

structuurplan voor de Nieuwe Haven gemaakt door het stedenbouwkundig bureau Bakker en Bleeker.

Wat de functie voor mij tevens zeer interessant maakte was de veelheid aan eenmalige projecten: het al genoemde KWS, een klein kaliber werkplaats voor de BW, een collimatietoren, een geheel nieuwe Rijkswerf met o.a. een schepenlift, een *towed array* werkplaats en de restauratie van de Voorwerf in Amsterdam om slechts enkele te noemen. Daarnaast de vele inhaalslagen op infragebied in de West, allemaal unieke projecten met zeer specifieke programma's van eisen.'

Waar bent u het meest trots op in relatie tot uw marineloopbaan?
'Voor de Marinekazerne Willemsoord is het structuurplan voor de Nieuwe Haven nader uitgewerkt tot een masterplan . Dat plan is vervolgens in de loop van een aantal jaren geheel volgens plan uitgevoerd: een nieuw wegen- en groenpatroon, nieuwbouw van de Gouden Bal, een nieuw verblijf voor korporaals en manschappen, een nieuw Marine Hoofdkwartier en de legering met longroom voor officieren. Met name aan dat laatste project denk ik met veel plezier terug: eerst de architectenselectie, georganiseerd door de Rijksbouwmeester, met als winnaar het architectenbureau Van Herk en De Kleijn. Hierna volgde het ontwerpproces met veel inbreng van de gebruiker in de persoon van CMMHLDR, KTZ F. Laks; tenslotte de realisatie van het prachtige ontwerp: een markant baken, precies zoals dat stedenbouwkundig was voorzien in het masterplan.
Een andere zaak die mij met enige trots vervult is het feit dat het is gelukt om voor bijzondere gebouwen budget vrij te maken voor toegepaste beeldende kunst. Het mooiste voorbeeld wat mij betreft is de kustlijn van Nederland in neon in het nieuwe bedrijfsrestaurant op de Van Gendt Kazerne, een prachtige toevoeging van beeldend kunstenaar Herman Lamers aan het ontwerp van Broekbakema architecten.
Het deel mogen nemen aan de hogere defensie leergang was ook een bijzondere ervaring, waar ik met veel plezier aan terug denk. Het gaf mij een prachtige inzicht in de gehele Defensieorganisatie, en daar ontstond ook begrip voor het paarse denken binnen de Krijgsmacht'.

Hoe kijkt u terug op uw loopbaan?
'Ik kijk met ontzettend veel plezier terug op mijn KM jaren, zowel om de resultaten die ik heb kunnen realiseren, maar meer nog om de collegialiteit die ik er vanaf het begin heb mogen ontmoeten. Het vervult me altijd met een zekere trots dat ik kan zeggen bij de KM te hebben gewerkt. Bij mijn afscheid in 1998, waar vrijwel de gehele AR en de toenmalige CDS aanwezig waren, heb ik gezegd dat ik geen moment spijt heb gehad van mijn overstap van het bedrijfsleven naar de KM en dat ik de keuze waar ik destijds voor stond direct weer zou maken.'

Wat bent u na uw vertrekbij de KM gaan doen?
'In 1998 heb ik op voordracht van de KM binnen Defensie de overstap gemaakt naar DGW&T – inmiddels omgedoopt tot Dienst Vastgoed Defensie - waar ik als Eerstaanwezend-Ingenieur Directeur weer opdrachtnemer werd, maar nu van alle krijgsmachtdelen. DGW&T was toen een agentschap geworden en het aansturen en rendabel maken van een bedrijf met ongeveer 350 man was ook een fantastische job.'

Wat zijn uw huidige werkzaamheden?
'In 2005 ging ik met een minisymposium "Architectuur bij Defensie" met FPU. Sindsdien doe ik op heel kleine schaal weer architektenklusjes, zit ik in de nodige besturen en commissies (o.a. de werkgroep postactieven bij de KVMO) en besteed ik veel tijd aan maatschappelijk vrijwilligerswerk.'

Geen tip over gebouwen enz. voor de marineleiding..?
'Het proces van behoeftestelling is na de centralisatie bij Defensie geheel gewijzigd. De invloed die de operationele commandant van de KM er op kan uitoefenen is mij niet bekend.'

Door: Drs. E.J.J.F. Rossmeisl

Van Willemsoord naar

Lotgevallen van Nederlands marinepersoneel in Duitse *Arbeitskommando*'s, 1943 - 1945

Van het marinepersoneel dat gedurende de Tweede Wereldoorlog in Duitse krijgsgevangenschap werd gevoerd heeft uiteindelijk slechts een tiental officieren succesvol weten te ontsnappen. Het zijn juist de verhalen van deze relatief kleine groep, die na de oorlog de belangstelling trokken en later ook in hoge mate het beeld van Nederlandse militairen in krijgsgevangenschap bepaalden.

Marinepersoneel in het krijgsgevangenenkamp Amersfoort aan de Zonnebloemstraat, juni-augustus 1943. Vanuit dit kamp vertrokken in deze maanden duizenden militairen als krijgsgevangene naar Duitse Stalags *en* Arbeitskommando's. *Temidden van de matrozen poseert het Rode Kruisbestuur van de afdeling Amersfoort met de 'Soldatenmoeder' mevrouw J. Hiddink.*
(NIMH, collectie Mojet, 415, inv. nr. 16)

Daarentegen zijn de overgeleverde verhalen van marinepersoneel dat er niet in slaagde te ontsnappen en dat in vaak erbarmelijke omstandigheden het gevangenschap lijdzaam moest ondergaan, minder bekend. Vooral het lot van onderofficieren en manschappen staat in schril contrast met het algemeen heersende beeld van Nederlandse militairen in Duitse krijgsgevangenschap. De verhalen uit dagboeken en herinneringen van ex-krijgsgevangenen illustreren tevens de snel verslechterende situatie waarin deze gevangenen zich vanaf het voorjaar van 1943 bevonden.
Gedurende de bezetting werden ongeveer 11.000 Nederlandse militairen in krijgsgevangenschap gevoerd en verspreid over tientallen krijgsgevangenenkampen. Van deze groep waren ruim 1.300 militairen afkomstig van de marine. Een kwart van hen was adelborst of officier. Het aantal Nederlandse krijgsgevangenen dat gedurende de oorlog in Duits krijgsgevangenschap het leven liet wordt geschat op 260 waaronder ongeveer 80 man marinepersoneel.[1]
Dat het aantal gevangen genomen marinemensen zo gering was valt eenvoudig te verklaren. Ruim driekwart van de Koninklijke Marine bevond zich tijdens de mobilisatie en de Meidagen 1940 in Nederlands-Indië. Veel marinepersoneel in Nederland zag bovendien kans uit te wijken naar onder andere Groot-Brittannië.
Het Nederlands Instituut voor Militaire Historie (NIMH) beheert een omvangrijke collectie egodocumenten

Ludwigsburg

betreffende militairen in krijgsgevangenschap. Een deel van dit materiaal is afkomstig van marinepersoneel en varieert van dagboeken, correspondentie en persoonsgebonden stukken, tot kampadministratie en naoorlogse verhoren ten behoeve van de bijzondere rechtspraak. In dit artikel staat een van deze bronnen centraal: het relaas van monteursmaat der Koninklijke Marine Cornelis de Jonge.[2]

Nederlandse militairen in Duitse krijgsgevangenschap

De interesse voor de geschiedenis van Nederlandse militairen in krijgsgevangenschap is lange tijd minimaal geweest. Na de oorlog ging alle aandacht naar de wederopbouw. Er was toen nauwelijks tijd of aandacht voor reflectie of nazorg. Bovendien hadden veel ex-krijgsgevangenen geen behoefte aan deze periode herinnerd te worden. Waren de ex-krijgsgevangenen aanvankelijk in de veronderstelling dat ze bij terugkeer als helden zouden worden ontvangen, de werkelijkheid bleek anders. Niet zelden werden zij aangezien voor terugkerende collaborateurs of oostfrontvrijwilligers. Daarnaast leefde er onder de Nederlandse bevolking het gevoel dat de Nederlandse militairen zich te gemakkelijk hadden geconformeerd aan de Duitsers en dat ze zich zonder veel verzet in krijgsgevangenschap lieten voeren.[3]

Een omslag vond plaats in de tweede helft van de jaren '70 door het verschijnen van een aantal publicaties over ontsnappingen van officieren; Van Amstels *De zak met vlooien* (1974), Douw van der Kraps *Contra de Swastika* (1981) en De Hartogs *Officieren achter prikkeldraad* (1984).[4] Ook de eveneens in Nederland populaire Britse televisieserie uit de jaren 1970 *Colditz* droeg aan deze omslag bij. Vooral de spectaculaire ontsnappingsverhalen van luitenant-ter-zee der eerste klasse Douw van der Krap, die maar liefst veertien vluchtpogingen ondernam, spreken erg tot de verbeelding. Minder bekend, maar minstens zo spectaculair, is het relaas van luitenant-ter-zee der tweede klasse Hans Larive dat in 1950 verscheen onder de titel *Vannacht varen de Hollanders*. Ook hij wist na een aantal gewaagde pogingen uiteindelijk te ontsnappen en week uit naar Groot-Brittannië. Hier onderscheidde hij zich als bemanningslid bij de Nederlandse Motor Torpedoboot Brigade (MTB).[5]
Fascinerend, maar veel minder bekend, zijn de lotgevallen van militairen die aanvankelijk wel wisten te ontsnappen maar die uiteindelijk weer in Duitse handen vielen. Illustratief is het relaas van luitenant-ter-zee der eerste klasse H. Isbrucker.[6] Op 17 januari 1944 wist hij tijdens de overplaatsing van de grote groep krijgsgevangenen van Stanislau naar Neubrandenburg samen met kapitein-vlieger J.L. Zegers op spectaculaire wijze in de omgeving van Berlijn uit een wagon te springen.[7]

Uiteindelijk werd Isbrucker door verraad in Frankrijk opgepakt en terug in krijgsgevangenschap gebracht. Hij werd in april 1945 tenslotte door de Russen bevrijd.[8]

In de meidagen van 1940 werden ongeveer 20.000 Nederlandse militairen krijgsgevangen gemaakt en naar kampen in Duitsland afgevoerd. Het grootste deel van het Nederlandse leger verbleef gedurende deze periode gedwongen in hun kazernes. Zij moesten de militaire organisatie ontmantelen.[9] Op 30 mei 1940 maakte de *Wehrmachtsbefehlshaber in den Niederlanden*, *General der Flieger* F. Christiansen bekend dat de Nederlandse militairen uit hun krijgsgevangenschap zouden worden ontslagen. De in Duitsland verblijvende militairen werden op 15 juli vrijgelaten, op transport gesteld en met groot verlof huiswaarts gestuurd. De Nederlandse legerorganisatie hield hierbij de facto op te bestaan.
Als voorwaarde voor hun vrijlating moesten beroepsmilitairen de *Ehrenwörtliche Erklärung* / Verklaring op Eerewoord ondertekenen. Hierin verklaarde de betreffende militair dat hij "gedurende dezen oorlog althans zolang Nederland zich met het Duitsche Rijk in oorlogstoestand bevindt, aan geen enkel front direct, noch indirect zal deelnemen aan den strijd tegen Duitschland". Meer dan 99% van de ongeveer 14.000 beroepsmilitairen ondertekenden de verklaring.
Ongeveer zeventig beroepsmilitairen, waaronder ongeveer veertig KNIL-officieren en tien marineofficieren weigerden. Zij werden geïnterneerd in een elfde-eeuwse burcht bij het plaatsje Colditz ten zuidwesten van Dresden.
Deze kleine zogenaamde Colditz-groep zou uiteindelijk wel, mede door de tv-serie *Colditz* en de ontsnappingsver-

Oflag IVC (Colditz) Een burcht uit de 11e eeuw. De Duitsers kwalificeerde dit krijgsgevangenenkamp als 'Verwendung als Sonderlager/Straflager für Offiziere mit besonderer Bewachung, galt als ausbruchsicher.' (NIMH, collectie Larive, inv. nr. 6)

Marineofficieren in krijgsgevangenschap te Oflag VIII C (Juliusburg), Januari – februari 1941.
V.l.n.r. Staand: LTZ2 E.H. Larive, LTZ1 D.J. van Doorninck Azn, OVA3 G. Feith, LTZ1 G.IJ.C. Fraser, Stoker 2 W. de Lange, LTZ2 F. Steinmetz, LTZ2 C.L.J.F. Douw van der Krap.
Zittend: LTZ3 F.E. Kruimink, LTZ2 D.W. baron Van Lynden.
(NIMH, collectie Larive, 7, inv. nr. 6)

halen, de beeldvorming rondom Nederlandse militairen in krijgsgevangenschap gaan domineren.
Officieren, die in juli 1940 de erewoordverklaring wél hadden getekend en waren gedemobiliseerd, kregen medio mei 1942 een oproep om in Assen, Breda, Bussum, Ede of Roermond te verschijnen bij de "Tweede verplichte bijeenkomst ter controle van de voormalige Nederlandsche Weermacht". Aldaar werd deze groep echter gevangen genomen en naar Duitsland en Polen afgevoerd. De Duitsers beargumenteerden deze daad door te stellen dat een groot aantal officieren betrokken was bij verzetsactiviteiten.
De laatste en tevens grootste groep krijgsgevangenen bestond uit voormalige reserve-officieren, onderofficieren en dienstplichtig militairen die in de periode van mei tot augustus 1943 werden opgeroepen zich voor krijgsgevangenschap te melden. In tegenstelling tot de groep van mei 1942 werden zij hoofdzakelijk in krijgsgevangenschap gevoerd om in het kader van de *Arbeitseinsatz* te gaan werken in de landbouw en industrie.
Tijdens de Tweede Wereldoorlog telde Duitsland, het bezette Polen en Tsjechië ruim tweehonderd krijgsgevangenkampen. Onderofficieren en manschappen werden geïnterneerd in tochtige houten barakkencomplexen, de zogenaamde *Stammlagers (Stalags)*. Officieren werden ondergebracht in *Offizierslagers (Oflags)*. Vanwege hun geringere aantal, kwamen zij veelal terecht in oude kazernes, scholen of kloosters.
De Duitsers kenden ook speciale kampen voor marinepersoneel, de zogenaamde *Marlags* en *Milags*. Hier werd echter geen Nederlands marinepersoneel ondergebracht. Hoewel er onderscheid werd gemaakt tussen officieren en minderen, bestond er geen onderscheid tussen dienstvak of krijgsmachtonderdeel. Uitgezonderd van krijgsgevangenschap waren in de regel officieren van de geneeskundige dienst en geestelijke verzorging.
Officieren mochten volgens artikel 27 van de Conventie van Genève niet tot arbeid worden verplicht. Van onderofficieren kon een soort van toezichthoudende werkzaamheden worden verlangd. Voor manschappen gold de voorwaarde dat hun arbeid niet direct ten dienste van de oorlogsindustrie mocht staan. Toch gebeurde dit. Vanuit *Stalag IVB* Mühlberg am Elbe werden er bijvoorbeeld honderden Nederlandse krijgsgevangenen ingezet voor de productie van synthetische brandstof bij de *Hydrierwerke "Hermann Göring"* te Brüx (Most) in Tsjechië. Bij geallieerde bombardementen op deze complexen in 1944 zijn enkele tientallen Nederlanders omgekomen of gewond geraakt.
Dit alles stond in schril contrast met de *Oflags*. Ondanks dat er van alles werd georganiseerd, zoals volley- en voetbalwedstrijden, cabaret, muziekvoorstellingen, verveelden de officieren zich en konden onderlinge spanningen en irritaties snel oplopen. De manschappen in de *Stalags* daarentegen hadden door hun ritme van (gedwongen) arbeid meer afwisseling in hun dagelijkse bestaan. Bovendien kwamen zij juist door hun inzet in de verschillende *Arbeitskommando's* regelmatig buiten het kamp in contact met de (Duitse) buitenwereld en het oorlogsgeweld.

De ervaring van monteursmaat De Jonge

De omstandigheden waarin manschappen in krijgsgevangenschap zich bevonden wordt duidelijk geïllustreerd door de ervaringen van de monteursmaat der Koninklijke Marine, Cornelis de Jonge. Hoewel De Jonge gedurende zijn periode van krijgsgevangenschap geen dagboek bijhield, zette hij in augustus 1945 ten overstaan van een commissie zijn ervaringen in krijgsgevangenschap uiteen. Deze zijn vervolgens in een proces- verbaal ten behoeve van de bijzondere rechtspleging uitgewerkt.[10] De Jonge was in de meidagen van 1940 als monteursmaat geplaatst aan boord van het wachtschip Hr.Ms. Koningin Emma der Nederlanden, dat bij de marinewerf Willemsoord te Den Helder lag. Voor De Jonge voltrokken deze dagen zich zonder veel opzienbarendheden. In de namiddag van 14 mei moest hij aantreden aan dek. Een marineofficier maakte aan de aangetreden bemanning bekend dat Nederland had gecapituleerd. Enkele dagen later diende De Jonge zich te melden op de marinekazerne in Amsterdam. Hier verbleef hij tot 15 juli 1940. Op die dag tekende hij de erewoordverklaring en werd hij uit de zeedienst ontslagen. Na een periode op wachtgeld te hebben gestaan, volgde zijn plaatsing in maart 1941 als aspirant vakwerkman bij de P.T.T. In mei - augustus 1943 werden reserveofficieren, beroepsonderofficieren en dienstplichtige militairen opgeroepen zich in Assen of Amersfoort voor krijgsgevangenschap te melden. De Jonge kreeg van zijn chef te horen dat hij van deze plicht zou worden vrijgesteld als hij zich als vrijwilliger zou melden om in Duitsland voor de P.T.T. te gaan werken. Zijn salaris zou, wanneer hij besloot deze baan aan te nemen, zelfs verdubbeld worden. Dit weigerde hij. Na enkele mislukte onderduikpogingen bij boeren in West-Friesland en de Wieringermeer, meldde hij zich op 13 mei 1943 in het krijgsgevangenenkamp aan de

Begrafenis met militaire eer van een Nederlandse matroos in Stalag VA Ludwigsburg, datum onbekend. (NIMH, collectie Mojet, 415, inv. nr. 67)

Zonnebloemstraat in Amersfoort. Samen met bijna duizend andere marinejongens werd hij daar vandaan, onder begeleiding van de plaatselijke afdeling van het Rode Kruis, op transport gesteld naar *Stalag XI A* Altengrabow. Dit doorgangskamp lag nabij Hannover. Hier werden de krijgsgevangenen opnieuw in de gelegenheid gesteld zich "vrijwillig" te melden voor de *Arbeitseinsatz*. De Jonge weigerde ook dit aanbod met als consequentie dat hij op transport ging naar *Stalag VA* bij Ludwigsburg. *Stalag* VA omvatte een aantal werkkampen en *Arbeitskommando's*, zoals *Arb.Ko. 3016* Stuttgart en "*Erziehungslager" 3026* Herrenberg.
In Stuttgart werd De Jonge met ongeveer negenhonderd andere lotgenoten ingezet bij het puinruimen in gebombardeerde steden. Al snel zag hij bij deze werkzaamheden zijn kans schoon te ontsnappen. De Jonge had zijn vlucht zo goed als enigszins mogelijk voorbereid. Van een Franse medegevangene had hij adressen gekregen waar hij tijdelijk zou kunnen verblijven. Tevens had hij de beschikking over een gedetailleerde kaart. Zijn plan was via Mannheim de Rijn over te steken en dan verder per spoor richting Nederland te reizen. Ver kwam hij niet. Na anderhalve dag pakte de Duitse politie hem in de omgeving van Marbach op. Hoewel hij aanvankelijk verklaarde burger te zijn, kwam hij daar spoedig op terug. De risico's die hij naar zijn inschatting liep als hij in een burgergevangenis terecht kwam, waren te groot. Eenmaal terug in Ludwigsburg kreeg hij tien dagen celstraf. Vervolgens kwam hij terecht in het beruchte *Erziehungskommando 3026* Herrenberg. In dit speciale strafkamp voor vluchtgevaarlijke militairen verbleef hij van september 1943 tot april 1945.
De werkomstandigheden in dit strafkamp waren erbarmelijk. De Jonge doet verslag van het feit dat hij met regelmaat onafgebroken 36 uur lang zware arbeid moest verrichten. Dit werk bestond uit bijvoorbeeld het herstellen van door bombardementen beschadigden spoorlijnen of het ruimen van puin. Met regelmaat stonden de Nederlandse krijgsgevangenen bloot aan het brute optreden van de Duitse bewakers:

> 'Bij het aanstampen van de bielsen was het normaal dat één ploeg stampte en de andere ploeg rustte. Op een gegeven dag eiste de schildwacht dat allen doorlopend zouden doorstampen, hetgeen gezien de zware arbeid, onmogelijk was. Onze vertrouwensman marinier 1e klasse Habets die hiertegen bezwaren maakte, werd zonder meer door zijn been geschoten. De schildwacht bleef doorvuren, waardoor de torpedomakersmaat D. Verzijl werd doodgeschoten. Terwijl Verzijl lag te sterven, moesten wij zonder onderbreking doorwerken'.

Deze gebeurtenis, die in Herrenberg op 31 december 1944 plaatsvond, vormde geen uitzondering. Dit blijkt uit de vele rapporten die het Rode Kruis opstelde naar aanleiding van bezoeken aan dit kamp en rapportages die zij ontvingen van vertrouwensmannen zoals korporaal der mariniers K. Vos. Als vertrouwensman in Ludwigsburg was hij belast met de boekhouding over de distributie van pakketten die afkomstig waren van diverse hulporganisaties. Tevens bemiddelde Vos in geschillen tussen de krijgsgevangenen en rapporteerde hij aan het Rode Kruis over excessen die plaatsvonden in de verschillende *Arbeitskommando's*. De meeste klachten betroffen het neerschieten van Nederlandse krijgsgevangenen, onverantwoord lange arbeidstijden, slechte voeding en inzet, of het niet terugzenden van arbeidsongeschikte krijgsgevangenen.[11]
Deze complete boekhouding, die zich in de collectie van het NIMH bevindt, biedt een buitengewoon interessant inzicht in het dagelijkse leven in een *Stammlager*. Zo bevat het materiaal van deze vertrouwensman lijsten van militairen die werkzaam waren in de verschillende *Arbeitskommando's*. Wat uit deze lijsten eveneens blijkt, is het relatief hoog percentage marinemensen dat in Ludwigsburg gevangen zat. Bijna de helft van de krijgsgevangenen in dit kamp was afkomstig van de marine. Ook bevat deze boekhouding een lijst van militairen die een vluchtpoging ondernamen. Hierop komt onder andere de naam van krijgsgevangene nr. 104839, C. de Jonge, voor. Ł

Begrafenis met militaire eer van een Nederlandse matroos in Stalag VA Ludwigsburg, datum onbekend. (NIMH, collectie Mojet, 415, inv. nr. 67)

Het karakter van de schietpartij die De Jonge in zijn proces-verbaal beschrijft, vertoont grote overeenkomsten met de *Beschwerden* (bezwaarschriften) die namens de krijgsgevangenen door Vos aan de kampcommandant van *Stalag VA* werden aangeboden. Zo tekende de vertrouwensman op 10 oktober 1944 namens de krijgsgevangenen te Herrenberg protest aan bij de commandant van dit kamp. Uit dit bezwaarschrift blijkt dat de militairen te Herrenberg het bevel kregen loopgraven en stellingen aan te leggen. Toen enkelen dit principieel weigerden, werd hen door de kampbewaking te verstaan gegeven dat zij, aangezien zij "speciale" gevangenen waren, niet konden rekenen op de rechtspositie die reguliere krijgsgevangenen genoten. Bovendien waarschuwde de kampbewaking hen dat bij het weigeren van een bevel de wapens zouden worden gebruikt. Deze gebeurtenissen illustreren maar al te zeer de misstanden die in een strafkamp zoals Herrenberg aan de orde van de dag waren.
Nadat Herrenberg in het voorjaar van 1945 door de Fransen was bevrijd, lukte het De Jonge op eigen kracht naar Nederland terug te keren. Hij "regelde" een fiets en zette koers richting zijn vaderland. Eind juli 1945 stak hij de grens bij Vaals over waar hij zich meldde bij de plaatselijke grenscommandant. In juli werd De Jonge weer in actieve dienst gesteld.

Conclusie

Ongeveer een op de tien Nederlandse militairen die in Duitse krijgsgevangenschap geraakten, was afkomstig van de Koninklijke Marine. Driekwart van deze laatste groep militairen bestond uit onderofficieren en manschappen en werd vanaf 1943 als krijgsgevangene afgevoerd naar Duitsland. In het kader van de *Arbeitseinsatz* werden zij vaak onder erbarmelijke omstandigheden te werk gesteld. Geweldexcessen waren hierbij geen uitzondering, wat op navrante wijze wordt geïllustreerd door het relaas van De Jonge en de administratie van Vos. Ondanks dit gegeven overheerst het beeld van officieren in krijgsgevangenschap die de dag doorbrachten met voetbal, kaarten en het beramen van vluchtpogingen. Dit beeld is voornamelijk gevoed door de naoorlogse publicaties van de zogenaamde Colditzgroep en andere officieren. Wellicht draagt het relaas van De Jonge bij aan een bijstelling van dit beeld van Nederlandse militairen in Duits krijgsgevangenschap.

Drs. E.J.J.F. Rossmeisl is documentair informatiespecialist bij het Nederlands Instituut voor Militaire Historie

[1] *De Koninklijke Marine in de Tweede Wereldoorlog,* deel 1 (De strijd in Nederland), hoofdstuk 8 (De demobilisatie der Zeemacht), (Bureau Maritieme Historie, Marinestaf: Den Haag, 1956) 26 e.v..
[2] Cornelis de Jonge is op 25 mei 1918 geboren en op 4 mei 1936 als monteursmaat bij de KM in dienst getreden.
[3] W. Berkelaar, 'Ontvangen maar omstreden. Terugkeer uit Duitse krijgsgevangenschap', in: Hinke Piersma [red.] *Mensenheugnis. Terugkeer en opvang na de Tweede Wereldoorlog. Getuigenissen* (Amsterdam, 2001).
[4] G. van Amstel, *De zak met vlooien. Oflag 67, Stalag 371, ontvluchtingen van Nederlandse officieren uit krijgsgevangenschap* (Blaricum, 1974), C.L.J.F. Douw van der Krap, *Contra de Swastika. De strijd van een onverzettelijke Nederlandse marineofficier in bezet Europa, 1940 – 1945* (Bussum, 1981; L. de Hartog, *Officieren achter prikkeldraad 1940 – 1945. Nederlandse militairen in Duitse krijgsgevangenschap* (Baarn, 1953).
[5] E.H. Larive, *Vannacht varen de Hollanders* (Amsterdam, 1950). Het verhaal van Larive bereikte overigens een groter publiek bij de uitgave van de Engelse vertaling die in 1974 verscheen onder de titel: *The man who came in from Colditz.*
[6] NIMH, Losse Stukken, 57, inv. nr. 160.
[7] Jules Zegers zou zich later in de oorlog aansluiten bij de Binnenlandse Strijdkrachten waar hij als commandant BS van het district Amersfoort optrad. Na de oorlog nam de carrière van Zegers een hoge vlucht en speelde hij een belangrijke rol in de opbouw van de Nederlandse Luchtstrijdkrachten. Voor zijn levensloop zie: J. Zegers (jr.) *Mensch durf te leven. Profielen van leiderschap en moed. Luitenant generaal der Koninklijke Luchtmacht Julius Lucius Zegers* 1897 – 1970, (2009).
[8] Het gehele verhaal van luitenant-ter-zee Isbrucker is ook online te raadplegen op: www.eindhovenfotos.nl/levensloop_frans_de_waal.htm.
[9] D.J. Smit, *Onder de vlaggen van Zweden en het Rode Kruis. Een medisch-historische studie naar aspecten van internationale bescherming, hulp- en zorgverlening aan Nederlandse militairen in Duitse krijgsgevangenschap van 1940 tot 1945* (Den Haag, 1997) 54.
[10] NIMH, Losse Stukken 57, inv. nr. 1663.
[11] NIMH, Vos 481, inv. nr. 8.

Wereld films voor militairen

In het decembernummer van het *Marineblad* is aandacht besteed aan films over militaire operaties. Dit keer zal aandacht gegeven worden aan een ander aspect van het militaire beroep.

Films: over Leiderschap en meer.

Karakter (1997)
Karakter is een film van eigen bodem uit 1997 naar het boek met dezelfde titel van Ferdinand Bordewijk. De regisseur is Mike van Diem. De film won een Oscar voor beste niet Amerikaanse film in 1998.
Het gaat over een bastaard die zich een weg omhoog baant en steeds 'karakter' toont. Het boek is van een uitzonderlijke klasse, maar tegenwoordig leest men dit epos niet graag. Hier geldt zeker: Ik vond het boek beter. Toch kan men plezier beleven aan de film. De hoofdpersoon toont karakter en worstelt zich door zijn persoonlijke elementaire opleiding zou je kunnen zeggen. Velen zullen het herkennen. 'Kennis in macht, Karakter is meer', waar hebben we dat meer gezien?

Groundhog Day (uit 1993)
Een fantastische komedie, die ook nog eens over leiderschap en het gedrag van mensen gaat. De regisseur is Harold Ramis. Bill Murray speelt een weerman en verslaggever die voor de zoveelste keer een reportage moet maken over een marmot die uit de winterslaap wordt gehaald. De marmot kan het weer voorspellen. De film vertelt ons dat we vaak de kans krijgen om wel het juiste gedrag te vinden. Als je iets niet wilt doen, helpt het niet als niemand het bemerkt. De film is daarom zo interessant omdat deze aantoont dat ook door aanpassing van het gedrag via een omweg het doel bereikt kan worden.

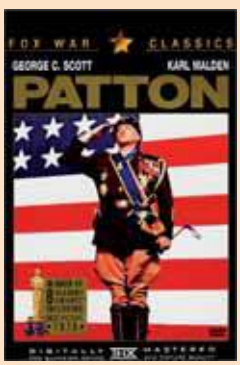

Patton (1969)
Deze geweldige 'klassieker', is een Amerikaanse speelfilm geregisseerd door F.J Schaffner, vertelt het bijzondere verhaal van generaal George S. Patton tijdens zijn opmars van Noord Afrika naar Duitsland in de 2de WO. De generaal, beroemd (en berucht) om zijn geniale leiderschap en woede uitbarstingen, ligt constant overhoop met zijn meerderen. Af en toe 'jokt' onze generaal Patton in de film, 'Americans like to fight', zegt hij maar dat vinden velen nu juist van niet. De film geeft een aardige kijk op hoe Patton geweest moet zijn. Deze genie laat zien dat militaire operaties een kunst zijn, geen wetenschap. Eigengereidheid, arrogantie, militair vermogen en onvermogen, het is allemaal goed zichtbaar. Kun je dat ook (aan)leren of moet dat er vanaf het begin inzitten? Vele lessen kunnen worden geleerd, hoe het wel en hoe het niet moet. Er zijn Amerikanen die denken dat de acteur (rol van George C. Scott) de echte Patton is. Het einde is bijzonder.

12 O'Clock High (1949)
Onder regie van Henry King met onder meer Gregory Peck. Twelve O'Clock High is een Amerikaanse film die speelt tijdens de 2de WO. Ook hier de start van de film met een flashback. Het verhaal gaat over de B-17 Bommenwerpersquadron dat vanuit Groot Brittannië aanvallen uitvoert op Duitsland. (totaal 21 vliegtuigen). De film is in zwart-wit gemaakt zodat het mogelijk was historisch filmmateriaal van daadwerkelijke luchtgevechten, geschoten tijdens de oorlog, te monteren zonder dat dit uit de toon zou vallen. Omdat de film relatief kort na de oorlog is opgenomen was er volop authentiek vliegend en rollend materiaal beschikbaar; unieke beelden dus. Beleef het mee hoe het ene leiderschap faalt, terwijl het andere gezeviert.
Als u al eens iets van situationeel leiderschap wist, geeft deze film u de goede inzichten. In de leiderschapstrainingen van de mariniers vaak deze film besproken.

Apocalypse Now (1979)
'De meest besproken speelfilm van de vorige eeuw', wordt wel eens gezegd. Hij handelt over de strijd tussen Goed en Kwaad in het diepste van elk individu en speelt zich af tegen de achtergrond van de oorlog in Vietnam.
De regisseur, Francis Ford Coppola behandelt klassieke thema's als menselijke overmoed (en natuurlijk komt dat voor de val) en het surrealistische feit dat de Horror kan worden doorgegeven. Eerst lijkt het een gewone oorlogsfilm, later (blijf gewoon zitten en kijken) komt de diepere betekenis.
Kapitein Willard (een schitterende rol van Martin Sheen) moet een geheime missie uitvoeren. Willard krijgt de militaire opdracht de meest gedecoreerde officier (een rol van Marlon Brandon) te vermoorden omdat deze een eigen oorlog in de jungle voert.
Tijdens de rivierentocht door de jungle van Vietnam en Cambodja ziet men kapitein Willard langzaam veranderen.
De waanzinnige scène met de helikopteraanval op een Vietnamees dorp, ondersteund door de muziek van Wagner grenst aan oorlogswaanzin. De stem van de hoofdpersoon laat steeds weten wat hij denkt. Zeker in het begin van de film is dat soms huiveringwekkend. In de door mij bekeken versie van 2002 is de film aangevuld met beeldmateriaal en verbeterd tot de versie die de regisseur, Francis Ford Coppola, oorspronkelijk voor ogen had.

Het Marineblad is benieuwd naar films die u bijzonder vindt. Laat het ons weten (marineblad@kvmo.nl).

Bestuur Veteranenplatform

De KVMO is, zoals bekend, aangesloten bij de Stichting Veteranen Platform (VP) en bezet met een lid en een plaatsvervangend lid statutair twee kwaliteitszetels in het Algemeen Bestuur (AB) van het VP. Beide zetels zijn door de KVMO toegewezen aan leden van de Werkgroep Postactieven, waardoor de belangen van KVMO-veteranen binnen het VP gewaarborgd zijn. Het AB vergadert vier keer per jaar, een samenvatting van de laatste AB-vergadering, gehouden op 15 oktober 2009, treft u onderstaand.

De agenda kende naast enkele gebruikelijke 'hamerstukken' en de behandeling van verzoeken tot toetreding tot het VP van twee veteranenverenigingen ook het agendapunt Verkiezing Voorzitter VP. Tijdens de vorige AB-vergadering was immers een impasse ontstaan door het zich om hem moverende redenen terugtrekken als kandidaat voor herverkiezing van de toenmalige voorzitter, het erelid van onze vereniging KOLMARNS b.d. A.H. (Dries) Knoppien. De enig overgebleven andere kandidaat kreeg vervolgens onvoldoende stemmen om verkozen te worden. De daardoor ontstane situatie was aanleiding een 'Commissie van Wijze Mannen' te benoemen met als opdracht een profielschets samen te stellen voor de functie van voorzitter van het Algemeen Bestuur en zo mogelijk een kandidatenlijst samen te stellen. De werkzaamheden van de commissie waren tijdig afgerond en voor lag een kandidatenlijst met een tweetal kandidaten. De uitslag van de gehouden verkiezing is dat het Algemeen Bestuur Veteranen Platform unaniem tot haar voorzitter heeft gekozen Generaal-majoor b.d. L. (Leen) Noordzij, waardoor het Veteranen Platform weer een goede en ter zake kundige voorzitter aan het roer heeft staan.

KVMO-detachement Nederlandse Veteranendag

Op 26 juni 2010 wordt in 's-Gravenhage, voor de 6e maal, de Nederlandse Veteranendag (NLVD) gehouden. Een belangrijk onderdeel van het programma van die dag is het defilé door de Haagse binnenstad, dat wordt afgenomen door Z.K.H. de Prins van Oranje. Aan het defilé wordt deelgenomen door voornamelijk veteranen, veelal in een detachement, voorgedragen door de naam van hun veteranenvereniging.

Ook de KVMO heeft de afgelopen jaren met een telkens iets groeiend detachement deel uitgemaakt van het defilé. Het hoofdbestuur van de KVMO stelt de inzet van betrokken leden, met als gevolg dat de vereniging op een dergelijke bijzondere dag op de voorgrond kan treden, zeer op prijs. In het maartnummer van Checkpoint zult u het aanmeldingsformulier aantreffen voor deelname aan het defilé tijdens de komende NLVD.
Indien u wil deelnemen aan het KVMO-detachement, gevormd door officieren-veteranen van de Koninklijke Marine, dient u het aanmeldingsformulier, vóór 1 april, te sturen aan:
Secretariaat KVMO, o.v.v. 'KVMO-detachement'
Antwoordnummer 93244
2509 WB 's-Gravenhage

Taptoe Voorthuizen 2010

In mei 2010 organiseert het Nationaal Comité *Thank You Canada & Allied Forces*, in het kader van de viering van 65 jaar bevrijding van Nederland, tal van festiviteiten en herdenkingen.

Onderdeel van het Nationale programma vormt *The Voorthuizen Military Tattoo* die plaats vindt op 6, 7 en 8 mei. Het thema van de taptoe is: Tribute to the Veterans. In eerste instantie bedoeld voor de geallieerde veteranen die vanuit Canada, Engeland en Polen verwacht worden, maar daarnaast ook voor onze eigen veteranen.

Nederlandse veteranen die de Taptoe bezoeken krijgen, gelet op het thema, nu ook de erkenning en waardering die zij verdienen. Met het bestuur van de Taptoe is afgesproken dat veteranen op vertoon van hun veteranenpas een korting van € 5,- op een toegangskaart krijgen. Hoofdtribune kost € 25,-, zijtribune kost € 20,- p/p. Met de korting (alleen voor de veteraan, niet voor de partner) wordt dit respectievelijk € 20,- en € 15,-. Voor uitgebreide informatie over het programma en de kaartverkoop kunt u terecht op de website **www.voorthuizen-tattoo.nl**

Begroting 2010

De begroting van de KVMO voor 2010 vindt u tot 1 april 2010 op www.kvmo.nl onder het kopje De Vereniging. De begroting kan worden opgevraagd bij het secretariaat van de KVMO via info@kvmo.nl of 070-3839504.

Het hoofdbestuur van de KVMO heeft de droeve plicht u in kennis te stellen van het overlijden van:

LTZVK 2 OC b.d. **K.J. Vennik** († 12 augustus 2009)
KTZ b.d. **T.G. Loeber** († september 2009)
De heer **J. Arendsen** († 28 november 2009)
HVLAM i.r.g.m. KTZ b.d. **J.T.M. van Baardewijk**
(† 4 december 2009)
LTZE 1 b.d. **A.L.P.M.C. van Eekelen** († 10 december 2009)
VADM b.d. **Jhr W.C.M. de Jonge van Ellemeet**
(† 15 december 2009)
LTZ 1 b.d. **J. Grollé** († 19 december 2009)
Mevrouw **T. de Groote-van Hazel** († 6 januari 2010)
VADM b.d. **Jhr H. van Foreest** († 6 januari 2010)

Wij betuigen de nabestaanden onze deelneming en wensen hen veel sterkte toe.

Regio-activiteiten 1e helft 2010

Regio Noord

2 mrt, 6 april, 11 mei, 1 juni, 6 juli

Post-actieven borrel
locatie : Marineclub, Den Helder
aanvang : 17.30 uur

Regio Midden

9 feb, 9 mrt, 13 april, 11 mei, 8 juni

Samenkomst met borrel na afloop
locatie : Coffeecorner Frederikkazerne gebouw 35, Den Haag
tijd : 17.00 uur

Vraag en aanbod

Kopie van de VPRO uitzending Wintergasten met R. Stewart (marineblad&kvmo.nl)

Te koop: avondbaadje maat 54. Inlichtingen: 06 12 15 26 53

Regio Zuid

17 feb **Ledenvergadering regio Zuid + inleiding**
over Naval Co-operation and Guidance for Shipping (NCAGS) door LTZ2OC KMR Hans Droppert
locatie : conferentiezaal Marinekazerne Vlissingen
aanvang : inleiding 11.00 uur - lunch
vergadering 14.00 uur

18 mrt **Lezing over bevrijding Noord Walcheren**
door Piet van der Klis
locatie : De Merelhoeve
aanvang : 17.00 uur, georganiseerd door KVEO

25 april **Koninginneborrel**
locatie : De Merelhoeve
aanvang : 13.00 uur, georganiseerd door KVMO

6 mei **Regiovergadering leden KVMO**
(behandeling beschrijvingsbrief)
locatie : Marinekazerne Vlissingen
aanvang : 14.00 uur, georganiseerd door KVMO

21 mei **Barbecue**
locatie : De Merelhoeve
aanvang : 18.00 uur, georganiseerd door KVMO

Voor de activiteiten van de afdeling Zuid dient u zich vijf werkdagen van te voren op te geven bij P. van der Laan 0118-602677 e-mail **f2hpvanderla@hetnet.nl**.

KVMO

De deadline voor het aanleveren van kopij voor de rubriek KVMO-zaken voor het maartnummer is 22 februari 2010.

De Koninklijke Vereniging van Marineofficieren

Ere-leden:
KTZT b.d. ir. S.J.J. Hoffmann
KTZA b.d. drs. G. Brand
LTZSD 1 b.d. K.G. Spaans
KOLMARNS b.d. A.H.P. Knoppien
KTZ b.d. L.J.M. Smit
KTZA b.d. Drs. T.G.D. Steenbeek

Hoofdbestuur:
Voorzitter:
KLTZA R.C. Hunnego
Vice-voorzitter:
LNTKOLMARNS H.J. Bosch bc
Secretaris:
LTZA 2 OC drs. T.R. Timmerman
Penningmeester:
KTZA drs. M. Koopman

Namens Regio Noord
LTZE 1 ing. F.J.J. Schoonhoff
Namens Regio Midden
KLTZ K.F.J. Henkelman
Namens Regio Zuid
Maj (KL) b.d. P. van der Laan
Namens Werkgroep Postactieven
KTZA b.d. P.J.G. van Sprang
Namens Werkgroep KMR's
LTZA 2 OC KMR mr S. Boeke
Namens Werkgroep Jongeren
LTZE 2 OC ir. W.L. van Norden

Regiobesturen:
Noord:
LTZE 1 ing. F.J.J. Schoonhoff
LTZE 1 mw. J.S.I. Bisdonk
LTZVK 2 OC b.d.
H.T. van Wilgenburg
LTZSD1 b.d. mw. A.L.P. Vrijburg
LTZE 2 OC ir. W.L. van Norden

Midden:
KLTZ K.F.J. Henkelman
KTZA b.d. P.J.G. van Sprang
KLTZE W.W. Schalkoort
LTZ 2 OC N. van de Pol
LTZE 1 ir. H.J. Jutte

Zuid:
KLTZSD b.d. H. Willems
Maj KL b.d. P. van der Laan
LTZA 1 mw. A.S.A. de Vries
KLTZA b.d. P.A. Brons
(postactieven)

Caribisch Gebied:
LNTKOLMARNS H.J. Bosch bc
LTZ 1 F.J. Jansen

Adres secretariaat:
Wassenaarseweg 2
2596 CH Den Haag
T : 070-3839504
F : 070-3835911
E : **info@kvmo.nl**
W : **www.kvmo.nl**

De KVMO heeft een samenwerkingsverband met Onderlinge Bijstand (**www.onderlingebijstand.nl**). Voor nadere informatie of het verkrijgen van aanvraagformulieren kunt u contact opnemen met het secretariaat KVMO.

Mariniers dragen 2 adoptiekinderen naar een nieuwe toekomst

